

EN

EN

EN

EVROPSKA KOMISIJA

Brisel,
SEC(2010) 1489/3

RADNI DOKUMENT OSOBLJA KOMISIJE

AKCIONI PLAN

prilog uz

**SAOPŠTENJE KOMISIJE EVROPSKOM PARLAMENTU, SAVETU, EVROPSKOM
EKONOMSKOM I SOCIJALNOM KOMITETU I KOMITETU REGIONA**

Strategija Evropske unije za Dunavski region

{COM(2010) 715}

Sadržaj

UVOD.....	3
A) Povezivanje Dunavskog Regiona	6
1) <i>Unapređivanje mobilnosti i multimodalnosti.....</i>	<i>9</i>
2) <i>Podsticanje održivije energije.....</i>	<i>18</i>
3) <i>Promovisanje kulture, turizma i kontakata među ljudima</i>	<i>26</i>
B) Zaštita životne sredine u Dunavskom regionu	31
4) <i>Obnavljanje i održavanje kvaliteta voda</i>	<i>34</i>
5) <i>Upravljanje ekološkim rizicima</i>	<i>40</i>
6) <i>Očuvanje biodiverziteta, pejzaža i kvaliteta vazduha i zemljišta.....</i>	<i>47</i>
C) Izgradnja prosperiteta u Dunavskom regionu	54
7) <i>Razvoj društva kroz istraživanje, obrazovanje i informacione tehnologije.....</i>	<i>58</i>
8) <i>Podrška konkurentnosti preduzeća, uključujući i razvoj klastera</i>	<i>64</i>
9) <i>Ulaganje u ljude i veštine</i>	<i>70</i>
D) Jačanje dunavskog regiona	76
10) <i>Unapređivanje institucionalnih kapaciteta i saradnje.....</i>	<i>78</i>
11) <i>Zajednički rad u svrhu promocije bezbednosti i borbe protiv organizovanog i ozbiljnog kriminala</i>	<i>83</i>
Aktivnosti.....	84
ANEKS.....	88
Uloga Evropske investicione banke (EIB) u Strategiji EU za Dunavski region.....	88
Primer odabranih glavnih projekata EIB-a i JASPERS-a u Dunavskom region.....	89

Aneks:

Uloga Evropske investicione banke (EIB) u Strategiji EU za Dunavski region

UVOD

‘Strategija EU za Dunavski region’ opisana je u dva dokumenta: (1) Saopštenju Evropske komisije drugim institucijama EU, i (2) pratećem Akcionom planu koji predstavlja dopunu Saopštenju.

Akcionni plan predstavlja jedan od krajnjih rezultata pristupa Strategije. Njegov cilj je da se “sa reči pređe na dela” kroz utvrđivanje konkretnih prioriteta za makro-region. Kada se aktivnost ili projekat uključe u Akcionni plan, potrebno je da ih data država ili zainteresovana strana sprovedu. Projekti se smatraju ilustrativnim, jer sadrže primere tipova projekata ili pristupa koje bi trebalo češće podsticati.

Organizacija Akcionog plana

Organizacija Akcionog plana zahteva jasno utvrđivanje prioriteta, kao i preciziranje osobe koja je nadležna za njihovo sprovođenje, kao i za prateće aktivnosti. Takođe ona ima za cilj raspoređivanje dužnosti različitim nivoima uprave i akterima unutar regiona, uz podršku od strane drugih partnera, posebno evropskih institucija. Pomenuta struktura objedinjuje sledeće karakteristike:

- Stubovi: se bave ključnim pitanjima, kao što je na primer “povezivanje Dunavskog regiona”. Oni čine srž Strategije i značajni su za uspeh njenih aktivnosti i načina na koji se izveštava o njoj.
- Prioritetne oblasti: predstavljaju osnovne oblasti u okviru kojih makro-regionalna strategija može doprineti unapređivanju (bilo kroz rešavanje ključnih problema i iskorišćavanje najvažnijih prilika). Za svaku prioritetnu oblast, Akcionni plan će predstaviti sporna pitanja i navesti glavne probleme. *Primer: podrška konkurentnosti preduzeća itd.*

Koordinacija svake prioritetne oblasti dodeljuje se Koordinatoru za prioritetne oblasti, koji ima glavnu ulogu u funkcionisanju Strategije i snosi glavnu odgovornost za njen uspeh. Oni rade na njenom sprovođenju, u bliskoj saradnji sa Komisijom i svim uključenim zainteresovanim stranama, naročito drugim zemljama, ali i regionalnim i lokalnim vlastima, međuvladinim i nevladinim organima.

- Svaku prioritetnu oblast bi trebalo razmotriti sa drugim političkim oblastima. Strategija podstiče integrisani pristup (kao što je na primer: životna sredina ↔ mobilnost ↔ ekonomski razvoj ↔ razvoj ljudskih resursa itd.) Na primer ublažavanje klimatskih promena i prilagođavanje istim, imaju uticaj na politiku u vezi sa saobraćajem, energijom, turizmom, istraživanjem, dok potonji takođe utiče i na klimatske promene. Stoga je zbog realizacije svake prioritetne oblasti značajno učešće organa i institucija koji predstavljaju druge političke oblasti. Aktivnosti: Aktivnost je značajno pitanje koje zahteva intervenciju od strane država i uključenih zainteresovanih strana kako bi se ostvarili ciljevi prioritetnih oblasti. To može biti novi pristup, bolja koordinacija u kreiranju politike, podrška procesu koji se već sprovodi, inicijative umrežavanja i drugo. Aktivnost ne mora obavezno podrazumevati i finansiranje. Sve aktivnosti se moraju prihvatiti bez obzira na postojeće nadležnosti EU i uslove pravne tekovine EU. *Primer: Novi pristup: “Donošenje zakona na*

odgovarajućem nivou radi smanjenja prisustva fosfata u deterdžentima”; bolja koordinacija u kreiranju politike:”formiranje zajedničkog stava regiona u vezi sa promenama koje bi se mogle uvesti u okviru revizije politike Transevropskih energetskih mreža (TEN-E) ; -Cilj koji države mogu odlučiti da ostvare na svoj način: “Podrška kreativnosti i preduzetništvu”;- podrška procesu koji se već sprovodi: “Puna implementacija plana za upravljanje slivom reke Dunav“.

- **Projekti:** su konkretni sa datumom početka i završetka. Generalno, potrebni su: finansijska sredstva, nosilac projekta i partneri na projektu. Akcioni plan predstavlja projekte putem **primera** za stimulisane daljih inicijativa u toku sprovođenja Strategije i stvaranja novih ideja. Cilj je takođe da se objasni ono što je potrebno. *Primeri: “Uklanjanje olupina, ostataka mostova i neeksplozivnih ubojitih sredstava iz korita Dunava”; “Sprovođenje dogovorenih infrastrukturnih projekata”; “Povećanje upotrebe elektronskog potpisa i drugo.* Pomenuti projekti se mogu finansirati iz nacionalnih/regionalnih fondova, fondova EU, kao što su Strukturni fondovi ¹, Instrument za pretprijetnu pomoć (IPA) i Instrument evropske politike susedstva (ENPI), međunarodne finansijske institucije ili privatni investitori, u skladu sa odgovarajućim okvirima i praksom.

Vremenski okvir aktivnosti i projekata je različit. Neki se mogu sprovesti u kratkom vremenskom roku (1-2 godine), dok je drugima potrebno više vremena. Kao opšte pravilo, svaki projekat bi imao organizaciju/državu nosioca i rok. Ukoliko to nije definisano periodom usvajanja Strategije od strane Komisije, Koordinator za prioritete oblasti bi omogućili državama da odluče o tome.

Prilikom utvrđivanja aktivnosti i projekata, predloženih u Akcionom planu, u obzir su uzeti sledeći faktori:

- **Oni se moraju baviti utvrđenim prioritetima i imati podršku.** Potreba za aktivnostima i projektima bi trebalo da bude jasno izražena od strane država, zainteresovanih strana i službi Komisije. Osim toga, vrlo je značajna i podrška ovih partnera za sprovođenje, kao i predlozi koji su detaljno razmotreni sa njima. Generalno, oni bi trebalo da dopune postojeće politike EU, kao što je Evropa 2020, Teritorijalna kohezija, Transevropske mreže (saobraćaj i energetika), Energetske i buduće Transportne zajednice ili sprovođenje direktiva. Konačno, oni bi takođe trebalo da ujedine postojeće transnacionalne organe, kao što je Međunarodna konvencija o zaštiti reke Dunav (ICPDR), Dunavska komisija, Veće za regionalnu saradnju, Proces Dunavske saradnje (DCP), Veće Dunavskih gradova i regija, Dunavska turistička komisija, kao i druge slične organizacije, po potrebi.
- **Oni bi trebalo da imaju uticaj na makro-region (ili bar njegov veći deo).** Mnogi projekti bi zato trebalo da budu transnacionalni. Međutim, ukoliko nacionalni projekat ima direktan uticaj na makro-region (na primer, izgradnja postrojenja za preradu otpadnih voda kojim se poboljšava kvalitet vode u rekama ili proširenje luka kojim se omogućava stvaranje regionalnih saobraćajnih mreža) ili doprinosi političkom cilju strategije (na primer, obnova grada ili dela mreže za privlačenje turista), trebalo bi i njih uvrstiti. Međutim, većina aktivnosti i projekata koji imaju uticaj na makro-region, obuhvatiće nekoliko zemalja koje žele da sarađuju. Uticaj bi trebalo prikazati u obliku indikatora uticaja koji bi se mogao proceniti nakon određenog vremena. Trebalo bi uzeti u obzir i

¹ Strukturni fondovi su dostupni svim državama članicama. Njima se upravlja putem Operativnih programa koje su utvrdili i kojima upravljaju države članice, region i Komisija.

podatke koje bi trebalo prikupiti radi procene uticaja (uključujući utvrđivanje polazne situacije).

- **Oni bi trebalo da budu realni.** Trebalo bi da budu ostvarivi (tehnički i finansijski) i da postoji opšti sporazum među državama, zainteresovanim stranama i Komisijom o njihovoj vrednosti. Posebno je važno utvrditi realan izvor finansiranja. Zapravo, predlaganje projekta za Akcioni plan ne predstavlja zahtev za finansiranjem, pa tako ni uvrštavanje u Plan nije garancija za finansijska sredstva, već se moraju utvrditi ostvarivost i rentabilnost projekta.
- **Oni bi trebalo da budu koherentni i da se međusobno dopunjavaju.** Aktivnosti i projekti moraju biti međusobno kompatibilni i stvarati dobitna rešenja. Na primer, projekti u vezi sa saobraćajem ili inicijative u vezi sa energetsom efikasnošću ne smeju da ugrožavaju postizanje ekoloških ciljeva.

Akcioni plan bi trebalo da bude stabilan određeno vreme. Međutim, tokom godina, prioriteta se mogu razvijati, pa se tako i aktivnosti i projekti mogu ažurirati, promeniti ili zameniti. Zato je Akcioni plan “u pokretu” i zahteva redovnu reviziju.

A) POVEZIVANJE DUNAVSKOG REGIONA

POVEZIVANJE DUNAVSKOG REGIONA

Ovaj stub je usmeren na pitanja u vezi sa saobraćajem, energetikom i kulturom/turizmom. Opšti cilj jeste unapređena povezanost u okviru Dunavskog regiona, kao i ostatku Evrope, u smislu infrastrukture, sistema i ljudi. Ovo se može ostvariti poboljšanjem koordinacije u infrastrukturnim radovima, kao i u funkcionisanju saobraćajnog i energetskog sistema, razmenom iskustva u vezi sa čistom energijom i promovisanjem dunavske kulture i turizma.

Naglasak će biti stavljen na tri prioritetne oblasti: (1) unapređivanje mobilnosti i multimodalnosti (čime su obuhvaćeni drumski, željezničke i vazdušne veze, kao i unutrašnji plovni putevi); (2) podršku održivijoj energiji (čime su obuhvaćeni energetska infrastruktura, tržišta i čista energija) i (3) promovisanje kulture i kontakata među ljudima.

Ovaj stub snažno zagovara Strategiju Evropa 2020:

1. Njegov cilj je da doprinese pametnom rastu. Bolja saobraćajna i energetska infrastruktura predstavljaju uslove za inovaciju (privlačenje stručnih istraživača i radnika). Inovativna rešenja mogu smanjiti troškove, poboljšati efikasnost i podstaći održiva rešenja. Savremeni, održivi turizam takođe prikazuje snažan potencijal u regionu.
2. Njegov cilj je da doprinese održivom rastu. Podstiče se smanjenje potrošnje električne energije, povećanje obnovljivih energija, modernizacija saobraćajnog sektora kako bi postao ekološki prihvatljiviji (npr. promovisanjem multimodalnosti) i efikasniji, i promocija eko turizma. Ovo ima za cilj unapređivanje poslovnog okruženja i samim tim i konkurentnost preduzeća.
3. Njegov cilj je da doprinese sveobuhvatnom rastu. Energija može postati sigurnija i pristupačnija. Mogu se stvoriti nove poslovne mogućnosti. Pruža se podrška teritorijalnoj koheziji npr. putem boljih veza, koje omogućavaju ljudima i preduzećima da modernizuju čak i najudaljenije regione. Razvijanjem dunavske kulture kontroliše se različitost ljudi u regionu.

Prioritetne oblasti moraju se razmotriti sa drugim političkim oblastima. Ova Strategija podstiče integrisani pristup. Na primer, pored toga što unapređivanje saobraćajne infrastrukture ima pozitivan uticaj na elemente kao što su poslovno okruženje, privlačnost gradova i regiona ili kvalitet života građana, ono ima uticaj i na pejsaže, biodiverzitet ili zagađenje vazduha. Ovo se ne može posmatrati izdvojeno, nego se moraju međusobno uskladiti, kako bi se postiglo najodrživije rešenje.

Primeri finansiranja u Regionu

Troškovi koji se finansiraju iz Strukturnih fondova² u periodu 2007-2013³

Saobraćaj 24,8 milijardi evra

Putevi i autoputevi	13,5 milijardi evra
Željezničke pruge	8,5 milijardi evra
Luke i unutrašnji plovni putevi	0,7 milijardi evra
Multimodalni čvorovi	0,5 milijardi evra
Aerodromi	0,2 milijardi evra
Ostalo (gradski, biciklistički i dr.)	1,4 milijardi evra

Energetika 3,0 milijardi evra

Energetska efikasnost	1,5 milijardi evra
Obnovljiva energija	1,2 milijardi evra
Ostalo (električna energija, gas itd.)	0,3 milijardi evra

Turizam 6,7 milijardi evra

Obnova gradskih i seoskih naselja	3,0 milijardi evra
Prirodna & kulturna baština	1,4 milijardi evra
Kulturne & turističke usluge	1,2 milijardi evra
Kulturna infrastruktura	0,6 milijardi evra
Ostalo	0,5 milijardi evra

Ostali izvori finansiranja

Drugi programi EU doprinose ovom stubu, naročito: Transevropske transportne i energetske mreže (TEN-T i TEN-E), Sedmi okvirni program za istraživanje, Instrument za pretpristupnu pomoć (IPA), nacionalni programi, programi prekogranične saradnje i programi za veći broj država korisnica, nekoliko programa iz Evropskog instrumenta za susedstvo i partnerstvo (ENPI) (kao što su regionalni programi ili programi prekogranične saradnje), Evropski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EAFRD), Evropski fond za ribarstvo (EFF) i Program za konkurentnost i inovacije. Nacionalne, regionalne i lokalne politike takođe obezbeđuju finansijska sredstva za značajne projekte. Osim toga, značajna finansijska sredstva su već obezbeđena za veliki broj projekata putem zajmova i/ili sufinansiranja od strane međunarodnih i bilateralnih finansijskih institucija, kao što je Evropska investiciona banka (EIB), Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD), Svetska banka, Razvojna banka Saveta Evrope (CEB) ili drugi zajmodavci. U skorije vreme, za potrebe zemalja Zapadnog Balkana, uloženi su dodatni naponi da bi se poboljšala koordinacija i udruživanje instrumenata za subvencije i zajmove putem Investicionog okvira za Zapadni Balkan⁴ (WBIF). Instrument koji je sličan WBIF-u, pod nazivom Fond za investicije u zemljama politike susedstva, funkcioniše u Republici Moldaviji i Ukrajini.

² Evropski regionalni razvojni fond (ERDF), uključujući prekograničnu saradnju, Kohezioni fond i Evropski socijalni fond za države članice. Instrument za pretpristupnu pomoć i Evropski instrument za susedstvo i partnerstvo (ENPI) nisu uključeni.

³ Međutim, korišćenje Strukturnih fondova zavisi od određenih operativnih programa, koji su izrađeni i utvrđeni na početku procesa planiranja programa za period 2007-2013, u bliskoj saradnji između Evropske komisije i određenih država članica/regiona. Ovo bi trebalo da pruži mogućnost za finansiranje posebnih aktivnosti/projekata, u zavisnosti od prioriteta i mera/aktivnosti utvrđenih u datim operativnim programima.

⁴ Investicioni okvir za Zapadni Balkan (WBIF) predstavlja instrument udruživanja subvencija i zajmova za potrebe država kandidata i potencijalnih kandidata.

Predstavljanje pitanja

Mobilnost prevazilazi tehničke aspekte i infrastrukturu. Ona podrazumeva organizaciona pitanja, ispunjavanje ukupnih saobraćajnih potreba i sezonskih/dnevnih saobraćajnih špiceva, prostorno planiranje, životne stilove, inovacije itd. Zajedno sa unutrašnjim plovnim putevima saobraćajnicama i željezničkim prugama, predstavljaju značajne međunarodne veze unutar regiona. Luke na Crnom moru, kao i one na Jadranskom moru, uključujući i željezničke linije i aerodrome, predstavljaju direktne tačke ulaska u region basena iz inostranstva. Odgovarajuća politika u vezi sa saobraćajem mora uzeti u obzir sve gorenavedeno, promovisući multimodalnost, ali vodeći računa i o životnoj sredini, ekonomskom rastu i socijalnom razvoju.

Održiva mobilnost generalno predstavlja jasan cilj programa Evropa 2020, kao i zajedničke evropske politike u vezi sa saobraćajem. S obzirom na to da unutrašnja plovidba ima relativno mali uticaj na životnu sredinu (emituje se 3,5 puta manje CO₂ po tona kilometru nego u slučaju kamiona), ona predstavlja značajni modalitet saobraćaja. Putem kanala Majna-Dunav, Rajna i Dunav direktno povezuju 11 država od Severnog do Crnog mora, u dužini od više od 3500 km. Stoga, reka Dunav predstavlja okosnicu regiona⁵. Međutim, razvoj plovnih puteva kao plovnih koridora mora teći ruku pod ruku sa stvaranjem savremenih i efikasnih intermodalnih luka radi integrisanja vodenog, željezničkog i kopnenog saobraćaja.

Specifičnosti Dunavskog regiona

Postoji zajedničko stanovište da su dobri, međusobno povezani i održivi saobraćajni sistemi značajni za region. Koordinisano unapređivanje saobraćaja na osnovu holističkih i integrisanih idejnih rešenja, praćenih izradom i upotrebom odgovarajućih tehničkih i ekološki održivih rešenja može povećati privlačnost reke Dunav kao jeftinog koridora za efikasno sprovođenje regionalnog održivog razvoja i mobilnosti. Konkretnije, multidisciplinarni pristup u projektima u vezi sa plovnom infrastrukturom može obezbediti očuvanje i revitalizaciju dragocenih ekosistema Dunava. Ovo bi trebalo da bude dopunjeno unapređivanjem željeznice, posebno željezničkog teretnog koridora, kao dela evropske željezničke mreže za konkurentni teretni saobraćaj⁶, koji ima ključnu ulogu. Dunavskom regionu će poslužiti nekoliko željezničkih teretnih koridora koji bi trebalo da budu realizovani u roku od narednih tri do pet godina.

U tom smislu, obezbeđivanje interoperabilnosti željezničkih linija u regiji, npr. kapacitet lokomotiva da prelaze granice jeste ključna za poboljšanje konkurentnosti željeznice. Naročito će linije unapređene uz pomoć evropskih fondova biti opremljeni sa Evropskim sistemom za upravljanje željezničkim saobraćajem (ERTMS)⁷.

⁵ Od Kelhajma u Nemačkoj do Suline, na rumunskoj delti reke, ukupna dužina plovnog puta Dunava iznosi 2,414 km sa više od 40 luka od međunarodnog značaja. Godišnji obim saobraćaja na celom Dunavu iznosi i do 50 miliona tona, što je ekvivalentno sledećem: 2,5 miliona kamiona ili 65,500 teretnih kompozicija vozova. Sa 10 priobalnih država i 1,025 km zajedničkih granica, Dunav takođe predstavlja najinternacionalniju reku na svetu. Zajedno sa kopnenim rutama koje prolaze kroz region, on takođe predstavlja i ključnu vezu između istoka i zapada, kao i raskrnicu puteva između severa i juga.

⁶ Uredba (EU) No 913/2010 Evropskog parlamenta i Saveta od 22. septembra 2010. godine u vezi sa evropskom željezničkom mrežom za konkurentni teretni saobraćaj

⁷ Evropski system za upravljanje željezničkim saobraćajem

Međusobno povezani uz pomoć intermodalnih terminala, reka Dunav, željeznički teretni koridor i povezane željezničke linije mogu umanjiti zagušenja na putevima i doprineti efikasnom saobraćajnom sistemu i ekološki održivijoj raspodeli saobraćaja.

Kada je reč o rečnom saobraćaju, jasno je da nije iskorišćen pun potencijal Dunava. Obim tereta koji se preveze preko Dunava iznosi tek nešto između 10% i 20% (u zavisnosti od korišćenih parametara) od obima na Rajni. Pomenuti potencijal može biti bolje iskorišćen npr. unapređivanjem multimodalnosti, infrastrukture, upravljanja logistikom ili opreme (npr. inovativno konstruisana plovila, savremena kompjuterizovana navigaciona sredstva). Tokom cele godine, infrastruktura plovnih puteva, na određenim deonicama mreže, delimično ograničava konkurentnost plovidbe na Dunavu (prevashodno u slučaju dužih perioda niskog vodostaja). Luke se moraju modernizovati i prilagoditi multimodalnim uslovima. Proteklih decenija bilo je malo investicija i inovacija kada je reč o rečnoj floti. Nedostatak osoblja (naročito kapetana i kormilara) jeste rezultat nedovoljnih sredstava za obuku, migracijskih tendencija i velikog broja osoba starijih od 50 godina.

U slučaju drumskog i željezničkog saobraćaja, infrastruktura često nije dovoljna ili jednostavno ne postoji, naročito kada je reč o pograničnim vezama (kojima državne vlasti ne daju prioritet). Nedostaju investicije u pogranične veze, delimično zbog toga što su se državne granice u Dunavskom basenu znatno izmenile tokom proteklih godina, što remeti veze (eliminacija puteva, uništavanje mostova, i demontiranje željezničkih pruga). Kao posledica toga, naselja sa ogromnim potencijalom za uzajamnu saradnju u proširenoj EU još uvek nemaju potrebne veze, pa su tako uobičajna ograničenja u brzini zbog zastarele infrastrukture.

Aerodromi moraju imati lak pristup i biti sigurni i bezbedni. U određenim delovima Dunavskog regiona, aerodromi se nalaze u procesu privatizacije i/ili decentralizacije uprave i potreban im je snažan i efikasan sistem uprave. Potencijal regionalnih aerodroma je izbio u prvi plan zbog linijskih letova i porasta vazdušnog teretnog saobraćaja. Takav rast bi trebalo da se odvija ujednačeno i nesmetano.

Problemi su uglavnom povezani sa nedostatkom koordinisanog planiranja, finansiranja i implementacije. Postojećim međuvladinim organima je potrebna podrška za realizaciju zadovoljavajućih konkretnih rezultata. S obzirom na to da su za mobilnost i pristupačnost potrebne ogromne investicije, vrlo su važni planovi kako bi se potencijal ovih investicija iskoristio u potpunosti (npr. zajedničke investicije, isplanirane na transnacionalnom nivou, uključujući i zajedničke troškove i prihode).

Multimodalni čvorovi moraju imati značajnu ulogu, ne samo u smislu pristupačnosti, nego i kao optimalna mesta za grupisanje privrede i industrije. Željeznički teretni koridori, koji su već ranije pomenuti, takođe obuhvataju i intermodalne terminale, čime se obezbeđuje efikasna trimodalna veza unutrašnjih plovnih puteva, željeznice i puteva, kao logističkih centara Dunavskog regiona.

Mobilnost i pristupačnost su takođe povezani sa drugim političkim oblastima kao što je životna sredina i socio-ekonomski razvoj. Integrisani pristup znači da se opšta korist može realnije proceniti, što bi podrazumevalo koristi za sve države i sektore u pitanju. Savremena tehnološka dostignuća (npr. informacione i komunikacione tehnologije) takođe omogućavaju da se potrebe u vezi sa mobilnošću u potpunosti ponovo ispituju.

Aktivnosti

Unutrašnji plovni putevi

EU se obavezala da ostvari prelazak na saobraćaj koji je manje energetski intenzivan, kao i čistiji i bezbedniji. Rečni saobraćaj može imati značajnu ulogu u realizaciji ovih ciljeva.

Konkretni aktivnosti i projekti su potrebni da bi se u potpunosti iskoristio i učinio privlačnijim tržišni potencijal unutrašnje plovidbe. Imajući u vidu da je rečni saobraćaj pretežno međunarodni modalitet saobraćaja, potrebne su aktivnosti kako na nacionalnom nivou, tako i na nivou EU.

Aktivnosti i projekti iz ovog poglavlja dopunjavaju i nadograđuju već pokrenute aktivnosti u Dunavskom regionu. Oni su u skladu sa ciljevima navedenim u Evropskom akcionom programu za unutrašnje plovne puteve (NAIADES). Vremenski okvir za završetak implementacije aktuelnog NAIADES programa je 2013. godina. Zbog toga postoji potreba da se utvrdi prateći program kako bi se omogućilo da se dati dugoročni ciljevi u vezi sa saobraćajem u okviru Dunavskog basena ostvare.

Unapređivanje infrastrukture i ekonomskog učinka unutrašnje plovidbe

- ***Aktivnost “Završetak implementacije Prioritetnog projekta 18 u okviru Transevropskih transportnih mreža u zadatom roku i na ekološki održiv način”.*** Radi se na utvrđivanju ekološki održivih rešenja za bolju plovidbu, kako bi se eliminsala postojeća uska grla plovidbe. Ovde bi takođe trebalo uzeti u obzir i moguće uticaje klimatskih promena, zaštitu funkcionalnih ekosistema i planiranje smernica sadržanih u „Zajedničkoj izjavi o razvoju unutrašnje plovidbe i zaštite životne sredine u slivu reke Dunav”⁸ i u "Priručnik o dobrim primerima održivog planiranja i projektovanja plovnih puteva"⁹. Projekti u okviru Transevropskih transportnih mreža utvrđeni su u Nemačkoj, Austriji, Slovačkoj, Mađarskoj, Bugarskoj i Rumuniji. Cilj je da se do 2015.godine uklone postojeća uska grla plovidbe na reci, čime se prihvata upotreba tipa VI b plovila tokom godine¹⁰.
- ***Aktivnost - “Investiranje u infrastrukturu plovnih puteva Dunava i njegovih pritoka i razvijanje međuveza”.*** Da bi se omogućilo stvaranje ekonomskih unutrašnjih veza, postoji potreba za unapređivanjem postojeće mreže plovnih puteva u slivu reke Dunav. Ovo bi trebalo da uključi i pitanja u vezi sa infrastrukturom za nepostojeće veze, kao i najbolji način za razvijanje naprednih veza za Crnim morem, pa i dalje.

⁸ “Zajednička izjava o razvoju unutrašnje plovidbe i zaštite životne sredine u slivu reke Dunav” su sastavili Međunarodna komisija za zaštitu reke Dunav, Dunavska komisija i Međunarodna komisija za sliv reke Save. Ove smernice insistiraju na integrisanom timu za planiranje koji bi uključivao i vodeće zainteresovane strane, kako bi se procenile potrebe za plovidbom i vodena sredina na osnovu pojedinačnih slučajeva, i uključile u što većoj meri dobne mere kako za unapređivanje plovidbe, tako i za ekološko stanje.

⁹ Priručnik je izrađen u okviru PLATINA inicijative sa ciljem da se prikažu najbolje prakse u okviru održivog planiranja i projektovanja plovnih puteva. Ovaj dokument pruža smernice za izradu razvojnih projekata u vezi sa plovnim putevima koji su usklađeni sa uslovima u vezi sa zaštitom životne sredine, što bi stvorilo dobitnu harmoniju. On takođe sadrži opšte savete za projekte u vezi sa infrastrukturom plovnih puteva i odnosi se kako na osobe zadužene za tehničke planove, tako i na druga zainteresovana lica koji žele da se uključe u proces planiranja i projektovanja razvoja plovnih puteva.

¹⁰ Međunarodna klasifikacija evropskih plovnih puteva (UNECE/TRANS/120/Rev.4, str. 28/29) u Evropskom sporazumu o glavnim unutrašnjim plovnim putevima od međunarodnog značaja (AGN), navodi parametre za motorne brodove i potiskivane konvoje. U aktuelnom tekstu, kategorija VI b se izričito odnosi na potiskivane konvoje i brodove unutrašnje plovidbe sa gazom do 2,5 m.

- ⇒ *Primer projekta- “Uklanjanje olupina, ostataka mostova i neeksplozivnih ubojitih sredstava iz korita Dunava”. Na nekim delovima u donjem toku Dunava ovo predstavlja veliku smetnju i samim tim ima dugoročne posledice na plovidbu Dunavom. Iako je učinjen pozitivan napredak, oni još uvek ometaju saobraćaj i ugrožavaju bezbednost plovidbe na određenim potezima, naročito u periodu niskog vodostaja.*
- ⇒ *Primer projekta- “Izgradnja kanala Dunav Bukurešt”. Osnovni ciljevi kojim bi se rukovodili u toku složenog procesa izgradnje kanala Dunav-Bukurešt su: povezivanje glavnog grada Rumunije sa rekom Dunav plovnom putem, uz izgradnju sistema odbrana od poplava na 11 lokaliteta i 30,000 hektara poljoprivrednog zemljišta; proizvodnja energije; utvrđivanje potrebnih uslova za rekreaciju i turizam, obezbeđivanje povoljnih ekoloških uticaja i drugi slični elementi; snabdevanje dovoljnim količinama vode za potrebe navodnjavanja, obezbeđivanje pijaće vode za okolna naselja, kao i za potrebe akvakulture (Nosilac: Rumunija).*
- *Aktivnost- “Modernizacija dunavske rečne flote radi poboljšanja ekološkog i ekonomskog učinka”. Ekološki i ekonomski učinak plovidbe Dunavom može se poboljšati putem inovacija, ciljne modernizacije flote i optimalnim merama u vezi sa upravljanjem otpada. U tu svrhu, trebalo bi utvrditi zajednički pristup za modernizaciju brodova unutrašnje plovidbe. Tehnološka dostignuća u smislu novih brodova, motora i optimalne potrošnje goriva (npr. zamena sa novim filterom za čestice, gde se koristi gorivo sa niskim nivoom emisije gasova i energija sa kopna prilikom pristajanja) i logističke operacije, mogu učiniti unutrašnju plovidbu privlačnijom, stvaranjem mnogobrojnih prednosti.*
- ⇒ *Primer projekta - “Projekat za unapređivanje upravljanja otpadom za unutrašnju plovidbu Dunavom (WANDA projekat)”. WANDA projekat ima za cilj da se utvrdi održivi, ekološki prihvatljiv i transnacionalno koordinisan pristup za upravljanje brodskim otpadom na Dunavu putem (1) razrade nacionalnih nacerta projekata u vezi sa upravljanjem brodskim otpadom, (2) sprovođenja pilot aktivnosti i (3) izrade finansijskog modela za operativni sistem zasnovan na principu zagađivač plaća (Nosilac: Via Donau; rok: mart 2012.godine).*

Unapređivanje organizacionog okvira i ljudskih resursa za potrebe unutrašnje plovidbe

- *Aktivnost- “Koordinacija nacionalnih mera u vezi sa saobraćajem, odnosno plovidbom u slivu reke Dunav”. Evropski akcioni program NAIADES (Aktivnosti i kretanja u plovidbi i unutrašnjim plovnim putevima u Evropi) definiše opsežnu grupu mera, kako bi se iskoristio pun potencijal unutrašnje plovidbe. Da bi se stvorile koherentne veze u Dunavskom regionu, pozivaju se državne vlasti da sprovode aktivnu integraciju saobraćaja na unutrašnjim plovnim putevima u svoje nacionalne strategije i politike u vezi sa saobraćajem, na usklađen način.*
- ⇒ *Primer projekta- “Izrada platforme za sprovođenje NAIADES (PLATINA)”. Utvrđuje neophodne političke aktivnosti, okuplja potrebne zainteresovane strane (radne grupe, sastanci eksperata) i razvija potrebno znanje i instrumente. Ključni eksperti i zainteresovane strane razrađuju tehničke predloge za političke aktivnosti u pet oblasti delovanja u okviru NAIADES-a (Nosilac: Via Donau, rok: maj 2012.godine).*
- *Aktivnost- “Podrška Dunavskoj komisiji u okončanju procesa revizije Beogradske konvencije”. Revizija Konvencije je skoro privedena kraju, međutim još uvek nije potpisana i ratifikovana. Završetak ovog procesa ojačao bi ulogu Dunavske komisije i takođe obezbedio pristupanje Evropske komisije kao člana.*

- **Aktivnost- “Razvijanje luka u slivu reke Dunav u multimodalne logističke centre”.** Radi povećanja mogućnosti za objedinjavanje protoka tovara u okviru saobraćaja na unutrašnjim plovnim putevima i smanjenja nepredviđenih situacija u transportu na drugim mestima. Usklađen i ravnomeran razvojni koncept za multimodalne luke trebalo bi da bude razmotren od strane zemalja Dunavskog basena i značajnih zainteresovanih strana. Kao osnov za ovu aktivnost, biće izrađeni ili revidirani razvojni planovi za nacionalne luke, kako bi se potom integrisali u lokalne i regionalne strategije.
- **Aktivnost-“Unapređivanje sveobuhvatnog upravljanja plovnim putevima Dunava i njegovih pritoka”.** Državni organi za upravljanje plovnim putevima su zaduženi za stalno održavanje infrastrukture plovnih puteva (npr. aktivnosti ispitivanja i jaružanja), kao i vrlo često za sprovođenje mera zaštite od poplava i zaštite životne sredine (što je na primer uslovljeno Okvirnom direktivom Evropske unije o vodama). Ovi organi će nastaviti sa jačanjem međusobne saradnje, posebno stvaranjem zajedničkih standarda za upravljanje plovnim putevima¹¹ u slivu reke Dunav.
 - ⇒ *Primer projekta - “Zasnovanost na projektu Mreže uprava na plovnom putu Dunava (NEWADA)”.* Cilj ovog projekta jeste da se omogući koordinacija aktivnosti i budućih planova i razmena iskustva među organizacijama koje su nadležne za upravu na plovnom putu Dunava. Na osnovu ovoga, naredni korak bi se sastojao od utvrđivanja oglednih aktivnosti i sprovođenja pilot projekata radi povećanja efikasnosti upravljanja plovnim putevima (Nosilac: Via Donau; rok: mart 2012.godine).
- **Aktivnost- “Promocija održivog teretnog saobraćaja u Dunavskom regionu”.** Trebalo bi utvrditi intermodalnu vezu između teretnog saobraćaja na unutrašnjim plovnim putevima Dunava i željezničkog teretnog saobraćaja radi jačanja postojećih ekonomskih veza i podsticanja kohezije u regionu. Projekat bi doprineo povećanju multimodalnog teretnog saobraćaja i doveo do ravnomernijeg i efikasnije raspoređenog saobraćaja u okviru postojeće infrastrukture.
 - ⇒ *Primer projekta- “Razvoj kontejnerskog transporta na Dunavu”.* Cilj ovog transnacionalnog projekta jeste snažna saradnja između luka i partnera iz privatnog sektora (npr. logistika), radi iskorišćavanja potencijala kontejnerskog saobraćaja. Potrebno je unapređivanje potrebne infrastrukture da bi se razvile najznačajnije partnerske luke, kao i osnivanje mreže tih luka. Osnovne aktivnosti u okviru ove oblasti mogle bi obuhvatiti i pripremu studija o izvodljivosti, povezivanje luka, izradu i sprovođenje projekata. Projekat bi takođe trebalo da pomogne povećanju korišćenja multimodalnog transporta (Nosilac: Grad Beč/Luka Beč; rok: uvrđuje koordinator projektnih aktivnosti).
 - ⇒ *Primer projekta - “Stvaranje pristupa i internet platforme radi obezbeđivanja aktuelnih informacija u vezi sa plovidbom Dunavom i povezanošću sa svim modalitetima transporta”*
- **Aktivnost- “Implementacija usklađenih rečnih informacionih servisa (RIS)”.** RIS znatno doprinosi povećanju bezbednosti, efikasnosti i ekološkoj prihvatljivosti unutrašnje plovidbe. Otpremnici, luke i pružaoci logističkih usluga mogu optimizirati svoje logističke aktivnosti, čime se smanjuju ukupni troškovi prevoza. Puni potencijal RIS-a pak jedino može biti iskorišćen ukoliko se oni realizuju celom dužinom toka Dunava i njegovih glavnih plovnih pritoka i kanala.

¹¹ Ovo je takođe u skladu sa “Planom za upravljanje slivom reke Dunav za 2009. godinu” kojim je definisan „zajednički program mera” koji će biti realizovan od strane podunavskim zemalja.

⇒ *Primer projekta - “Zasnovanost na IRIS Evropa projektima- podrška koordinisanoj implementaciji rečnih informacionih servisa (RIS) u Evropi”. Projekat IRIS Europe II ima za cilj da dalje unapređuje i fino podešava ključne tehnologije, servise i aplikacije RIS-a, kao što je na primer međunarodna razmena podataka. Teme koje postaju sve značajnije uključuju i implementaciju utvrđenih evropskih nivoa usluga.*

➤ **Aktivnost- “Investiranje u obuku i zapošljavanje u oblasti plovidbe Dunavom”.** Plovidba Dunavom trenutno prolazi kroz fazu nedostatka nautičkog osoblja, što je takođe prouzrokovano ograničenim mogućnostima za obuku i obrazovanje u podunavskim zemljama. Postojeće obrazovne institucije koriste različite nastavne planove i programe. Da bi se omogućila dostupnost i mobilnost radne snage na evropskom nivou, trebalo bi razvijati zajedničke obrazovne profile. U tom okviru, podunavske zemlje bi trebalo da privlače i obrazuju mlade ljude za profesiju dunavskog člana posade. Kompanije koje rade u oblasti saobraćaja na unutrašnjim plovnim putevima (luke, brodske kompanije, klijenti i drugi) i obrazovni i naučni organi bi trebalo da utvrde obrazovnu platforme i mreže radi povećanja konkurentnosti i stručnosti svih aktera.

⇒ *Primer projekta- “Osnivanje mreža saradnje za potrebe logistike i nautičkog obrazovanja usmerenog na saobraćaj na unutrašnjim plovnim putevima Dunavskog koridora potpomognutog inovativnim rešenjima (NELI)”. Osnovni cilj projekta jeste unapređivanje obrazovanja i obuke u oblasti saobraćaja na unutrašnjim plovnim putevima u Dunavskom regionu. U saradnji sa postojećim mrežama kao što je EDINNA (nautičko obrazovanje u Evropi), partneri NELI-ja usmereni su na omogućavanje razmene i buduće saradnje u vezi sa obrazovanjem i obukom. Konkretni rezultati su servisi za učenje elektronskim putem u oblasti unurašnje plovidbe, planiranje i realizacija informacionih centara i centara za obuku i promociju posebnih aktivnosti među mladima (Nosilac: Rumunski pomorski centar za obuku, rok: mart 2012. godine).*

Željeznički, drumski i vazdušni saobraćaj

Dok saobraćaj na unutrašnjim plovnim putevima poseduje značajan neiskorišćen potencijal u Dunavskom regionu, pažnju je potrebno usmeriti i na druge modalitete saobraćaja. Moderna, dobro povezana infrastruktura je ključna, ali bi trebalo da bude upotpunjena i željezničkim saobraćajem, kako bi se izbegla zagušenja i obezbedio efikasan i ekološki prihvatljiv saobraćajni sistem, dok je vazdušni saobraćaj takođe značajan za preuzimanje značajne uloge regiona u globalizovanom svetu. Predložene aktivnosti i projekti uzimaju u obzir i opšte potrebe za mobilnošću.

Unapređivanje pristupa i povezanosti

➤ **Aktivnost- “Završetak prioriternih projekata TEN-T (željeznički i drumski saobraćaj) koji prolaze kroz Dunavski region, uz prevazilaženje problema i uskih grla, uključujući i ona u oblastima životne sredine, privrede i politike, naročito u oblasti prekogranične saradnje¹²”.**

¹² Prikazano kroz primere:

- Prioritetni projekat 22 (željeznički): od Nirnberga / Drezdena do Konstancce i Atine preko Praga, Beča, Budimpešte i Arada kroz ceo region. U zapadnom delu, od Alpa do Podunavlja, uključujući i oblast Beč-Bratislava, putem željezničkog prioriternog projekta 17, povezuje Pariz sa Bečom i Bratislavom;
- Prioritetni projekat 7 (drumski): ovaj projekat delimično sledi uporedo sa Dunavom u istočnom delu kroz autoput PP-7 koji povezuje Budimpeštu sa Konstancom na Crnom moru i grčkim gradovima Solunom, Atinom i Igumenicom;
- Prioritetni projekat 23 (željeznički): ovaj projekat polazi od Gdanjska do Beča preko Varšave, Brna i Bratislave;
- Prioritetni projekat 25 (drumski): ovaj projekat povezuje Baltičko more sa Dunavom preko Gdanjska, Brna, Bratislave, Beča;

Implementacija projekta bi trebalo da bude usmerena na završetak postojećih projekata, eliminisanje uskih grla. Trebalo bi i da se utvrde održivi načini finansiranja, unapredi koordinacija, naročito između različitih željezničkih kompanija, kako bi se razvio i modernizovao željeznički sistem. Većina prioriternih projekata je već u fazi implementacije i glavni fokus sada mora biti na njihovom blagovremenom završetku. Da bi se ovo postiglo, moglo bi se uključiti i **“Utvrdjivanje Zajedničke platforme za koordinaciju aktivnosti u vezi sa pitanjima saobraćaja u Dunavskom regionu kako bi se ubrzao proces implementacije projekata”**. Ovo bi se sprovodilo u uskoj saradnji sa evropskim koordinatorima u okviru TEN-T.

⇒ *Primer projekta - "Izgradnja dva nova mosta preko Dunava". Dva nova mosta bila bi izgrađena na delu Dunava između Rumunije i Bugarske. Jedan most bi povezivao Bečet(Rumunija) i Oreahovo(Bugarska), dok bi drugi povezivao Kalaraš(Rumunija) i Silistru(Bugarska).*

➤ **Aktivnost- "Realizacija željezničkih teretnih koridora koji čine deo evropske željezničke mreže za konkurentni prevoz tereta¹³".** Od devet početnih koridora, četiri¹⁴ su direktno povezani sa Dunavskim regionom. Realizacija bi trebalo da bude usmerena na obezbeđivanje efikasnih kapaciteta za usluge željezničkog teretnog saobraćaja visokog kvaliteta i stepena pouzdanosti, kao i da unapredi i uskladi standarde u vezi sa željezničkom infrastrukturom značajnom za teretni saobraćaj, naročito kada je reč o osovinskom opterećenju, dužini kompozicije voza i tovarnom profilu, duž celog koridora. Posebnu pažnju bi trebalo usmeriti na razvoj modernih intermodalnih terminala koji povezuju reku Dunav sa željezničkom mrežom, što stvara osnovu za efikasnu saradnju dva modaliteta transporta, sa malim uticajem na životnu sredinu.

➤ **Aktivnost- "Unapređivanje saradnje između zainteresovanih strana u oblasti vazdušnog saobraćaja radi pripreme plana za realizaciju kraćih avio ruta "**. Bolja koordinacija između 'funkcionalnih blokova vazdušnog prostora' (FAB)(uglavnom FAB za Centralnu Evropu i Dunavski FAB) u Dunavskom regionu, može obezbediti potreban prelazak sa upravljanja vazdušnim saobraćajem u domaćim okvirima, na integrisaniju evropsku dimenziju, sa 2012. godinom kao rokom za završetak implementacije.

⇒ *Primer projekta - "Implementacija SESAR-a(Istraživačkog programa projekta pod nazivom "Jedinstveni evropski vazdušni prostor")koji predstavlja tehnoški deo pomenutog projekta u Dunavskom regionu. Pametni saobraćajni sistemi u sektoru*

- Prioritetni projekat 6 (željeznica): ovaj projekat ide od Liona do ukrajinske granice, povezujući Iberijsko poluostrvo sa istočnim delom Evrope i šire, preko linije Trst-Divač/ Koper-Divač-Ljubljana-Budimpešta.

Gorepomenute prioritetne projekte bi trebalo upotpuniti vezama sa državama koje nisu članice EU, kako bi se kompletirala saobraćajna mreža u slivu reke Dunav. U tom procesu, delovi koridora će biti uključeni u TEN-T mrežu prioriternih projekata za ravnomeran razvoj saobraćajnog sistema.

¹³ Uredba (EU) br. 913/2010 Evropskog parlamenta i Saveta od 22. septembra 2010. godine u vezi sa Evropskom željezničkom mrežom za konkurentni teretni saobraćaj.

¹⁴ Četiri koridora teretnog željezničkog saobraćaja sa direktnom vezom sa Dunavskim regionom su:

- Istočni koridor koji povezuje Prag preko Beča i Bratislave sa Bukureštom i Konstancom na Crnom moru, kao i sa Sofijom, Solunom i Atinom;
- Baltičko-Mediteranski koridor koji povezuje Gdiniju na Baltičkom moru preko Južne Poljske, Slovačke i Republike Češke sa Bečom i Bratislavom i produžava se do Slovenije, Severne Italije i Jadranske obale;
- Centralni severno-južni koridor koji povezuje Švedsku preko Hamburga, Južne Nemačke i Inzbruka sa Italijom, sa krajnjom tačkom u Palermu;
- Mediteranski koridor povezuje Španiju i Južnu Francusku preko Jadranske obale sa Severnom Italijom, Slovenijom, Budimpeštom u Mađarskoj i prostire se sve do granice sa Ukrajinom kod Zahonja.

vazdušnog saobraćaja doprinose smanjenju ekološkog traga aerodroma, kao i smanjenju neprijatnosti kao što su buka i zagađenje vazduha. Tehnološka sredstva mogu doprineti efikasnijem upravljanju letovima, kako na zemlju (sistemi za upravljanje na aerodromima), tako i u vazduhu (funkcionalni blokovi vazdušnog prostora).

- **Aktivnost - “Obezbeđivanje održivog gradskog sistema saobraćaja i mobilnosti”.** Ovo doprinosi konkurentnosti i privlačnosti gradskih regija u Dunavskoj oblasti, dok će istovremeno pružiti značajan doprinos zaštiti klime i poboljšanju zdravlja u urbanim/gradskim regijama. Informacione i komunikacione tehnologije će dovesti do smanjenja troškova informisanja i učiniti održive modalitete transporta dostupnim svima. To podrazumeva i dalji razvoj e-mobilnosti, kroz razvoj tržišta i infrastrukture u gusto naseljenim oblastima u saradnji sa preduzećima. Javne i privatne transportne kompanije gradskih oblasti biće u mogućnosti da sarađuju u javnim nabavkama ekološki prihvatljivih vozila i razvoju standardizovanog viskokvalitetnog transporta i platformi za internet informacije u vezi sa mobilnošću za potrebe građana. Pomenuta aktivnost bi trebalo da omogući kapitalizaciju širokog spektra projekata EU koji se bave pitanjima gradske mobilnosti i pomognu implementaciji Akcionog plana EU za gradsku mobilnost (2009).

⇒ *Primer projekta - “Stvaranje veza između rečnog i autobusnog saobraćaja, kao i drugih veza između urbanih centara duž Dunava (Projekat “Dunav ekspres”). Projekat ima za cilj da stvori veze između rečnog i autobusnog saobraćaja između velikih metropola duž Dunava i njihovih satelita. Ova veza bi posebno trebalo da reši problem potreba za dužnim putovanjima, kao i za oblastima u kojima ne postoje mostovi preko Dunava. To bi unapredilo mobilnost ljudi i moglo bi se koristiti u turističke svrhe. Projekat bi trebalo da doprinese povećanju intermodalnog putničkog prevoza, što bi dovelo do optimalnog i održivog korišćenja sredstava.*

- **Aktivnost- “Unapređivanje regionalne/lokalne prekogranične infrastrukture i pristup ruralnim oblastima”.** Regionalne i lokalne prekogranične saobraćajne veze bi trebalo ojačati prekograničnom saobraćajnom infrastrukturom (manjim mostovima, graničnim prelazima, vezama javnog saobraćaja). Druga značajna činjenica jeste da u Dunavskom regionu, živi znatno veći procenat ljudi u ruralnim delovima, nego u ostatku Evrope, što potrebu za pristupom ovim oblastima stavlja na vrh liste prioriteta.

⇒ *Primer projekta - “Proširenje linija javnog prevoza”. Ovo je program kojim bi se podstakla javna saobraćajna preduzeća iz Podunavskih zemalja (autobuski i željeznički saobraćaj) da prošire svoje postojeće linije, naplatom lokalnih cena karata, kako bi se povezala naselja sa obe strane granice.*

Multimodalne veze

- **Aktivnost- “Razrada budućih nodalnih planova radi multimodalnosti”.** Preklapanje različitih vidova teretnog i putničkog saobraćaja dovodi do zagušenja i gubitka produktivnosti u mnogim čvorovima. Priključna infrastruktura takođe nedostaje ili je nedovoljno razvijena da bi se ukombinovali različiti modaliteti. U tom kontekstu vazdušni saobraćaj može imati ključnu ulogu u omogućavanju pristupa udaljenim regijama. Počevši od Koridora VII, dunavske ose, razdvajanje tipova saobraćaja eliminacijom uskih grla dovodnih ruta može dovesti do povećanja kapaciteta u nekoliko slučajeva. Ovo bi istovremeno poboljšalo uslove za razvoj lokaliteta na licu mesta i prenošenje obima saobraćaja na energetski efikasnije i ekološki prihvatljivije modalitete saobraćaja kao što je željeznički i vodeni. Mreže između značajnih zainteresovanih strana bi trebalo utvrditi kako bi se poboljšao kvalitet saobraćajnog sistema i logističkih lanaca između čvorišta i unutar čvorišta – sa naglaskom na održive modalitete

saobraćaja kao što su željeznički i plovni putevi.

⇒ *Primer projekta - “Implementacija SoNorA projekta (Južno-severna osa)- cilj ovog projekta jeste da se unapredi pristupačnost oblasti između Jadranskog i Baltičkog mora formiranjem mreže kroz pružanje podrške kompletiranju saobraćajne infrastrukture, pokretanje i unapređivanje logističkih usluga u okviru multimodalnog teretnog saobraćaja, izradu transnacionalnih akcionih planova za buduću implementaciju, kao i kroz podršku novim mogućnostima regionalnog razvoja, stvorenim kao rezultat unapređivanja saobraćajne mreže.*

➤ *Aktivnost- “Dodatna izgradnja inteligentnih saobraćajnih sistema korišćenjem ekološki prihvatljivih tehnologija, naročito u gradskim oblastima”. Kvalitet saobraćajnih čvorova najviše zavisi od mogućnosti saobraćajnog sistema. Postojeći problemi kao što je zagušenje ili uska grla, mogu se rešiti uvođenjem efikasnog sistema za upravljanje saobraćajem, kako bi se optimizirali postojeći kapaciteti. Na primer, realizacija planera intermodalnog puta, u realnom vremenskom okviru, mogla bi biti proširena na veće delove Dunavskog regiona, naročito njegovih značajna čvorišta kao što su glavni region i velike lučke oblasti.*

⇒ *Primer projekta- “Implementacija Evropske digitalne mreže saobraćajne infrastrukture za inteligentne saobraćajne sisteme (EDITS)”. Bolja informisanost o saobraćajnim sistemima omogućava efikasnije upravljanje postojećom saobraćajnom infrastrukturom, što smanjuje zagušenja i štetna dejstva na životnu sredinu. Ovo je opšti cilj projekta EDITS (npr: upravljanje saobraćajem, planiranje i modeliranje saobraćaja, informisanje u vezi sa saobraćajem korišćenjem saobraćajnih geopodataka koji su usklađeni među državama, gde Region Beča može poslužiti kao primer dobre prakse). Osim toga, ovim se podstiču planeri saobraćaja da na efikasniji način upravljaju postojećom infrastrukturom. Lokalne/regionalne/državne uprave dobiće i tehničke smernice. (Nosilac: Asocijacija za javni prevoz Bečkog regiona).*

Predstavljanje pitanja

Energetski sistemi se sastoje od energetske mreže i energetske tržišta. Ova dva su i međusobno povezana s obzirom da su mreže ključne za efikasno funkcionisanje tržišta. Otvaranje evropskog energetske tržišta, praćeno trećim paketom za unutrašnje energetske tržište, doprinosi kako konkurentnosti, tako i sigurnosti snabdevanja, što će biti omogućeno formiranjem “Evropske mreže operatera prenosnog sistema”¹⁵, kao i “Agencije za saradnju energetske regulatora”¹⁶. Posebno kada je u pitanju sektor gasa, međusobne veze između nacionalnih tržišta moraju se unaprediti, dok zemlje u regionu moraju imati pristup novim spoljašnjim izvorima. Jačanje infrastrukture za prenos gasa biće od ključnog značaja za sprečavanje eventualnog prekida u snabdevanju u budućnosti. Mreže koje pravilno funkcionišu, međusobna povezanost i interoperabilnost su neophodni za energetske sigurnost, diverzifikaciju i efikasne energetske operacije.

Osim toga, sve zemlje Dunavskog regiona imaju politike kojima se podstiče upotreba obnovljivih izvora energije. Mnoge od njih imaju ogromne, prirodne potencijale za razvijanje obnovljivih izvora energije (naročito kada je reč o energiji sunca i vetra). One takođe poseduju potencijal za unapređivanje u vezi sa energetske efikasnošću u stambenim objektima i daljinskim grejanjem.

Direktivom o obnovljivim izvorima energije (2009/28/EC) zacrtani su ambiciozni ciljevi za sve države članice, kako bi se omogućilo da se u EU dostigne 20% udela energije dobijene od obnovljivih izvora energije do 2020. godine i 10% udela obnovljivih izvora energije, posebno u sektoru saobraćaja. Direktivu bi trebalo da sprovedu države članice do decembra 2010. godine. Evropska unija podržava ove političke ciljeve putem značajnih doprinosa u vidu investicija u obnovljive izvore energije¹⁷.

¹⁵ Predviđene su dve “Evropske mreže operatera prenosnog sistema (ENTSO) kroz treći paket za unutrašnje energetske tržište i naknadno formirani: (1) ENTSO za prenosnu mrežu za električnu energiju i ENTSO za gasnu prenosnu mrežu.

¹⁶ Evropska unija je nedavno osnovala “Agenciju za saradnju sa energetske regulatorima” (sa sedištem u Ljubljani u Sloveniji), koja počinje sa radom u martu 2011. godine. Agencija će koordinisati rad nacionalnih regulatornih tela, pod određenim uslovima, donositi obavezujuće pojedinačne odluke u vezi sa prekograničnom infrastrukturom i kontrolisati i izveštavati o dešavanjima na evropskom energetske tržištu.

¹⁷ Strukturni i kohezioni fondovi i Evropski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EAFRD) predstavljaju najvažniji pomoćni budžet Evropske komisije (iznos od 9 milijardi evra je izdvojeno za projekte energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije u okviru Strukturnih i kohezionih fondova u toku 2007-2013. godine). Dodatne mogućnosti finansiranja za potrebe investiranja u energetske efikasnost i obnovljive izvore energije u okviru postojećih objekata, su otvoreni na osnovu izmena i dopuna Uredbe Evropske regionalnog razvojnog fonda (ERDF) iz maja 2009. godine. Ovim bi se moglo obezbediti dodatnih pet do osam milijardi evra za ulaganja u građevinske objekte u vezi sa održivom energijom. Na osnovu izmena i dopuna Uredbe ERDF-a, prihvatljivi troškovi unapređivanja energetske efikasnosti i upotrebe obnovljivih izvora energije u postojećem stambenom sektoru, za sve države članice EU, kreće su rasponu do 4% od ukupnih izdvojenih sredstava ERDF-a. S obzirom da su sve države članice EU obavezne da poštuju direktive EU koja važe za stambeni sektor, naročito Direktivu o energetske učinku zgrada i slične uslove u vezi sa korišćenjem obnovljivih izvora energije u zgradama, što je obuhvaćeno Direktivom o obnovljivim izvorima energije, takva ponovno dodeljena sredstva imala bi dvostruku namenu stvarajući poslovne mogućnosti u vezi sa privredom zasnovanoj na niskoj emisiji ugljenika u Regionu.

Specifičnosti Dunavskog regiona

Cene električne energije su visoke u Regionu¹⁸. Veći deo električne energije se uvozi, a njen transport je skup i tržište fragmentirano. Energetska infrastruktura nije međusobno povezana na adekvatan način. Osim toga, Dunavski region je posebno osetljiv kada je reč o sigurnosti snabdevanja, što se potvrdilo u januaru 2009. godine, kada je prekinut dotok gasa. Proizvodnja i upotreba električne energije takođe predstavlja i značajan izvor zagađenja.

Ulaganje u infrastrukturu je od ključnog značaja. Saradnja je neophodna u vezi planiranjem, finansiranjem i implementacijom¹⁹. Postoje mnogobrojne podsticajne politike EU vezi sa energijom, posebno Program Transevropskih energetskih mreža (TEN-E), Evropski program za obnavljanje energije²⁰, treći energetski paket, Direktiva o obnovljivim izvorima energije, „Fond Green for Growth Jugoistočne Evrope“²¹, i Strategija Evropa 2020. Osim toga, Strukturni fond i Evropski poljoprivredni fond za ruralni razvoj pružaju povoljne mogućnosti finansiranja projekata, posebno za decentralizovanu proizvodnju energije od lokalnih obnovljivih izvora energije, kao i za potrebe istraživačkih mreža. Unapređivanje energetske efikasnosti i povećana upotreba obnovljivih izvora energije su važni za celu oblast. Dunavski region ima visok potencijal za unapređivanje energetske efikasnosti, odnosno u okviru stambenih zgrada i postrojenja za daljinsko grejanje, kao i kombinovanu toplotnu i električnu energiju. Postoji takođe i mogućnost za širu eksploataciju geotermalnih izvora za grejanje i hlađenje, kao i za potrebe proizvodnje električne energije. Neke zemlje su izgradile karakteristična stručna znanja u vezi sa efikasnošću i obnovljivim izvorima energije, koja bi se sada mogla promovisati i prenositi u celom Regionu, pošto se kao čest problem javlja nedostatak stručnosti.

Kada je reč o organizaciji tržišta, saradnjom se postiže sigurnost snabdevanja, efikasnije usklađivanje ponude i potražnje, kao i realizacija ekonomije obima u vezi sa investicijama. Što se tiče energetske efikasnosti i obnovljive energije, postoji potencijal za povećanje sigurnosti snabdevanja, smanjenjem energetske potrebe i povećanjem udela proizvedene energije (uključujući i proizvodnju energije manjeg obima na lokalnom nivou). U vezi sa nuklearnom energijom, moraju se poštovati utvrđeni visoki nivoi bezbednosti, naročito tamo gde reka predstavlja značajan izvor rashladne vode.

¹⁸ Postoji velika razlika u nivou cena među pojedinim tržištima u Regionu. Osim toga, naročito u istočnom delu Regiona, cene energije su korigovane prema visokom indeksu kupovne moći.

¹⁹ Jačanje TEN-E mreže (posebno u kontekstu očekivane revizije) i implementacija Evropskog plana za obnavljanje energije korišćenjem Strukturnih fondova na usklađen način je od ključnog značenja.

²⁰ Evropskim programom za obnavljanje energije (EEPR), usvojenim 2009. godine, obezbeđeno je 1,440 miliona evra, od kojih je 510 miliona evra namenjeno za projekte u okviru Dunavskog regiona. Najveći pojedinačni projekat- Nabuko gasovod, u koji je uloženo 200 miliona evra, doprinosi izgradnji južnog gasnog koridora. Projekat Nabuko ima potencijal da dopremi gas, koji potiče iz Kaspijskog regiona i Bliskog istoka, do zemlaja Dunavskog regiona i drugih evropskih tržišta gasa. Nekoliko daljih gasnih interkonektora su podržani u Centralnoj i Jugoistočnoj Evropi sa iznosom od 310 miliona evra.

²¹ ‘Fond Green for Growth Jugoistočne Evrope’, koji je osnovan 2009. godine, na inicijativu Evropske investicione banke (EIB), usmeren je na mere uštede električne energije i energetske efikasnosti na Balkanu i nudi finansijsku pomoć kroz bankarski sektor, kao i kroz direktne zajmove uz tehničku pomoć. Do 2014. godine. Fond planira da investira oko 400 miliona evra.

Aktivnosti

Energetski sistemi

Energetska infrastruktura

Kada je reč o energetskej infrastrukturi, cilj je da se koordinišu dugoročne energetske politike, kao i nacionalne investicione strategije (elektrane, mreže, cevovodi, interkonektori i drugo), uzimajući u obzir strateške procene uticaja na životnu sredinu, tamo gde je to moguće. Strategija bi trebalo da doprinese desetogodišnjem razvojnom planu za mrežu, kao što je predloženo unutrašnjim energetskeim paketom.

- **Aktivnost- “Utvrdjivanje zajedničkog stava regiona u vezi sa promenama koje bi se mogle uvesti u okviru revizije Programa TEN-E-a i modaliteta u vezi sa Instrumentom energetske sigurnosti i infrastrukture, naročito kada je reč o nedostacima u energetskej infrastrukturi”.** U interesu je regiona da obezbedi da instrument doprinosi projektu i konceptima od ključnog značaja za region kao što je gasna interkonekcija severa i juga, ulaganja u gasnu mrežu, ulaganja u rute snabdevanja od kojih region ima koristi i drugo.
- **Aktivnost- “Obezbeđivanje usklađenosti aktivnosti sa generalnim pristupom Energetske zajednice²² i istraživanje sinergije između Energetske zajednice i procesa u okviru Dunavske strategije”.** Energetska zajednica ima za cilj proširenje unutrašnjeg energetskeg tržišta EU na Jugoistočnu Evropu (strane: Albanija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija, Moldavija, Crna Gora, Srbija i Kosovo²³; učesnice: Austrija, Bugarska, Kipar, Republika Češka, Francuska, Nemačka, Grčka, Mađarska, Italija, Holandija, Rumunija, Slovačka, Slovenija i Velika Britanija, kao i Evropska unija).
- **Aktivnost- “Jačanje regionalne saradnje kako bi se izradio i realizovao projekat gasne interkonekcije severa i juga”.** Strateški koncept severno-južne interkonekcije prirodnog gasa jeste povezivanje oblasti Baltičkog mora (Poljska) sa Jadranskim i Egejskim morem, kao i sa Crnim morem, što obuhvata države članice EU (Bugarsku, Mađarsku, Poljsku, Rumuniju, Slovačku, Austriju i Republiku Češku). Ovim bi trebalo da se obezbedi opšta fleksibilnost za celokupni region Centralno Istočne Evrope neophodna za stvaranje čvrstog unutrašnjeg tržišta koje dobro funkcioniše, kao i za promovisanje konkurentnosti. Pomenuti koncept koristi najbolje od postojećih i novih uvoznih infrastruktura, kao što su LNG postrojenja za regasifikaciju i projekte Južnog koridora.
- **Aktivnost- “Izgradnja kapaciteta skladišta gasa”.** Sigurno snabdevanje energije u Evropi ne sme da se zasniva samo na izgradnji gasovoda. Stoga je potrebna i dodatna fleksibilnost kroz kapacitet skladišta. Trebalo bi pružiti podršku realizaciji projekata u vezi sa skladištima²⁴ kako

²² Cilj Energetske zajednice jeste da se: (a) stvori stabilan zakonski i tržišni okvir koji bi privukao investicije u proizvodnju energije i mreže, kako bi se obezbedilo stabilno i neprekidno snabdevanje energijom, što predstavlja osnov za ekonomski razvoj i socijalnu stabilnost; (b) formira integrisano energetske tržište koje bi omogućilo prekograničnu trgovinu energijom, kao i integraciju sa tržištem EU, (c) unapredi sigurnost snabdevanja, (d) poboljša stanje životne sredine u vezi sa snabdevanjem energijom u Regionu, (e) ojača konkurentnost na regionalnom nivou i iskoristi ekonomija obima.

²³ U skladu sa Rezolucijom Saveta bezbednosti 1244.

²⁴ Projekte u vezi sa novim skladištima ne bi trebalo ograničiti na one sadržane u Evropskom program za obnavljanje energije. Na primer, 2010. godine, Evropska unija je kroz Fond za investicije u zemljama politike susedstva donirala 2,5 miliona evra za finansiranje jednog projekta iz ove oblasti u Ukrajini. Projekat pod nazivom “Uvodne studije za modernizaciju ukrajinskog koridora za prenos gasa i podzemnih skladišta gasa” obuhvata dve uvodne studije za investiranje u gasni sektor u Ukrajini, uključujući i procene uticaja na životnu sredinu i društvo. Ovim bi se obezbedila sigurnost u evropskim zemljama, ali i doprinelo većoj regionalnoj integraciji u oblasti energetike, uključujući i prekogranične veze sa EU. Nakon dobijenih rezultata studija,

bi se obezbedio adekvatan pristup tim objektima za sve države Centralne i Istočne Evrope. Regionalni pristup projektovanju pomenutih skladišta bi trebalo posebno da se pobrine o tome da se nova infrastruktura izgradi na najefikasniji način.

⇒ *Primer projekta- “Blagovremena implementacija prethodno ugovorenih infrastrukturnih projekata, posebno TEN-E i projekte u okviru Evropskog programa za obnavljanje energije u Regionu, naročito kada je reč o značajnim interkonektorima i cevovodu²⁵”.*

Energetska tržišta

Kada je reč o energetske tržištima, cilj je da se formira integrisano i funkcionalno tržište za energiju. Ovo bi trebalo da uključi bolju koordinaciju nacionalnih energetske strategija, mera za promovisanje različitosti zaliha i mera za unapređivanje funkcionisanja energetske tržišta, adekvatan pravni okvir, finansijske šeme zasnovane na javnom-privatnom partnerstvu i drugo.

- **Aktivnost- “Iskorišćavanje potencijalne mogućnosti saradnje sa Energetskom zajednicom”**, što je posebno usmereno na formiranje integrisanog energetske tržišta kojim bi se omogućila prekogranična trgovina energijom i integracija sa tržištem EU.
- **Aktivnost- “Saradnja radi realizacije integracije regionalne mreže i Novog evropske sistema za prenos gasa (NETS) u skladu sa studijom o izvodljivosti”**. Usklađeni rad nacionalnih mreža za prenos gasa mogao bi izmeniti dinamiku jugoistočnog i centralno evropske tržišta gasa dok novi izvori gasa (putem Južnog koridora) ne budu na raspolaganju. Inicijativa za stvaranje jedinstvene mreže uključuje Bugarsku, Mađarsku, Rumuniju, Srbiju, Slovačku, Sloveniju, Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu. Trenutno se ispituje izvodljivost ideje, uključujući i pitanja iz oblasti trgovine, propisa i upravljanja koji bi mogli biti povezani sa NETS-om.
- **Aktivnost- “Izgradnja funkcionalnog odnosa sa Centralno-istočnim evropskim forumom za integraciju tržišta električne energije; ovo bi trebalo proširiti na susedne zemlje”**. Integracija tržišta električne energije i tržišnih platformi, kao i upravljanje kapacitetom proizvodnje u regionu, zahtevaju posebnu usklađenost zakona i tržišnih pravila, koji se najbolje mogu koordinisati na regionalnom nivou. Trebalo bi dalje razraditi naredni “Centralno istočni evropski forum za integraciju tržišta električne energije” (Austrija, Republika Češka, Nemačka, Mađarska, Poljska, Slovačka i Slovenija), odnosno “Heptalateralni forum”.

⇒ *Primer projekta - “Zajednički rad na formiranju Kancelariju za koordinisanu aukciju”*. Projekat Kancelarija za koordinisanu aukciju (CAO) sprovodi principe Uredbe broj 1228/2003 o usklađivanju upravljanja zagušenjem i optimizaciji raspodele prekograničnih kapaciteta. Procena je da bi Kancelarija za koordinisanu aukciju u Jugoistočnoj Evropi

projekat će voditi Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD) i sufinansirati Evropska investiciona banka (EIB) sa ukupnim procenjenim iznosom od 2 milijarde evra.

²⁵ Primeri:

- Interkonektori: gasni interkonektori između Bugarske, Rumunije i Srbije; projekti u vezi sa međusobnom povezanošću elektroenergetskih sistema između Rumunije-Bugarske, Rumunije-Moldavije, Mađarske-Hrvatske, Mađarske-Rumunije i Austrije-Mađarske (Beč-Der); sistem za prenos električne energije koji povezuju Sloveniju i Mađarsku, prenos od 2x400kv između Čirkovca i Pincea-; projekat visokonaponske međuveze Rumunija-Srbija; Jadranski terminal za tečni prirodni gas na ostrvu Krk (Hrvatska); Studija o izvodljivosti za terminale za tečni/kompresovani prirodni gas u Rumuniji i Bugarskoj; “Unapređivanje mreže za prenos energije” između Ukrajine i EU (sufinansirano uz pomoć Fonda za investicije u zemljama politike susedstva).
- Cevovodi: Nabuko gasovod; Panevropski naftovod Konstanca-Trst (PEOP), koji uključuje i opciju paralelnog gasovoda; cevovod Bratislava-Švehat; gasovod koji povezuje Sloveniju i Austriju; modernizacija naftovoda Družba (kao i interkonektora); Gasni prsten Energetske zajednice.

mogla početi sa radom u toku 2011. godine. Ova Kancelarija bi bila zadžena za aukcije i tokove opterećenja za celokupan region Jugoistočne Evrope. Što se načina funkcionisanja tiče, biće primenjen princip “sve na jednom mestu”.

Energetska efikasnost i obnovljiva energija

- **Aktivnost- “Proširenje korišćenja biomase (drвета, otpada), solarne energije, geotermalne energije, hidroenergije i energije vetra”**, naročito kroz istraživanja i razmenu znanja i iskustava/dobrih praksi/razmenu informacija o povezanim aktivnostima koje se preduzimaju na nacionalnom nivou. Ovo podrazumeva umrežavanje i saradnju državnih vlasti, kako bi se podigla svest o obnovljivim izvorima energije.
 - ⇒ *Primer projekta- “Podrška održivom korišćenju biomase, zasnovanom na projektu ”4 biomass”. Dunavski region ima ogroman potencijal za biomasu. Nasuprot drugim obnovljivim izvorima energije, količina biomase je ograničena, što podrazumeva opasnost od neodržive proizvodnje. Osim toga, javlja se konkurencija između prehrambene i neprehrambene primene. Pomenuti projekat se bavi i implementacijom nacionalnih akcionih planova za biomasu i bioenergetskih politika, tako što spaja stručnost u oblasti korišćenja obnovljivih izvora energije i energetske efikasnosti. Stoga će ovaj projekat doprineti održivosti cilja od 20% udela obnovljivih izvora energije u energetskej potražnji Evrope. (Nosilac: Nemačka, rok: septembar, 2011)*
- **Aktivnost- “Jačanje Karpatske konvencije za razmenu najboljih praksi u korišćenju biomase za energetske svrhe”**. Karpatska konvencija uključuje i odredbu na osnovu koje strane sprovode politike usmerene na uvođenje ekološki povoljnih metoda za proizvodnju, distribuciju i korišćenje energije, čime se umanjuju negativni efekti na biodiverzitet i okolinu, uključujući i širu upotrebu obnovljivih izvora energije i mera uštede energije, tamo gde je to moguće.
 - ⇒ *Primer projekta- “Formiranje mreže za razmenu iskustava (kao i za testiranje pilot projekata ili primena postojećih dobrih praksi) u oblasti sanacije i modernizacije malih hidroelektrana²⁶”*. Praktično iskustvo je jasno pokazalo da sanacija i modernizacija objekata na datoj lokaciji, može povećati proizvodnju hidroenergije, i istovremeno ispunjavati moderne ekološke standarde posedovanjem ribljih stepenika i rezidualne vode (Nosilac: Međunarodna komisija za zaštitu reke Dunav (ICPDR) i Austrija, Savezno ministarstvo za poljoprivredu i šumarstvo, životnu sredinu i vodoprivredu; rok: decembar 2013. godine).
 - ⇒ *Primer projekta- “Utvrđivanje mehanizama saradnje između regiona Alpske konvencije i regiona Karpatske konvencije za prenos najboljih praksi, najboljih dostupnih tehnologija, stručnog znanja u oblasti životne sredine i socijalnih pitanja”*.
- **Aktivnost- “Implementacija Nacionalnih akcionih planova za obnovljivu energiju i priprema Akcionog plana Dunavskog regiona za obnovljivu energiju”**. Ovo bi trebalo izraditi u odnosu na Stratešku procenu uticaja na životnu sredinu, po potrebi²⁷.

²⁶ “Izjava direktora sektora za vode- Razvoj hidroenergije u okviru Okvirne direktive”: http://circa.europa.eu/Public/irc/env/wfd/library?l=/framework_directive/thematic_documents/hydromorphology/development_directivepdf/EN_1.0_&a=d

²⁷ Da li je za Nacionalni akcioni plan za obnovljivu energiju (NREAP) potrebna Strateška procena uticaja na životnu sredinu (SEA) zavisi od posebnog sadržaja plana. Iz Direktive o obnovljivim izvorima energije sledi da je cilj Nacionalnog akcionog plana za obnovljivu energiju da se otvori put načinu na koji države članice planiraju da ostvare svoje obavezne ciljeve. U slučajevima u kojima Nacionalni akcioni plan za obnovljivu energiju “ne

- **Aktivnost- “Ispitivanje mogućnosti postojanja povećane proizvodnje energije dobijene od lokalnih obnovljivih izvora energije kako bi se povećala energetska autonomija”.** Energetska autonomija ne samo da smanjuje zavisnost od uvoza energije, nego omogućava i nove poslove kroz potraživanje novih sistema za proizvodnju energije i povećava vrednost regionalne imovine na održiv način, pošto svaki region stvara dugoročne izvore energije bez zavisnosti od drugih.
 - **Aktivnost- “Izrada opsežnog akcionog plana za održivi razvoj potencijala proizvodnje hidroenergije na reci Dunav i njenim pritokama (kao što su Sava, Tisa i Mura)²⁸”.** Ovim planom bi se otvorila mogućnost za koordinisan i održiv razvoj novih elektrana u budućnosti i obnovu postojećih, na način kojim bi se smanjio uticaj na životnu sredinu i saobraćajnu funkciju reka (plovidbu). Trebalo bi ispitati mogućnosti korišćenja hidroenergije u slučaju fluktuacija u potražnji električne energije-korišćenjem brana radi održavanja visokog nivoa vode u toku pripreme za vrhunac potražnje.
 - **Aktivnost- “Izrada i utvrđivanje mehanizama planiranja za odabir odgovarajućih oblasti za nove hidroenergetske projekte²⁹”.** Ovaj mehanizam prethodnog planiranja njegovi kriterijumi bi trebalo da omoguće stvaranje novih hidroelektrana, utvrđivanjem najboljih lokacija kojima se usklađuje ekonomska dobit i zaštita voda. Trebalo bi uzeti u obzir i uticaje klimatskih promena (npr. niži ili viši vodostaj). Ovo bi trebalo da se zasniva na dijalogu između različitih nadležnih organa, zainteresovanih strana i nevladinih organizacija. U odgovarajućim oblastima, trebalo bi učiniti efikasnijim proces dobijanja dozvole.
 - **Aktivnost- “Promovisanje energetske efikasnosti i korišćenje obnovljive energije u zgradama, kao i sistema grejanja, obnavljanjem postrojenja za daljinsko grejanje i kombinovane toplotne i električne energije, kao što se to zahteva na osnovu Direktive o energetske učinku zgrada i Direktive o obnovljivoj energiji”.** Ovo bi se moglo ostvariti kroz mreže najboljih praksi (npr. razmenom iskustava u vezi sa uspešnim korišćenjem fondova Evropskog regionalnog razvojnog fonda, radi pružanja podrške investicijama u okviru održive energije u domaćinstvima) i saradnju sa međunarodnim finansijskim institucijama u obezbeđivanju investicija u oblasti održive energije u domaćinstvima. U tom kontekstu, trebalo bi promovisati i naveliko koristiti nove finansijske instrumente, kao što je Evropski fond za Jugoistočnu Evropu (EFSE)³⁰, kao i nedavno pokrenuti Fond Green for Growth za Jugoistočnu Evropu.
- ⇒ **Primer projekta- “Izrada i implementacija istraživačkih i razvojnih programa (uključujući i mala i srednja preduzeća) za nove, održive izolacione materijale i druge mere za unapređenje energetske učinku zgrada”.** Ovo bi trebalo učiniti tako što će se na najbolji mogući način zajednički iskoristiti postojeće stručno znanje i iskustvo u Regionu. Eko-inovacije bi mogle podstaći ekonomski razvoj uz pozitivan uticaj na lokalni razvoj, širok spektar industrija i usluga, kao i životnu sredinu.

definiše okvir za buduće dozvole za izradu projekata” u okviru Člana 3 (2) a) Direktive 2001/42/EC, nije potrebna Strateška procena uticaja na životnu sredinu. Međutim, pri implementaciji NREAP-a, putem specifičnijih planova kojima se definiše okvir buduće dozvole za izradu projekata, SEA mora biti sprovedena.

²⁸ Plan će biti izgrađen na rezultatima Međunarodne komisije za zaštitu reke Dunav (ICPDR) i njenog Plana za upravljanje slivom reke Dunav (u skladu sa Okvirnom direktivom o vodama).

²⁹ Ovaj mehanizam prethodnog planiranja bi trebalo da bude u potpunosti u skladu sa Izjavom direktora sektora za vodu, od 2010. godine i Dunavskom deklaracijom, usvojenom iste godine na ministarskom sastanku u Beču: <http://www.icpdr.org/icpdr-files/15216>

³⁰ Uključujući i njegove instrumente pristupa za susedski region koji obuhvata Ukrajinu i Republiku Moldaviju: Evropski susedski fond (ENBF) koji sufinansira EU sa doprinosom od 10 miliona evra, obezbeđenih uz pomoć Fonda za investiranje u zemljama politike susedstva.

- ⇒ *Primer projekta – “Ispitivanje obima održivog razvoja hidroenergije u delu sliva reke Save između Slovenije i Hrvatske “. Projekat će doprineti postizanju ciljeva u vezi sa obnovljivom energijom, navedenih u Klimatsko-energetskom paketu EU, poštujući zakone u vezi sa vodama i prirodom i uzimajući u obzir i druge prateće ciljeve (Nosioци: Slovenija i Hrvatska).*
- *Aktivnost- “Podsticanje članova/posmatrača Energetske zajednice u usvajanju i implementaciji Direktive o obnovljivoj energiji”. Sprovode se pregovori o uključivanju ove Direktivu u “pravnu tekovinu “ kako bi bila sprovedena od strane članica Energetske zajednice u okviru Energetske zajednice.*
- *Aktivnost- “Omogućavanje umrežavanja i saradnje između državnih vlasti radi podizanja svesti i povećanja upotrebe obnovljive energije (kao što je biomasa, solarna, hidroenergija i energija vetra) naročito kroz istraživanje i razmenu iskustava /dobrih praksi/informacija u vezi sa povezanim aktivnostima koje se preduzimaju na nacionalnom nivou.*
- ⇒ *Primer projekta - “Zasnovanost na projektu “Regionalna inicijativa za razvoj održive energije (SEDRI) radi promocije energetske efikasnosti. SEDRI projekat predstavlja zajednički projekat Centralnoevropske inicijative (CEI) i Veća za regionalnu saradnju (RCC). Usmeren je na unapređivanje zakonodavnog, institucionalnog i regulatornog okvira za razvoj održivog regionalnog energetskog sektora; na izgradnju manjih održivih energetskih postrojenja u zemljama Jugoistočne i Istočne Evrope; promovisanje okvira za regionalnu saradnju u oblasti održivog energetskog razvoja, što podrazumeva i podizanje svesti, obrazovanje, istraživanje i naučnu saradnju. (Nosioци: Centralnoevropska inicijativa (CEI) i Veće za regionalnu saradnju (RCC))*
- *Aktivnost - “Pružanje savetodavne podrške lokalnim vlastima, privrednicima i građanima u Dunavskom regionu u vezi sa pitanjima ublažavanja klimatskih promena i energetske efikasnosti”. Ovo bi se moglo ostvariti formiranjem centralnih stručnih i savetodavnih centara (što bi doprinelo konceptima zaštite klime, upravljanja energijom, prenosa stručnog znanja, obuke i poslova odnosa sa javnošću).*
- ⇒ *Primer projekta - “Uspostavljanje mehanizma saradnje gradova i sela u Regionu, kako bi se posvetili smanjenju emisije gasova staklene bašte, razmeni najboljih praksi i oglednim pilot projektima u vezi sa energetskom efikasnošću i obnovljivom energijom”. Gradovi i sela imaju posebne energetske potrebe zbog visoke energetske potražnje po kvadratnom metru. Cilj je smanjenje zagađenja vazduha na lokalnom nivou i konačno na globalnom nivou. Napredak se može ogledati na primer u sistemu daljinskog grejanja zasnovanom na postrojenjima za spaljivanje otpada i vrlo efikasnim postrojenjima za kogeneraciju, razvoju tehnologija daljinskog hlađenja, kao i implementaciji novih geotermalnih projekata. U tom smislu moglo bi se razmotriti šire učešće u postojećoj Inicijativi " Sporazum gradonačelnika"³¹, u daljem razvijanju mreže Alijanse za klimu³², kao i u razvijanju mreže gradova koji rade na obnovljivim tehnologijama. U obzir bi trebalo uzeti i razvoja planova za obezbeđivanje i inovativnu upotrebu obnovljivih izvora energije u ruralnim oblastima. (Nosilac: Grad Beč (očekuje se potvrda))*

³¹ Sporazum gradonačelnika daje prednost evropskim pionirskim gradovima radi ublažavanja klimatskih promena kroz implementaciju pametnih lokalnih politika u vezi sa održivom energijom, što stvara stabilne lokalne poslove i povećava kvalitet života građana. Takva saradnja takođe može doprineti definisanju "nove urbane politike za Evropu".

³² Cilj "Alijanse za klimu" (1500 gradova i opština iz 7 podunavskih zemalja) je prvenstveno smanjenje emisije gasova staklene bašte. Za postizanje ovog cilja izrađene su i sprovedene lokalne klimatske strategije, naročito u oblastima energetike i saobraćaja.

⇒ *Primer projekta - “Zasnovanost na projektu ‘Saradnja u oblasti obnovljive energije između ruralnih oblasti (RECORA)”. Ova inicijativa sedam partnera iz pet zemalja (Austrija, Nemačka, Republika Češka, Mađarska i Grčka), podržana je kroz Program EU INTERREG IIIC ³³. Glavno središte pažnje je na ekonomičnom korišćenju obnovljivih izvora energije i pripremi projekata. Stvorena su nova radna mesta, razvijeni alternativni načini korišćenja postojećih poljoprivrednih proizvoda, izrađene su i razmenjene analize komponenata otpada (drveta, trave, biootpada i drugog), u smislu mogućnosti njihovog korišćenja u procesu proizvodnje energije.*

³³ INTERREG IIIC je program koji finansira EU, a koji pomaže zemljama i regionima različitih zemalja da formiraju partnerstva i rade na zajedničkim projektima (prekograničnim, transnacionalnim i međuregionalnim).

3) PROMOVISANJE KULTURE, TURIZMA I KONTAKATA MEĐU LJUDIMA

Predstavljanje pitanja

Dunavski region karakteriše širok spektar kompleksnog i raznolikog istorijskog nasleđa, kultura, etniciteta, religija, tržišta, zajednica i država.

U skladu sa međunarodnim konvencijama u oblasti kulture (sa posebnim osvrtom na UNESCO konvencije), kultura može promovisati vrednosti inkluzije, otvorenosti i prihvatanja drugih, zasnovanih na međusobnom poštovanju. U ovom regionu, usvajanje Ljubljanske deklaracije predstavlja važnu prekretnicu u očuvanju kulturnog nasleđa. Njime se potvrđuje vrednost socijalnog i ekonomskog potencijala nasleđa i njegova ključna uloga u regionu, kao i posvećenost zemalja očuvanju sopstvenog kulturnog nasleđa. Ovim putem se može omogućiti pomirenje među zajednicama. Takođe se može ojačati socio-ekonomski razvoj, jačanjem regionalne saradnje i interkulturnog dijaloga, uz obezbeđivanje održivosti i zajedničkih aktivnosti.

Delimično povezan sa kulturom i nasleđem, turizam pruža sve veći doprinos razvoju u regionu. Održivost uopšte bi trebalo da predstavlja važan kriterijum u razvoju turizma u regionu. Saradnja usmerena na projekat bi trebalo da ima funkciju katalizatora razmene i bliske saradnje suseda u regionu, naročito u pitanjima kulture i nasleđa.

Oblasti razvoja turizma, turističke infrastrukture i unapređivanja turističkih usluga, kulturnog nasleđa i interkulturnog dijaloga su obično međusobno povezane teme. One posebno imaju koristi od integrisanog pristupa koji donosi strategija.

Specifičnosti Dunavskog regiona

Kao jedan od najinternacionalnijih slivova na svetu, Dunav poseduje mnogobrojne karakteristike u smislu turizma i nasleđa. Ovo uključuje gradove svetske klase duž reke Dunav, kao i atraktivne pejzaže (npr. Ušće kao UNESCO-va svetska baština). Ovo obuhvata raspon od razvijenih turističkih destinacija austrijskog Vahaua do destinacija u razvoju kao što je Gvozdena kapija, Karpati i Ušće. Merama bi trebalo da se obezbedi dugoročna konkurentnost i održivost turističkog sektora, ojačanog kroz saradnju, kao i regionalna korist od novih dostignuća i investicija.

U smislu istorije i kulture, narodi duž celog Dunavskog regiona imaju zajedničko nasleđe. Prema potrebi, strategija bi trebalo da iskoristi ove veze kao zamajac za promovisanje dalje kulturne saradnje, kao i saradnje civilnog društva. Regionalni i lokalni nivo imaju značajnu ulogu u ovom kontekstu.

Implementacija ovog prioriteta takođe može omogućiti potencijal turističkog razvoja u celom Dunavskom regionu, kroz razvoj zajedničkih turističkih proizvoda i promotivne politike.

Aktivnost

Kulturno nasleđe

- **Aktivnost - "Zasnovanost na kulturnoj različitosti kao prednosti Dunavskog regiona"**. Ovo se može postići kroz:
 - zaštitu kulturnih vrednosti Dunavskog regiona: saradnju u zaštiti vrednosti i nasleđa,

zajednička naučna istraživanja, razmenu iskustava, kurseve, konferencije, događaje, obuke zaštitu vojnih spomen obeležja;

- povećanje kontakata među ljudima, promociju interkulturnog dijaloga, promociju interreligijskog dijaloga, jezičke razmene i drugo;
- unapređivanje uslova za razmenu mladih;
- organizaciju zajedničkih (kulturnih) događaja, festivala, programa stipendiranja;
- formiranje mreže 'kreativnih snaga', koja uključuje glumce u oblasti umetnosti. Ovakva mreža se može zasnivati na iskustvima različitih festivala u Dunavskom regionu;
- promociju kulturne razmene, kao i razmene u umetnosti. Kulturne aktivnosti (npr. filmovi, dokumentarci, zabavne igre/programi koji se odnose na Dunavski region) mogu značajno doprineti podizanju svesti kada je reč o Dunavskom regionu;
- podršku savremenoj umetnosti u regionu;
- podršku savremenim institucijama zabave, uključujući savremenu televiziju, film, muziku i interaktivne igre;
- formiranje baze podataka koja obuhvata podatke o kulturnim vrednostima i kulturnim aktivnostima.

⇒ *Primer projekta - “Jačanje potencijala Dunavskog regiona kroz kulturnu saradnju”:* organizovanje zajedničkih kulturnih događaja, programa, festivala, oživljavanje kulturno-istorijskih tradicija, usmeravanje kulturno-istorijskih događaja na mesta koja predstavljaju nasleđe, međunarodna saradnja, konferencije, programi razmene, zajednički kampovi, tematska saradnja na originalnim istorijskim lokacijama na Dunavu.³⁴

⇒ *Primer projekta - “Obezbeđivanje restauracije i održavanja lokacija od istorijskog i kulturnog značaja, očuvanje i zaštita materijalnog i nematerijalnog kulturnog nasleđa i omogućavanje pristupa zajedničkom kulturnom nasleđu”.*

⇒ *Primer projekta - “Okončanje IRPP/ SAAH projekta u kontekstu Ljubljanskog procesa”, koji zajednički sprovode Savet Evrope i Evropska komisija. Ovim projektom se ističe integrisani pristup upravljanja kulturnim nasleđem. On predstavlja podsticaj za izgradnju mostova između različitih etničkih zajednica iz celog regiona, što doprinosi promovisanju pomirenja, kulturne različitosti i interkulturnog dijaloga..*

⇒ *Primer projekta - “Razvijanje Balkanskog fonda za promociju kulture”. Ovim se utvrđuje informaciona platforma koja bi sadržala podatke o multikulturnim programima i inicijativama u oblasti kulture u regionu, i omogućila razmenu iskustava i dobrih praksi.*

➤ *Aktivnost- “Unapređivanje saradnje i kontakata između ljudi različitog porekla, podrška kreativnosti, i obezbeđivanje pokretačke snage za kulturne inovacije i ekonomski razvoj, zasnovano na nasleđu, tradiciji i turizmu”.* Ovo može biti podstaknuto pravilnom ravnotežom tradicije i modernizacije. Pristup interkulture različitosti takođe može pomoći povećanju privlačnosti regiona za lokalno stanovništvo i turiste. Ovo može uključivati: saradnju u promovisanju i informisanju; međunarodne izložbe i događaji; razmenu u oblasti književnosti, muzike i umetnosti; saradnju u istraživanju i inovacijama u nasleđu, kulturnim i turističkim temama; i saradnju u oblasti zaštite istorijskih spomenika.

➤

³⁴ Na primer, saradnja u okviru Međunarodno udruženje muzičkih škola i projekta DANUBIANA u oblasti vizuelne umetnosti. Potonji ima za cilj da se predstave talentovani mladi umetnici iz regiona svake druge godine.

- ⇒ *Primer projekta - “Jačanje centara za toleranciju i pomirenje”³⁵”.*
- ⇒ *Primer projekta - “Dalja podrška aktivnostima za posebne demografske grupe, kao što su ljudi koji se povezuju putem Dunava”. Ovim se omogućavaju zajedničke aktivnosti starijih osoba iz susednih država duž reke Dunav i zahteva razvijanje veza sa drugim grupama koje rade na sličnim temama.*

Turizam

- **Aktivnost- “Razvijanje Dunavskog regiona kao evropskog brenda”.** Strategija za Dunavski region bi trebalo da iskoristi pozitivnu predstavu o regionu. Regionalni i lokalni događaji kojima se proslavlja Dan Dunava 29. juna, predstavljaju potvrdu ovog potencijala. Za većinu ovih događaja potrebani su sveobuhvatni okvir, kao i usmerenost na mobilisanje resursa u sektoru turizma.
 - ⇒ *Primer projekta - “Razvijanje oznake kvaliteta za dunavski turizam”. Da bi se podstakla konkurentnost i održivost dunavskog turizma (destinacije, smeštaj, tur operateri, usluge kao što su krstarenja, ekskurzije i drugo), potrebno je definisati kriterijume za turizam visokog kvaliteta. Za destinacije se mogu iskoristiti novi Kriterijumi održivog turizma Generalnog direktorata za preduzetništvo i industriju. Za smeštaj se može koristiti eko-oznaka EU (“cvet”). Specijalni instrumenti komunikacije, kao što su platforma za rezervacije putem Interneta, kampanja fotografijama i drugo, bi trebalo da posebno naglase kvalitet turističkih proizvoda.*
- **Aktivnost- “Određivanje Dunavskog regiona za važnu evropsku turističku destinaciju”** kroz izradu ekološki prihvatljive turističke strategije za celi region (uključujući gradove i zajednice, kulturnu baštinu, prirodu i ekonomiju)³⁶. Posebno bi bilo interesantno izraditi oznaku Dunavskog regiona (na osnovu “brenda” koji je izrađen mnogo uopštenije), što bi moglo otvoriti međunarodna turistička tržišta (na primer u Americi i Aziji). Ovo bi takođe moglo podrazumevati zajedničko upravljanje turističkim destinacijama kroz zajednički plasman, zajedničke događaje i međunarodno prihvaćene potvrde kvaliteta (naročito u ekološkom smislu). Ovim se mogu promovisati međunarodni turistički projekti kao što su biciklističke i pešačke staze od Crne šume do Crnog mora. Korišćenje savremenih sredstava komunikacije, kao što je Internet, mogu pomoći boljem predstavljanju Dunava kao turističke destinacije i njenom unapređivanju za novu turističku klijentelu. Karpate bi takođe trebalo promovisati kao destinaciju sa turističkom infrastrukturom i uslugama koje bi trebalo dodatno razvijati.
 - ⇒ *Primer projekta - “Stvaranje transnacionalnih turističkih paketa kao na primer za kombinovana putovanja vozom-biciklom-brodom duž Dunava”.*
 - ⇒ *Primer projekta - “Unapređivanje održive mobilnosti kroz saobraćaj i međupovezanost željezničkog, autobuskog i broskog prevoza u podunavskim zemljama”. (Projekat “Dunavski saobraćaj”) kroz postizanje političkog koncenzusa za usvajanje rasporeda i adekvatne politike cene prevoza, uzimajući u obzir potrebe biciklista (prevoz biciklova) i turista pešaka. Cilj je stvaranje Dunavskog regiona prihvatljivog za saobraćaj i klijente, što bi omogućilo strateško turističko pozicioniranje Dunavskog regiona uz ekološki osvešćenu mobilnost.*

³⁵ Na primer, Centar za mir i toleranciju u Vukovaru kao institucija koja bi negovala mir i toleranciju u multietničkoj Evropi. Potrebno je razvijanje mirovnih procesa i prelaz iz otvorenih sukoba u konsolidaciju.

³⁶ Primer najbolje prakse jeste saradnja Radne grupe Dunavska Austrija (ARGE Donau Österreich koju čine turističke organizacije iz Gornje Austrije, Donje Austrije i Beča) u plasiranju austrijskog dela Dunavskog regiona.

- ⇒ *Primer projekta- “Monitoring turizma u destinacijama u razvoju/osetljivim oblastima, naročito kod ušća Dunava”. Razvijanje metodologija monitoringa za prikupljanje podataka o turističkim statistikama, aktivnostima, motivima i drugim pojedinostima i sistemi upravljanja posetiocima, naročito u ekološki ključnim lokacijama kao što je ušće Dunava.*
- ⇒ *Primer projekta- “Održavanje i organizacija dana dunavske kulture i turizma na godišnjem nivou u različitim mestima u slivu reke Dunav, sa ciljem da se promoviše Dunav kao atraktivna turistička destinacija i razmotre različite teme sa stručnjacima”.*
- *Aktivnost- “Promocija turizma zasnovanog na kratkim vikend posetama i rekreaciji, kao i dužim posetama”.*
- *Aktivnost- “Dalji razvoj sistema plovidbe i luka za dunavske brodove za rečno krstarenje i privatne jahte”* obezbeđivanjem nesmetane i sigurne plovidbe sa određenim standardima za luke i drugu infrastrukturu u vezi sa plovidbom. Ova aktivnost bi trebalo da bude međusobno povezana sa aktivnostima u okviru povezivanja stubova. Ovo bi takođe trebalo da podrazumeva i bolja sidrišta, bolje kopnene objekte za dobrodošlicu i rekreaciju. Potrebni su ekološki prihvatljivi sistemi upravljanja otpadom. Integracija Dunava i Crnog mora u "kombinovane" destinacije za brodove za krstarenje, takođe bi trebalo da stvori vezu sa Sinergijom Crnog mora EU.
- *Aktivnost- “Dalji razvoj i intenzifikacija aktivnog turizma”.* Formiranje putnih lanaca duž reke Dunav sa atraktivnim stanicama i predlozima turističkih planova puta za sedam dana (vozom, kolima, brodom, biciklom i peške).
- *Aktivnost- “Dodatno jačanje međusobne povezanosti i saradnje u obrazovanju i naučnim i istraživačkim aktivnostima u oblasti turizma”* (modernizacija plana i programa za stručno i univerzitetsko obrazovanje za profesije u oblasti turizma; razvoj saradnje u razmeni predavača, studenata, učenika i osoblja u programima za obrazovanje i obuku u oblasti turizma; kreiranje, organizovanje i sprovođenje programa doživotnog obrazovanja za poslove u turizmu/industriji turizma).
- *Aktivnost- “Unapređivanje planiranja i infrastrukture za turizam”.* Ovo bi trebalo da podrazumeva objekte za smeštaj i hotele, lučku turističku infrastrukturu, šetališta i staze, informativne centre, biciklističke staze i njihovo povezivanje u Dunavskoj oblasti, uključujući njihovu povezanost sa mrežom puteva duž reka Save i Drave. Ovim ti takođe trebalo da se stavi naglasak na zaštićene oblasti i lokacije koje spadaju u prirodno ili kulturno nasleđe, kao i tematske parkove, puteve vina, osmatračnice, terene i opremu za sport i rekreaciju.
 - ⇒ *Primer projekta- “Unapređivanje turističkog krstarenja na Dunavu”. (usklađivanje i koordinacija reda vožnje za autobuse, vozove i brodove u turizmu; Dunav i Crno more-destinacija za brodove za krstarenje).*
 - ⇒ *Primer projekta- “Realizacija Dunavskog šetališta, predloženog od strane Dunavske turističke komisije”.*
- *Aktivnost- “Podrška unapređivanju kvaliteta turističkih proizvoda”* i lanca nabavke izradom regionalnih strategija održivog turizma i utvrđivanjem kriterijuma kvaliteta, kao i izradom eko-oznaka i šema sertifikacije. Ovo može uključivati i osnivanje turističkih asocijacija i pokretanje kampanja.

- **Aktivnost- “Promovisanje održivog turizma”** kao na primer putem promovisanja prevoza vozom/autobusom/biciklom/brodom kao opcija i njihovo kombinovanje sa turističkim atrakcijama koje bi podstakle posete prirodnim i kulturnim lokacijama.
 - ⇒ *Primer projekta - “Podrška ekološkim (zelenim) putevima i biciklističkom turizmu”- biciklistički turizam predstavlja oblik održivog turizma i često doprinosi prekograničnom razvoju evropskih regiona. Ovaj projekat ima za cilj da se iskoristi sve veći značaj biciklističkog turizma, duž dunavske biciklističke staze i drugih dužih biciklističkih staza unutar regiona, kao što je staza koja je u planu pod nazivom “staza Gvozdene zavese”. Postoji već veliki broj uspešnih regionalnih i međunarodnih biciklističkih ruta u regionu, uključujući i Zelenu stazu Prag-Beč ili Čilibarsku stazu od Budimpešte kroz Slovačku do Krakova u Poljskoj, kao i nacionalne i podnacionalne puteve, kao što su putevi vina Južne Moravske i austrijske Vinske četvrti (Weinviertel).*
- **Aktivnost- “Promovisanje velnes turizma u regionu”.**
 - ⇒ *Primer projekta - “Podrška zdravstvenim i velnes objektima, uključujući i banje, unapređivanje i marketing”*
- **Aktivnost- “Prikupljanje postojećih podataka o kulturnim aktivnostima i formiranje opsežne baze podataka koja daje pregled kulturnih aktivnosti u Dunavskom regionu”.**
- **Aktivnost- “Promovisanje kulturne razmene i razmene u oblasti umetnosti”.** Kulturne aktivnosti (kao na primer, filmovi, dokumentarci, zabavne igre/programi u vezi sa Dunavskim regionom) mogu značajno doprineti podizanju svesti o Dunavskom regionu.
 - ⇒ *Primer projekta- “Implementacija Dunava- puta kulture”:* kada je reč o zaštiti, obnovi i korišćenju kulturnog nasleđa, u mnogim podunavskim zemljama delimično postoji nedostatak svesti, finansijskih sredstava, kao i administrativnog/zakonskog okvira. Rekonstrukcija, zaštita, razvoj i promovisanje materijalnog i nematerijalnog nasleđa je potrebno kako bi se razvijao turizam. Potrebno je podržavati zajedničke kulturne projekte (rekonstrukciju palata i dvoraca i tradicionalnog građevinskog nasleđa, krstarenje brodom, oživljavanje starih zanata, izrada suvenira, oživljavanje tradicionalnih i pokretanje novih manifestacija i proslava, aktivnosti za promovisanje duha zajedništva među stanovništvom u podunavskoj oblasti). Mogla bi se izraditi savremena kulturna mapa oblasti.
 - ⇒ *Primer projekta- “Realizacija Kulturne karte Dunava”. Zasnovano na postojećim materijalima i proširenje tamo gde je to moguće i potrebno (ARGE Donauländer-Radna grupa kultura i nauka Dunavskog regiona).*
 - ⇒ *Primer projekta - “Realizacija Dunavske medijske mreže”. Ovo se tiče medija-centara, radio i televizijskih stanica, stručnjaka, vladinih i pojedinih nevladinih organizacija itd.*
 - ⇒ *Primer projekta- “Dalji razvoj Dunavskog pozorišnog festivala”.*
 - ⇒ *Primer projekta- “Promovisanje Dunavskog limesa³⁷ kao UNESCO-ve svetske baštine, predložene od Dunavske komisije (već postojeći projekat finansiran od strane ETC Centralnoevropskog programa)”.*

³⁷ Ovaj program, koji se realizuje kroz saradnju organizacija za očuvanje nasleđa iz Mađarske i četiri druge zemlje (Nemačke Austrije, Slovačke i Poljske), kao i drugih partnera, definiše kao svoj cilj pripremu kandidature za svetsku baštinu jednog od najznačajnijih i verovatno najizuzetnijih delova granice Rimskog carstva.

B) ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE U DUNAVSKOM REGIONU

Životna sredina je ključni element u svim ljudskim aktivnostima. Kao takva će biti pomenuta u mnogim delovima ove Strategije, bilo po slobodnoj volji ili, u suprotnom, u okviru zakonskih obaveza (npr. Direktiva o proceni uticaja na životnu sredinu, Direktiva o pticama i staništima itd.). Ipak, neophodan je poseban stub posvećen životnoj sredini u Dunavskoj strategiji za ovaj ekološki bogat i često osetljiv region, kako bi se pomno mogao pratiti napredak u projektima i aktivnostima koje su u vezi sa životnom sredinom.

Predložene aktivnosti će direktno doprineti Strategiji Evropa 2020. One konkretno imaju za cilj rešavanje problema klimatskih promena, razvijanje održivog korišćenja resursa (koji na primer podrazumevaju vodu, prirodu i zemljište) i obezbeđivanje kvalitetnog života. Uz to, one će doprineti postizanju ciljeva zadatih u Strategiji Evropa 2020., ostvarivanju vizije o biodiverzitetu za 2050 g. kao i implementaciji Strategije biodiverziteta EU posle 2010g. nakon što se ona usvoji.

Ovaj stub se fokusira na 3 prioritetne oblasti: (1) obnavljanje i održavanje kvaliteta voda; (2) upravljanje ekološkim rizicima (3) očuvanje biodiverziteta, pejzaža i kvaliteta vazduha i zemljišta.

Ove prioritetne oblasti se moraju razmatrati zajedno sa ostalim političkim oblastima. Ova Strategija zastupa integrisan pristup. Na primer, poboljšanje saobraćajne infrastrukture ima pozitivan uticaj na poslovno okruženje, na atraktivnost gradova i regiona ili na mobilnost građana, ali može negativno uticati na pejzaže, biodiverzitet, kvalitet vazduha, zemljišta i vode. U energetsom sektoru, poželjno je povećati proizvodnju energije iz obnovljivih izvora, ali se ovo ne može raditi na štetu biodiverziteta. Sva ova pitanja treba zajedno razmatrati kako bi se našlo najodrživije rešenje.

Primeri finansiranja u regionu

Troškovi koji se finansiraju iz Strukturnih fondova³⁸ u periodu od 2007-2013³⁹

Životna sredina	19,5 milijardi evra
Biodiverzitet	1,1 milijardi evra
Prerada otpadnih voda	5,7 milijardi evra
Voda za piće	3 milijardi evra
Čvrsti otpad	2,6 milijardi evra
Rizici	1,9 milijardi evra
Ostalo	5,2 milijardi evra

Ostali izvori finansiranja

Drugi programi Evropske unije doprinose ovom stubu, naročito sledeći: Sedmi okvirni program za istraživanje, program LIFE, Instrument za prepristupnu pomoć (IPA), nacionalni programi, programi prekogranične saradnje i programi za veći broj država korisnica, nekoliko programa iz Evropskog instrumenta za susedstvo i partnerstvo (ENPI) (poput Regionalnih programa ili programa prekogranične saradnje), Evropski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EAFRD), Evropski fond za ribarstvo (EFF) i Finansijski instrument evropske unije za civilnu zaštitu. Nacionalne, regionalne i lokalne politike takođe obezbeđuju finansijska sredstva za značajne

³⁸ Evropski regionalni razvojni fond (ERDF) uključujući i prekograničnu saradnju, Kohezioni fond i Evropski socijalni fond za države članice. Instrument prepristupne pomoći i Evropski instrument za susedstvo i partnerstvo (ENPI) nisu uključeni.

³⁹ Korišćenje Strukturnih fondova zavisi od specifičnih operativnih programa izrađenih i odobrenih na početku procesa planiranja programa za period od 2007-2013, u bliskoj saradnji Evropske komisije i država/regiona članica. Ovo bi trebalo da pruži mogućnost za finansiranje posebnih aktivnosti/projekata u zavisnosti od prioriteta i mera/aktivnosti utvrđenih u datim operativnim programima.

projekte. Osim toga, značajna finansijska sredstva su već obezbeđena za veliki broj projekata putem zajmova i/ili sufinansiranja, od strane različitih međunarodnih i bilateralnih finansijskih institucija poput Evropske investicione banke (EIB), Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD), Svetske banke, Razvojne banke Saveta Evrope (CEB) ili drugih zajmodavaca.

U skorije vreme, za potrebe zemalja Zapadnog Balkana, uloženi su dodatni naponi da bi se poboljšala koordinacija i udruživanje instrumenata za subvencije i zajmove putem Investicionog okvira za Zapadni Balkan⁴⁰ (WBIF). Instrument koji je sličan WBIF-u, pod nazivom Fond za investicije u zemljama politike susedstva, funkcioniše u Republici Moldaviji i Ukrajini.

Zemljama kandidatima i zemljama potencijalnim kandidatima u aktivnostima u oblasti životne sredine takođe pomaže i Regionalna ekološka mreža za pristup (RENA) koja im pomaže u razmeni informacija i iskustava, koje se tiču pripreme za ekološke aspekte pristupa, uključujući i oblast strateških investicija i planiranja.

Na primer, u oblasti voda bilo je značajnih investicija. Evropska investiciona banka (EIB) recimo već pruža veliku podršku mnogim projektima koji doprinose celokupnom poboljšanju kvaliteta vode u dunavskom slivu. Tekući projekti iz oblasti prerade otpadnih voda, kanalizacionog otpada ili vode za piće u Austriji, Bugarskoj, Češkoj, Mađarskoj, Rumuniji, Crnoj Gori, Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Srbiji, finansijski i tehnički su podržani od strane EIB-a. U saradnji sa Evropskom komisijom, Evropskom bankom za obnovu i razvoj (EBRD) i KFW-om, EIB je takođe uključena u upravljanje inicijativom za Zajedničku podršku projektima u evropskim regionima (JASPERS) koja trenutno pomaže u pripremi 36 velikih projekata u oblasti voda u zemljama dunavskog sliva koje su članice EU.

⁴⁰ Investicioni okvir za Zapadni Balkan (WBIF) je predstavlja instrument udruživanja subvencija i zajmova za potrebe država kandidata i potencijalnih kandidata .

Predstavljanje pitanja

Dostupnost i kvalitet izvora slatke vode je od esencijalne važnosti. Voda nam je potrebna za piće, za navodnjavanje, industriju, proizvodnju struje, transport i turizam. Ekosistemima je potrebna kvalitetna voda kako bi valjano funkcionisali i kako bi se obnovio i održao biodiverzitet.

U središtu Dunavskog regiona nalazi se druga po veličini reka u Evropi i najinternacionalniji rečni basen na svetu. Dunav se proteže dužinom od 2,800km kroz Evropu i uliva se u Crno more nakon što svojim tokom poveže 10 država i dosegne prostranu deltu koja predstavlja oblast sa najbogatijim biodiverzitetom u Evropi.

Dunavski sliv, koji obuhvata površinu od preko 800.000 km², obuhvata više od 19 zemalja od kojih je njih 14⁴¹ potpisalo Konvenciju o zaštiti reke Dunav (DRPC) u Sofiji 1994 godine. Osim samog Dunava, sliv obuhvata i druge veće evropske reke poput Save, Tise, Drave i Pruta kao i neke manje kao što su reka In, Morava, Vah, Velika Morava i Siret. Na drenažno područje Dunava takođe utiču i dva velika planinska venca: Alpi i Karpati.

Zbog toga je upravljanje vodama ključno pitanje za Dunavski region, naročito zato što voda ne poznaje granice i zato što upravljanje vodama zahteva dobru koordinaciju i čvrstu međusobnu saradnju između zemalja i između sektora. Ovo je glavni praktični aspekt koji ilustruje cilj postizanja teritorijalne povezanosti zagarantovane Lisabonskim sporazumom.

Ovakva koordinacija je već omogućena uz pomoć Međunarodne komisije za zaštitu reke Dunav(ICPDR), upravnog organa Konvencije (DRPC), koja je osnovana 1998. godine i podržana od strane Sekretarijata kako bi se Konvencija sprovedla, a u skorije vreme, kako bi se ostvario prekogranični aspekt Okvirne direktive EU o vodama (WFD). Glavne pritoke su takođe počele da rade na pojačanoj saradnji nakon osnivanja npr. Međunarodne komisije za sliv reke Save (ISRBC) koja ima za cilj uspostavljanje održivog upravljanja vodama i plovidbe na Savi. Saradnjom u okviru sliva Tise, koordinira Grupa za reku Tisu u okviru ICPDR-a.

Uz to, upravljanje vodama širom EU mora da bude usklađeno sa nizom zakonskih akata koji dovode do konkretnih aktivnosti i ulaganja u državama članicama. Sve ovo ima za cilj poboljšanje kvaliteta voda, što je naročito važno za Dunavski region. Konkretno, implementacija Okvirne direktive EU o vodama (WFD), Direktive za preradu gradskih otpadnih voda (UWWT) ili Direktive o nitratima trebalo bi sama po sebi da garantuje značajno poboljšanje kvaliteta vode.

Specifičnosti Dunavskog regiona

Nedavna detaljna analiza sprovedena uglavnom u okviru ICPDR-a⁴², dala je prilično pouzdanu i potpunu sliku o kvalitetu vode i pitanjima vodoprivrede duž Dunavskog sliva. Ovo se navodi u Planu za upravljanje slivom reke Dunav (DRMP), koji su u decembru 2009. godine⁴³ godine

⁴¹ Zemlje sa teritorijama sliva većim od 2000 km² se formalno smatraju delom Dunavskog sliva u skladu sa opštim odredbama Konvencije o zaštiti reke Dunav

⁴² Vidi informacije o Zajedničkim istraživanjima reke Dunav: <http://www.icpdr.org/icpdr-pages/jds2.htm> i Transnacionalna mreža za monitoring: <http://www.icpdr.org/icpdr-pages/tmn.htm>

⁴³ Vidi : http://www.icpdr.org/icpdr-pages/danube_rbm_plan_ready.htm

usvojile sve ugovorne strane. Iz Plana za upravljanje, jasno se vidi da postoje značajni problemi duž celog sliva reke. Podsticaj za dalje istraživanje i utvrđivanje korektivnih i preventivnih mera obezbeđuju zakonski akti Evropske unije poput Okvirne direktive EU o vodama (WFD), Direktive o pticama i staništima, Direktive o poplavama, i mnogi drugi..

Aktivnosti naznačene ovde će se konkretno baviti pitanjima kvaliteta vode u Dunavskom slivu i njegovim glavnim podslivovima (pritokama). Ipak, problemi vode treba da se razmatraju na integrisan način, što zapravo znači da su problemi kao što su poplava i nestašica vode (o kojima se govori u Poglavlju o rizicima po životnu sredinu) ili pak problem upravljanja čvrstim otpadom (o kome se govori u Poglavlju o biodiverzitetu i pejzažima) od istog ključnog značaja.

Od naročitog je značaja za Region kvalitet vode koji se uliva u Crno more. Iako je malo podataka o drugim rekama koje se ulivaju u ovo more, logična pretpostavka je da najveći broj zagađivača dolazi iz Dunava zbog velike količine fosfata koji dospeva u Crno more rečnim putem. Stoga će pozitivne aktivnosti za smanjenje zagađenosti Dunava direktno povoljno uticati i na Crno more i njegov morski svet. S pravne tačke gledišta, pošto je Crno more osetljivo područje prema Direktivi o gradskim otpadnim vodama, sve fabrike za preradu gradskih otpadnih voda u uzvodnim aglomeracijama EU, koje imaju više od 10.000 stanovnika, moraju obezbediti napredniju (tercijarnu) preradu vode.

Plan za upravljanje slivom reke Dunav i njegovo osnovno istraživanje, monitoring i analiza izdvojili su četiri glavna problema u vezi sa kvalitetom vode (i površinske i podzemne, kao i njenog hemijskog i ekološkog stanja) duž Dunavskog sliva:

1. Organsko zagađenje: prouzrokovano ispuštanjem delimično prerađenih ili neprerađenih otpadnih voda koje potiču od aglomeracija, industrije i poljoprivrede. Organsko zagađenje dovodi do poremećaja u nivou kiseonika kod površinskih voda i ima direktan negativan uticaj na vodeni ekosistem.
2. Zagađenje nutrijentima : prouzrokovano ispuštanjem fosfata i azota u poljoprivredi (nastalih kao posledica obrade zemlje- mineralna đubriva ili kao posledica stočarstva-stajnjak) i ispuštanjem neprerađenih otpadnih voda iz industrija i iz gradskih područja. Zagađenje hranljivim sastojcima obično izaziva eutrofikaciju i na taj način podstiče ubrzani rast algi i drugih nepoželjnih biljaka koje utiču na druge organizme i naposljetku smanjuju kvalitet vode. Direktiva o nitratima bi trebalo da se u potpunosti sprovede u ovom regionu.
3. Zagađenje opasnim supstancama: uglavnom prouzrokovano industrijskim otpadnim vodama, ispuštanjem materija nastalih kao posledica rudarskih aktivnosti i slučajnog ispuštanja. Zagađenje otrovnim supstancama može ozbiljno ugroziti ekosistem (i vodeni i kopneni) i direktno uticati na zdravlje ljudi.
4. Hidromorfološke promene na rekama i jezerima: prekidanje rečnog i stanišnog kontinuiteta, razdvajanje susednih močvarnih/plavnih područja i hidrološke promene značajano utiču na kvalitet vode. Rečni kontinuitet je takođe veoma bitan kako bi se omogućilo najugroženijim vrstama, poput jesetre, da očuvaju svoju samoodrživu populaciju. Takođe, mora se uzeti u obzir i uticaj na ekološko stanje vode i na primer njena ravnoteža sedimenta.

Aktivnosti

- ***Aktivnost - “Potpuna realizacija Plana za upravljanje slivom reke Dunav ”*** – u oblasti vodoprivrede, saradnja između podunavskih zemalja se već prilično ostvaruje saradnjom

između vlada, koja se odvija pod pokroviteljstvom ICPDR-a i ISRBC-a. Ovaj Akcioni plan u potpunosti podržava sve mere oko kojih su se složile zemlje u okviru prihvaćenog Plana za upravljanje slivom reke Dunav (DRBMP) i pridruženog Zajedničkog programa mera. Stoga Dunavska deklaracija pod nazivom «Dunavski sliv: zajedničke vode-zajednička odgovornost»⁴⁴ usvojena od strane Ministara za zaštitu životne sredine 16.02.2010. godine, čini sastavni deo ovog Akcionog plana Strategije EU za Dunavski region (EUSDR) i smatra se ključnim izvorom informacija u utvrđivanju, određivanju prioriteta i obezbeđivanju finansijske pomoći dogovorenim merama u zemljama Dunavskog regiona.

- **Aktivnost - “Značajno jačanje saradnje na nivou podsliva ”.** Dunav ima nekoliko važnih, međunarodnih pritoka. Zbog njih je naročito bitno da se naprave posebni planovi za upravljanje rečnim slivom (reke Tisa, Sava i Prut). Tamo gde već postoje institucije (npr. Komisija za sliv reke Save, Grupa za reku Tisu), saradnja i razmena informacija bi se trebale povećati. Tamo gde to baš i nije slučaj (npr. reka Prut), ovaj proces bi trebalo započeti ili promovisati. Ovo se takođe odnosi i na aktivnosti neophodne za deltu Dunava gde je potrebno napraviti sporazume o zajedničkom upravljanju.
- **Primer projekta - “Realizacija i usvajanje Plana za upravljanje pritokama u slivu reke Dunav”** – ovaj projekat je trenutno u toku za reku Tisu i reku Savu. Rumunija, Slovačka, Mađarska, Ukrajina i Srbija trenutno saraduju oko Tise na osnovu Memoranduma o razumevanju potpisanog 2004. godine i koordinisanog od strane Grupe za reku Tisu osnovane u okviru ICPDR. Prvi nacrt Integrisanog plana za upravljanje slivom reke Tise je u procesu javne rasprave i trebalo bi da bude završen do kraja 2010. godine. Što se tiče Save, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Srbija i Slovačka su potpisale Okvirni sporazum o slivu reke Save i osnovale Međunarodnu komisiju za sliv reke Save (ISRBC). Celokupan Plan za upravljanje rečnim slivom je u pripremi i finansijski je podržan od strane Evropske komisije, a trebalo bi da bude završen do kraja 2011. godine (Nosilac: nadležni organ za upravljanje rekom; Rok : do kraja 2011. godine)
- ⇒ **Primer projekta - “Realizacija i usvajanje Plana za upravljanje deltom Dunava ”** – delta je jedan od podslivova koji se nalazi u okviru šireg područja Dunava. Još mnogo toga treba da se učini kako bi se unapredilo zajedničko prikupljanje podataka, zajedničko istraživanje i zajedničke inicijative u vezi sa vodoprivredom u okviru delte. Uprkos složenim društveno-ekonomskim i političkim pitanjima koja utiču na ovo područje, tri zemlje koje su u ovo uključene (Rumunija, Moldavija i Ukrajina) počele su bliže da saraduju, uz podršku ICPDR-a. Celokupan Plan za upravljanje bi trebalo da se pripremi i prihvati, po mogućstvu uz podršku projekta finansiranog od strane ENPI CBC Programa Rumunija-Ukrajina-Moldavija. (Nosioci: Rumunija, Ukrajina i Moldavija)
- **Aktivnost - “Nastavak investiranja i pružanja podrške sistemima za prikupljanje informacija koji su već razvijeni od strane ICPDR-a”;** aktivnosti poput Transnacionalne mreže za monitoring, Zajednički istraživanja reke Dunav ili baze podataka GIS-a (Geografski informacioni sistem) predstavljaju izvor bitnih informacija koje su neophodne kako bi se prepoznali ključni problemi i kako bi se preduzele mere za postizanje ciljeva definisanih u Okvirnoj Direktivi o vodama. Ovakva sredstva treba da budu u skladu sa merama, pravima i obavezama Direktive INSPIRE⁴⁵, podržana od strane zemalja koje su u to uključene i osmišljena tako da mogu da se nose sa novim izazovima i problemima, poput onih u vezi sa scenarijima promene klime ili migracijom riba. Trebalo bi poboljšati standardizaciju metoda uzorkovanja i analize i obavezati se na postizanje ciljeva u vezi sa uzorkovanjem i analizom.

⁴⁴ Vidi: <http://www.icpdr.org/icpdr-pages/mm2010.htm>

⁴⁵ Direktiva 2007/2/EC – Infrastruktura za prostorne informacije u Evropskoj zajednici

- *Primer projekta - “Sprovođenje sledećeg zajedničkog istraživanja reke Dunav do 2013. godine i kompletiranje postojeće dunavske GIS baze podataka ”. U oblasti vodoprivrede, od suštinske važnosti su sakupljanje i analiza podataka i dalje usklađivanje ostalih nacionalnih metoda za monitoring i procenu. U tom smislu, postojeći posao koji je već završen bi trebalo dalje proširivati tako da praćenje kvaliteta vode bude njegova stalna aktivnost. Što se tiče GIS sistema, od izuzetne je važnosti da se on usaglasi sa WISE sistemom koji je napravila Evropska unija i da se na taj način rezultati učine dostupnim ostalim ključnim akterima. (Nosilac: ICPDR; Rok : 2013. godine)*
 - ⇒ *Primer projekta - “Uspostavljanje i finalizovanje GIS Sava” – Strategiju GIS Sava je usvojila ISRBC 2008 godine. Osnovni cilj Strategije GIS Sava je da uspostavi delotvoran i efikasan (geo)informacioni sistem i infrastrukturu prostornih podataka, kako bi se podržao širok spektar aktivnosti planiranja u okviru vodoprivrede. U decembru 2009. godine, Evropska komisija je dala ISRBC-u bespovratnu pomoć kako bi joj pružila podršku u pripremi i implementaciji plana za upravljanje rekom. Na ovaj način, prikupljeni skupovi nacionalnih podataka će biti prerađeni i verifikovani, a početne aktivnosti u uspostavljanju osnovnih funkcija Sava GeoPortala će biti sprovedene. (Nosilac: ISRBC; Rok : decembar 2013.godine)*
- *Aktivnost - “Nastavak velikih ulaganja u izgradnju i modernizaciju objekata za preradu gradskih otpadnih voda u Dunavskom slivu, uključujući i mere za izgradnju kapaciteta na regionalnom i lokalnom nivou za projektovanje takve strukture”. Uslovi propisani zakonima EU u vezi sa životnom sredinom moraju biti u potpunosti ispunjeni, a finansijska podrška EU se mora efikasno iskoristiti kako bi se omogućila potpuna primarna, sekundarna i tercijarna prerada, kao što je predviđeno zakonima EU. Uz to, podunavske zemlje koje nisu članice EU se takođe ohrabruju da što pre investiraju u postrojenja za preradu otpadnih voda, kao što su se i obavezale kada su krajem 2009. godine usvojile Plan za upravljanje slivom reke Dunav (DRBMP). To je naročito neophodno u velikim aglomeracijama poput grada Beograda. Potpuna lista neophodnih sredstava se može dobiti od ICPDR-a⁴⁶.*
 - ⇒ *Primer projekta - “Sprovođenje Projekta saradnje na Plavom Dunavu za razmenu tehnologija, iskustva i kadrova u oblasti prerade gradskih otpadnih voda”. Ovaj projekat od početka uključuje podunavske gradove Ulm i Vidin i posebno se bavi novim tehnologijama koje bi trebalo da uklone otpad iz farmaceutskih proizvoda. (Nosilac: Univerzitet u Ulmu; Rok : 2014. godine)*
- *Aktivnost - “Formiranje zaštitnih zona duž reka kako bi se zadržale hranljive supstance i promocija alternativnog sakupljanja i prerade otpada u manjim ruralnim naseljima ”. Ovo je važna aktivnost koja upotpunjuje efekat formiranja mreže postrojenja za preradu otpadnih voda. Druge, jeftinije i lakše metode za smanjenje ispuštanja zagađenja u reke (alternativna sanacija) bi trebalo ispitati kad god je to moguće. Za primere projekata, molimo Vas da pogledate «Prioritet u vezi sa rizicima po životnu sredinu ».*
- *Aktivnost - “Podsticanje i razvijanje aktivnog dijaloga i saradnje između nadležnih organa u oblasti poljoprivrede i životne sredine kako bi se omogućilo preduzimanje mera za rešavanje problema zagađenja u poljoprivredi”. Najvažnije je da ključni akteri iz oblasti životne sredine i poljoprivrede (ministarstva ali i udruženja poljoprivrednika i civilno društvo) saraduju, koristeći instrumente poput Najbolje poljoprivredne prakse i Ekološke poljoprivrede, kako bi zajedničkim snagama ojačali konkretne mere za smanjenje zagađenja koje je izazvano veštačkim i stajskim đubrivom. Ove aktivnosti bi trebalo proširiti kako bi bile u skladu sa Direktivom o nitratima i kako bi se postigla potpuna implementacija u regionu*

⁴⁶ Vidi: http://www.icpdr.org/participate/sites/icpdr.org/participate/files/DRBMPmaps_all.pdf

holističkog/sveobuhvatnog plana i smanjilo ispuštanje nutrijenata. U zemljama članicama, ovo je potkrepljeno prvim i drugim stubom Zajedničke poljoprivredne politike, gde su takve intervencije već napravljene.

- **Aktivnost - “Propisivanje zakona na odgovarajućem nivou kako bi se ograničilo prisustvo fosfata u deterđentima”**. Ova ključna aktivnost se smatra veoma isplativom inicijativom za sprečavanje zagađenja, koja brzo i efikasno može smanjiti zagađenje nutrijentima u Dunavskom regionu.
- **Aktivnost - “Prerada opasnih supstanci i kontaminiranog mulja uz pomoć najsavremenije i najbolje raspoložive tehnologije i razvijanje i promovisanje mera za sanaciju opasne proizvodnje ili napuštenih industrijskih lokacija i deponija ”**- Neophodno je ulagati u istraživanja i inovacije kako bi se smanjio rizik prouzrokovan proizvodnjom opasnih supstanci i njihovim odlaganjem, koje ima katastrofalne posledice na kvalitet podzemnih i površinskih voda.
- **Aktivnost - “Obezbeđivanje pravilne kontrole i postupne zamene supstanci koje se smatraju problematičnim za Dunavski region”**, koje su na osnovu REACH-a⁴⁷ definisane kao veoma opasne supstance, izradom Aneksa br.15 dosijea za identifikovanje ovih supstanci, kako bi se na kraju uvrstile u Aneks REACH-a br. 14.
- **Aktivnost - “Smanjenje postojećih prekida kontinuiteta vode kako bi se obezbedila migracije riba u dunavskom slivu ”**. ICPDR je utvrdila 900 mesta gde je tok vode prekinut do te mere da sprečava migraciju riba. U aktuelnom DRBMP-u, dogovoreno je da će 108 pomoćnih sredstava za migraciju biti napravljeno, što je dobar početak, ali će u narednim godinama morati da se proširi. Od esencijalne je važnosti da se u potpunosti sprovede zajednički Akcioni Plan u vezi sa jesetrom⁴⁸ i da se investira u nastavak istraživanja o migracionim rutama riba i njihovom ponašanju.
- **Primer projekta - “Izrada studije o izvodljivosti za ponovno uspostavljanje kontinuiteta na Gvozdenoj kapiji”**. Broj jesetri i drugih riba se smanjuje zbog postojanja velikih brana koje sprečavaju migracije, a time i njihovu reprodukciju. Jedna od najvećih prepreka je brana hidroelektrane između Rumunije i Srbije. Trebalo bi sprovesti studiju o izvodljivosti o mogućnostima migracije riba kroz branu. (Nosioci: Rumunija i Srbija; Rok: kraj 2012. godine)
 - ⇒ **Primer projekta - “Izvršenje procene za ponovno uspostavljanje ravnoteže taloga u Dunavu”**. Moraju se naći prekogranična rešenja problema uleganja rečnog korita i nedostatka rečnog taloga. Brane hidroelektrana i jaružanje na Dunavu prave ozbiljne probleme u ravnoteži taloga u rečnom sistemu, što dovodi do produbljivanja rečnog korita na delovima reke sa slobodnim tokom. Koordinacija u okviru Strategije će obezbediti nalaženje i implementaciju najboljih rešenja. Ovo je takođe značajan projekat kada je reč o sprečavanju poplava.
 - ⇒ **Primer projekta - “Proučavanje biodiverziteta i ekološkog stanja rečnog taloga, vode i biote u slivu reke Save”** – Ovaj projekat bi uglavnom trebalo da se fokusira na integraciju direktiva EU za životnu sredinu u posavskim zemljama. Formiraće se sistem za efikasnu razmenu podataka i obezbediće se razmena znanja i iskustva između partnera na projektu i ostalih relevantnih institucija u Savskom slivu. Na osnovu prikupljenih podataka, proceniće se stanje životne sredine u Savskom slivu. Rezultati projekta će poslužiti kao osnova za primenu direktiva EU i aktivnosti u vezi sa održivim upravljanjem vodama, koje su od

⁴⁷ Uredba 1907/2006

⁴⁸ Vidi : <http://www.iad.gs/docs/reports/SAP.pdf>

esencijalne važnosti za Plan upravljanja slivom reke Save, kao i za upravljanje prirodnim dobrima i zaštićenim oblastima. (Nosilac: ISRBC, Rok: 2014. godine)

- **Aktivnost - “Promovisanje mera koje će ograničiti apstrakciju vode”-** Pošto postoji velika potreba za upotrebom vode u različite svrhe (voda za piće, navodnjavanje, industrija, energija) a imajući u vidu da postoji mogućnost da se smanji količina dostupne vode u budućnosti, trebalo bi preduzeti određene mere i sprovesti neke aktivnosti kako bi se napravio koncept upravljanja apstrakcijom vode sa posebnim akcentom na upravljanju potražnje vode, kao na primer promovisanje efikasnih tehnika navodnjavanja u poljoprivredi, smanjenje potrošnje vode u industriji i prihvatanje kulture štednje vode, kao što je navedeno u Saopštenju Evropske komisije o nestašici vode i sušama u EU⁴⁹.
- **Aktivnost - “Podizanje opšte svesti i omogućavanje razmene dobre prakse u pitanjima integrisanog upravljanja vodama u Dunavskom slivu u krugovima donosilaca odluka na svim nivoima, kao i među stanovništvom koje živi u ovom regionu”** – Veoma je bitno da veliki deo stanovništva, naročito mladi ljudi, bude svestan izazova sa kojima se region suočava po pitanju kvaliteta vode i upravljanja vodama. Postojeće inicijative poput Dana Dunava ili Dunavske kutije, trebalo bi dalje razraditi i proširiti.
- **Aktivnost - “Promovisanje mera čiji je cilj smanjenje deficita znanja, razvijanje i prenošenje instrumenata, metoda i smernica za obezbeđivanje sigurnog snabdevanja pijaćom vodom”.** Snabdevanje vodom za piće predstavlja težak problem za ceo region i postoje velike razlike između postojećih infrastruktura, gde neke mreže imaju natprosečnu stopu curenja, a kojima je obezbeđivanje kvaliteta vode na nivou ispod proseka. Ovo se može popraviti uspostavljanjem intenzivne saradnje između snabdevača vodom za piće. Trebalo bi razmotriti načine za implementaciju principa nadoknade troškova, kao i opšta pitanja u vezi sa cenom vode, te razmeniti iskustva o tome.
- **Aktivnost - “Dalje unapređivanje prakse za Integrisano upravljanje priobalnim područjem (ICZM) i Pomorsko prostorno planiranje (MSP) na Zapadnim obalama Crnog mora”-** Ljudske aktivnosti koje se odvijaju u priobalnim i morskim područjima su često međusobno suprotstavljene, ali i sa potrebom da se zaštite staništa i pejzaži. ICZM i MSP, instrumente za planiranje, koji predviđaju prostornu i vremensku raspodelu ljudskih aktivnosti u priobalnim i morskim područjima, trebalo bi podsticati i obezbediti razmenu iskustva i dalji razvoj pilot projekata u okviru projekta PlanCoast. S obzirom da mnogi problemi prevazilaze nacionalne granice, ICZM i MSP mogu u potpunosti biti od koristi samo ako priobalni regioni uvedu ovakve sisteme, ako upotrebljavaju kompatibilne i uporedne sisteme i ako uče iz međusobnih iskustava. Ovakve aktivnosti će biti sprovedene uzimajući u obzir Okvirnu direktivu za pomorsku strategiju, Preporuku EU za ICZM i aktivnosti ICZM-a u okviru Konvencije iz Bukurešta za zaštitu životne sredine Crnog mora.

⁴⁹ COM(2007) 414 konačno

Predstavljanje pitanja

Promena klime predstavlja najveći problem za sve delove Evropske unije i zahteva specifične reakcije kao što je navedeno u Beloj knjizi Evropske komisije iz 2009.godine. Postoji mogućnost češće pojave ekstremnih vremenskih fenomena širom Evrope, pa tako i u Dunavskom regionu. Pošto voda ima ključnu ulogu u ovom regionu (s obzirom da se ova teritorija poklapa sa hidrološkim slivom druge po veličini reke u Evropi), možemo očekivati da će ovi fenomeni dovesti do povećanog variranja u nivou vode što će imati direktne posledice na građane i privredu u ovom regionu.

Učestalost i intenzitet poplava s jedne strane, ali i suša, šumskih požara, oluja, erozija, zaleđivanje i nedostatka vode s druge strane, verovatno će predstavljati najveće probleme u narednim godinama. Prekomerna toplota i oskudica vode, takođe predstavljaju značajne probleme, kako za svakodnevni život ljudi, tako i za poljoprivredu, industriju i rekreativne aktivnosti.

Uz to, region dunavskog sliva karakteriše prisustvo velikog broja rizičnih industrijskih lokacija, što takođe predstavlja konstantnu pretnju za životnu sredinu i građane. Primeri ozbiljnog zagađenja iz prošlosti pokazali su da se nesreće zaista dešavaju i da su svest o potencijalu rizika, pripremljenost, kao i brza reakcija ključni za sprečavanje i smanjenje štete.

Na nivou Evrope, Odlukama Saveta 2001/792/EC Euratom⁵⁰ i 2007/779/EC, Euratom⁵¹, 2001.godine je osnovan Evropski mehanizam za civilnu zaštitu za podršku mobilizaciji hitne pomoći u slučaju velikih katastrofa. Mehanizam se može aktivirati kao odgovor na bilo koju vrstu prirodne katastrofe ili one izazvane ljudskom greškom kao što su zemljotresi, poplave, šumski požari, tehnološke ili radiološke nesreće, slučajna zagađivanja mora ili teroristički napadi. Trenutno je 31 zemlja uključena u ovaj proces, od kojih su 27 zemlje članice, pored Islanda, Lihtenštajna, Norveške i Hrvatske. Mehanizam je dostupan i zemljama kandidatima i takođe saraduje sa ostalim regionalnim organizacijama i trećim zemljama.

U oblasti civilne zaštite, Evropska komisija i zemlje učesnice imaju integrisani pristup u upravljanju katastrofama što uključuje prevenciju, spremnost i reagovanje. Kada je reč o prevenciji, dogovoreni prioriteti su: proširivanje znanja zasnovanog na politici sprečavanja katastrofa (usvajanje najboljih praksi, izrada opštih uputstava za procenu rizika i mapiranje) i povezivanje izvršilaca i politike tokom čitavog ciklusa upravljanja katastrofama (produblјivanje naučenih lekcija, usavršavanje instrumenata za rano upozoravanje).

Specifičnosti Dunavskog regiona

U ovom trenutku, samo mali deo je urađen u smislu ispitivanja različitih scenarija mogućih klimatskih promena, a još manje u okviru kreiranja smislene i efikasne reakcije na nivou sliva. Dunavska strategija će omogućiti da se na vreme utvrde traženi elementi na kojima će se u najskorijoj budućnosti zasnivati Dunavska strategija prilagođavanja. Od suštinskog je značaja da postoji sveobuhvatni transverzalni, integrisani pristup klimatskim promenama pošto one mogu da utiču na veliki broj sektora (vodu za piće, poljoprivredu, plovidbu, turizam itd.).

⁵⁰ Vidi : http://eur-lex.europa.eu/pri/en/oj/dat/2001/l_297/l_29720011115en00070011.pdf

⁵¹ Vidi : http://ec.europa.eu/environment/civil/prote/legal_texts.htm

U međuvremenu, sve zemlje Dunavskog regiona izrazile su zajedničku nameru da ojačaju saradnju u sprečavanju, pripremi i pravovremenom reagovanju na prirodne katastrofe i one izazvane ljudskim faktorom, poput jakih poplava ili industrijskih nesreća. Ovakvi događaji negativno utiču na prirodne pejzaže i biodiverzitet, ali takođe za posledicu imaju i gubitak života i štetu nanесenu ekonomskoj delatnosti i društvenim infrastrukturama. Sprečavanje poplava je od naročitog značaja.

Direktiva o poplavama EU daje zakonski okvir za koordinisani pristup proceni i upravljanju rizicima od poplava. To znači da se Akcioni planovi za zaštitu od poplava moraju biti formulisani na nivou podsliva, kako bi na kraju došlo do usvajanja jedinstvenog Plana za upravljanje poplavama duž čitavog toka Dunava. U Ministarskoj deklaraciji usvojenoj od strane podunavskih zemalja u okviru njihove međusobne saradnje u oblasti vodoprivrede, navodi se «da sprečavanje poplava i zaštita od poplava nisu kratkoročni, već trajni zadaci od najvećeg prioriteta». Deklaracija obavezuje potpisnike da «izrade jedinstveni Plan za upravljanje rizicima od poplava ili skup Planova za upravljanje rizicima od poplava, zasnovanim na Akcionom programu za održivu zaštitu od poplava ICPDR-a». Ove aktivnosti su trenutno u toku. Akcioni planovi za poplave su već usvojeni za 17⁵² podslivova, nakon čega slede i Planovi za upravljanje rizicima od poplava, koji bi trebalo da budu gotovi 2015. godine, u skladu sa Direktivom o poplavama.

Mnogi regioni širom Dunavskog regiona naročito su izloženi visokom riziku od poplava, kao što su pokazali katastrofalni događaji iz 2006. godine. Ova katastrofa izazvana poplavama uticala je na gornji (Nemačka, Austrija), srednji (Slovačka, Mađarska, Srbija, Hrvatska) i donji (Rumunija, Bugarska, Moldavija) tok Dunava, kao i na neke njegove pritoke (Češka). Poplave su odnele 10 života, 30.000 ljudi je privremeno ostalo bez doma, a šteta je procenjena na 500 miliona evra. Pored izuzetno velike količine padavina, katastrofa se takođe dogodila i usled nedostatka područja za zadržavanje poplavnih voda, poput plavnih područja i močvara. Nedavno su se poplave posebno proširile u oblasti Slovačke, Mađarske, Češke, Rumunije, Moldavije, Ukrajine, Slovenije i Hrvatske, u toku 2010. godine.

Ravnoteža između potražnje i dostupnosti vode je dostigla kritičan nivo u mnogim delovima Evrope (nestašica vode). Uz to, na mnoge oblasti nepovoljno utiču promene u hidrološkom ciklusu i ustaljenom obrascu padavina (povećana isušenost zemljišta i učestale suše). Promena klime će sasvim sigurno pojačati nepovoljne uticaje u budućnosti, tako da se mogu očekivati učestale i velike suše širom Evrope i u susednim zemljama.

U proteklih trideset godina, dramatično se povećao broj suša u EU kao i njihov intenzitet. Procenjuje se da je broj područja i ljudi koji su pogođeni sušama porastao za skoro 20% , u periodu između 1976-2006. godine, i da barem je 11% evropskog stanovništva i 17% teritorije Evrope pogođeno nedostatkom vode do sada. Procenjuje se da su ukupni finansijski troškovi suša, u proteklih trideset godina, dostigli cifru od 100 milijardi evra. Međutim, procenjeni troškovi su zasnovani na šteti koju su ljudi sami prijavljivali, a troškovi pokrivaju samo direktne troškove, isključujući pri tom ekološke i društvene.

Havarijska izlivanja štetnih materija iz industrije (kao što su arsen, cijanid, alkalni mulj) u 2000. godini u Baja Mareu i Baja Borsi i ona u Ajki 2010. godine, pokazuju koliko su slučajevi ozbiljnog zagađenja razlog za veliku zabrinutost. Različite rudarske aktivnosti koje se odvijaju u Karpatskoj oblasti predstavljaju naročito ozbiljnu opasnost. Curenja iz starih industrijskih postrojenja ili kontaminiranih lokacija se takođe događaju. Neophodno je raditi na sprečavanju ovih događaja i na brzom i efikasnoj reakciji širom Dunavskog regiona. Spisak visokorizičnih i

⁵² 17 podslivova su: Gornji Dunav- In – tok Dunava kroz Austriju – Morava, Vah, Hron i Ipel – Srednji Panonski Dunav – Drava i Mura – Sava – Tisa – Južni Panonski Dunav – Banat – Velika Morava – Bugarske pritoke – pritoke Južne i Centralne Rumunije – koridor Donjeg Dunava – Prut i Siret – Delta Dunava Liman

kontaminiranih lokacija već postoji. Ovaj bi spisak trebalo proširiti i konstantno ga ažurirati, kako bi doprineo razvoju mapiranja rizika i procesu procene u regionu u kombinaciji sa unapređivanjem infrastrukture za kontrolisanje ranog upozoravanja koja otkriva i potvrđuje opasnost. ICPDR kontroliše ovaj proces⁵³.

Evropski mehanizam za civilnu zaštitu je već nekoliko puta bio aktiviran u Dunavskom regionu zbog vanrednih situacija, kao i za vreme nedavnih poplava u Mađarskoj (maj-jun 2010.godine), ozbiljne respiratorne infekcije H1N1 u Bugarskoj i Ukrajini (2009.godine), potencijalnog urušavanja jalovišne brane u regiji Kaluš (Ukrajina, 2010.godine), kriza usled nestašice gasa u Moldaviji (2009.godine), poplave u Ukrajini (2008.godine), poplave u Rumuniji i Republici Moldaviji (2008. i 2010.godine), industrijske havarije u Ajki u Mađarskoj (oktobar 2010.godine).

Aktivnosti

- ***Aktivnost - “Izrada i usvajanje jedinstvenog sveobuhvatnog Plana za upravljanje poplavama na nivou sliva ili skupa Planova za upravljanje rizicima od poplava, koordinisanih na nivou međunarodnog rečnog sliva”***- Ovaj sveobuhvatni plan ili skup planova bi trebalo da, na nivou sliva, omogući opšte razumevanje planiranih mera i zajedničkih rešenja kako bi se izbegao «izvoz problema u susedne zemlje». Ova aktivnost bi trebala da promoviše pristupe zasnovane na Zelenoj infrastrukturi i ekosistemu, koji će obezbediti dugoročna održiva rešenja, često uz manje troškove investiranja i održavanja, i omogućiti prostornu i funkcionalnu povezanost i rešenja koja će biti povoljna za sve.
- ***Primer projekta - “Finalizovanje projekta « the DANUBE FLOODRISK», koji je trenutno u toku, i potpuno iskorišćavanje dobijenih rezultata (Program evropske teritorijalne saradnje za Jugoistočnu Evropu)”***- Mnogi dunavski organi vlasti, na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou, kao i civilno društvo, istakli su značaj ovog postojećeg projekta i podsticali su relevantne donosioce odluka da iskoriste rezultate budućeg projekta na najbolji mogući način. Rezultat ove međudržavne saradnje biće skup jedinstvenih mapa opasnosti i rizika od poplava za dunavska plavna područja, koje će predstavljati osnovu za adekvatno upravljanje rizicima i aktivnosti planiranja. Ovo se može postići samo većim usaglašavanjem podataka. Metodologija će biti testirana kroz tri pilot projekta za implementaciju konkretnih mera na lokalnom nivou, zasnovanih na ranije napravljenim mapama. (*Nosilac: Ministarstvo za zaštitu životne sredine, Rumunija; Rok: april 2012.godine.*)
 - ⇒ ***Primer projekta - “Promovisanje transnacionalnog očuvanja preostalih plavnih područja duž celog toka Dunava, uključujući i pritoke, kroz završetak postojećih inicijativa i promovisanje novih”*** –u različitim delovima dunavskog sliva već postoje odlični primeri očuvanja i obnavljanja plavnih područja koje bi trebalo privoditi kraju ili proširivati. Primeri obuhvataju oblasti između Nojburga i Ingolštata ili Plavu traku biodiverziteta promovisanu od strane Saveza za zaštitu prirode u Bavarskoj ili Zeleni koridor u Donjem Dunavu. (*Nosioci: Bavarska i Bugarska*)
- ***Aktivnost - “Podrška obnavljanju močvarnog i plavnog područja, kao efikasnog načina za sprečavanje poplava i analiza i pronalaženje najboljeg rešenja za rizik od poplava (uključujući i «zelenu infrastrukturu»)***. Zaštita od poplava zahteva preduzimanje naročitih mera koje variraju u regionu zbog niza geografskih ili hidromorfoloških elemenata. Izgradnja ojačanih nasipa i obala nije uvek najodrživiji način da se neko područje zaštiti od mogućih poplava. Močvarna i plavna područja (koja rekama obezbeđuju prostor), takođe značajno doprinose zaštiti i očuvanju biodiverziteta i ekosistema, pozitivno utiču na filtriranje vode i

⁵³ Vidi : http://www.icpdr.org/icpdr-pages/accidental_pollution.htm

sprečavaju eroziju. Pored toga, ona predstavljaju veliki potencijal u oblasti ekološkog turizma. Ovaj pristup bi trebalo sistematičnije ispitati u okviru 17 podslivova Dunava.

- *Primer projekta - “Podrška inicijativama za slivove reka Morave i Taje”- Dunavske, Moravske i močvare reke Dije predstavljaju jedino trilateralno Ramsarsko područje na svetu. Značajan projekat saradnje, čija je izrada u toku, treba da obezbedi zaštitu ‘Donau March-Thaya-Auen’ močvare, što će smanjiti rizik od poplava u područjima podložnim poplavama, i poboljšati kanale vodotokova u gradskim područjima. Projekat takođe podrazumeva i izradu platforme koja bi trebalo da pripremi trilateralni plan za upravljanje i strategiju za promovisanje korisnog, ekološkog i kvalitetnog turizma, uključujući i rekreativnu plovidbu. Austrijsko-slovački program prekogranične saradnje je već podržao neke elemente ovog projekta. (Nosioци: Austrija, Češka i Slovačka)*
- *Aktivnost - “Proširivanje Evropskog sistema upozoravanja na poplave (EFAS) na ceo dunavski sliv, intenziviranje aktivnosti pripreme na regionalnom nivou (uključujući i bolje poznavanje međusobnih nacionalnih sistema) i dalja promocija zajedničkih reakcija na prirodne katastrofe, a naročito na slučajevne poplave, zajedno sa sistemima za rano upozoravanje” -.* Veliki broj inicijativa u oblasti prekogranične ili transnacionalne prevencije i reagovanja u vanrednim situacijama već postoji, pored Evropskog mehanizma za civilnu zaštitu. EFAS je sistem za rano upozoravanje na poplave i jedna od mera na nivou sliva u tekućem Akcionom planu ICPDR-a za poplave. Uskoro će biti operativan. Međutim, neophodno je usavršiti sisteme za upozoravanje i koordinisati civilnu zaštitu širom ovog područja, od lokalnog do transnacionalnog/evropskog nivoa.
- *Primer projekta - “Postavljanje skupova senzora i aktuatora celom dužinom reke i njihovo umrežavanje preko širokopojasne infrastrukture, što će omogućiti nadzor nad događajem i prevenciju rizika”. Bežični uređaji koji se mogu detektovati i upotreba Internet tehnologije u ekološkim aplikacijama, kao i u svrhu očuvanja životne sredine, predstavljaju neke od mogućih aplikacija, od kojih se najviše očekuje u oblasti umreženih i širokopojasnih modernih komunikacijskih mreža u budućnosti, a doći će i do povećane upotrebe bežičnih uređaja koji se mogu detektovati u ekološki prihvatljivim programima širom sveta. Projekti poput SENSEI, WISEBED, IoT-A, SmartSantander-a kao i IERC- Evropski istraživački klaster u vezi sa «Internetom stvari» (internetska povezanost svih elektronskih uređaja), mogu pomoći u izradi ovoga projekta. Ovaj klaster je takođe povezan sa sličnim pristupima i projektima u Azijskim državama kao što su Kina i Japan, gde se praksa implementacije detaljno sprovodi jer se tamo dešavaju velike nacionalne katastrofe i postoje zone sa potencijalnim rizikom od zemljotresa. U isto vreme, dve aktivnosti za podršku evropskom «Internetu stvari» nastoje da uključe i obaveste lokalne vlasti i poslovni svet o mogućnostima mreže senzora i aktuatora. Iako postoje mala ogledna okruženja, gde su rezultati postignuti u sličnim mrežama mobilnih uređaja, potrebna je podrška za širu upotrebu i razvoj odgovarajućih kompjuterskih sistema (Rok: 2013.godine)*
- *Aktivnost - “Jačanje operative saradnje između organa nadležnih za reagovanje u vanrednim situacijama u podunavskim zemljama i unapređivanje interoperabilnosti raspoloživih sredstava”- Zbog rizika koji su uobičajeni u velikom broju zemalja u regionu (tj. poplava), važno je ojačati prekograničnu saradnju i omogućiti nadležnim organima za civilnu zaštitu da se upoznaju sa sistemima drugih zemalja, raspoloživim sredstvima i mogućim razlikama, procedurama rada, kao i da timovi nesmetano funkcionišu u slučaju većih vanrednih situacija, koje zahtevaju bilateralnu, evropsku ili međunarodnu reakciju. Treba takođe razmotriti izradu i upotrebu opštih uputstava/procedura za mapiranje rizika i procenu, rano upozoravanje i reagovanje u vanrednim situacijama. Takođe je bitno da se posveti pažnja*

razvoju kapaciteta za nadzor i reagovanje na vanredne situacije u oblasti javnog zdravlja, a koje su od međunarodnog interesa, kao i na opasnosti po zdravlje od prekograničnog značaja. Ovo pitanje je jedno od uslova propisanih opštim odredbama novih Međunarodnih zdravstvenih propisa (IHR)⁵⁴.

⇒ *Primer projekta - “Izrada strategija za odbranu lokalnih zajednica od prirodnih katastrofa putem postojećeg projekta MONITOR II koji je trenutno u toku (Program evropske teritorijalne saradnje za Jugoistočnu Evropu)”- Upravljanje prirodnim rizicima predstavlja zajednički problem u zemljama Jugoistočne Evrope. Do sada, ni mapiranje opasnosti, niti planiranje nepredviđenih situacija nije bilo dovoljno koordinisano i definisano na transnacionalnom nivou. Ove razlike će biti otklonjene u okviru projekta MONITOR II, izradom zajedničke metodologije i sistema « stalne svesti o situaciji», koji će omogućiti periodično ažuriranje mapa opasnosti i planova za nepredviđene situacije i time stvoriti uslove za njihovu praktičnu primenu u stvarnim katastrofičnim situacijama. Zainteresovani akteri su i javnost, političari, službe za vanredne situacije kao i stručnjaci. (Nosilac: Austrijsko savezno ministarstvo poljoprivrede, šumarstva, životne sredine i vodoprivrede; Rok: maj 2012.godine).*

➤ *Aktivnost - “Stalno ažuriranje postojećih baza podataka o potencijalno opasnim tačkama (ARS lista), kontaminiranim mestima i lokacijama za odlaganje opasnih materija” –ovo zahteva saradnju sa institucijama/organizacijama koje imaju za cilj smanjivanje rizika na najmanji nivo, a trebalo bi da obuhvati i usaglašavanje bezbednosnih standarda, povećanu svest i sposobnost u reagovanju na nesreće, kao i zajedničko upravljanje krizom.*

➤ *Aktivnost - “Izrada procedura i planova za brzo reagovanje u slučaju zagađenja reka izazvanih industrijskim havarijama”- ovo bi trebalo da uključi jačanje već postojećeg sistema za rano upozoravanje Dunav AEWS, dostupnost specijalne opreme za intervencije poput spill-sorb upijajućih materijala, plutajućih brana i sličnog, usaglašavanje planova za nepredviđene situacije i promovisanje zajedničkih vežbi. Sve ovo bi trebalo da se zasniva na informacijama koje je već prikupila ICPDR⁵⁵ i koje bi trebalo dodatno proširivati, kako bi postojeće mere bile još efikasnije i kako bi se delovalo tamo gde te mere nisu dovoljne. Rad na ovoj aktivnosti će biti tesno vezan za rad Mehanizma EU za civilnu zaštitu (tj. u pogledu mobilizacije opreme i sredstava za brze intervencije, usaglašenog planiranja nepredviđenih situacija i procedura za reagovanje, zajedničkih vežbi i obuka)⁵⁶.*

⇒ *Primer projekta - “Implementacija sveobuhvatnog prekograničnog projekta za upravljanje rizikom u delti Dunava” - Zajednička odgovornost za zaštitu ljudi, životne sredine i klime pre, u toku i posle industrijskih havarija u delti Dunava je od suštinske važnosti. Prenosjenje tehnologije i informacija u istočne i jugoistočne evropske zemlje bi trebalo da značajno umanjí rizik od havarija i doprinese prekograničnoj spremnosti u vanrednim situacijama. Projekat čiji je nosilac Nemačka, a u koji su uključeni i Rumunija, Moldavija i Ukrajina, usmeren je na uspostavljanje transnacionalnog upravljanja nesrećama, unapređivanje potencijalne prevencije industrijskog rizika, izradu usaglašenih sigurnosnih standarda za fabrike, kao i na smanjenje uticaja u slučaju nesreća, kroz zajedničko upravljanje krizom. Da bi se postigli ovi ciljevi, preduzimaju se mere koje će pripremiti uvođenje sigurnosne tehnologije u ovim zemljama, s posebnim osvrtom na*

⁵⁴ Vidi: <http://www.who.int/ihr/en/>

⁵⁵ Vidi : http://www.icpdr.org/icpdr-pages/accidental_pollution.htm

⁵⁶ Vidi : "Ka boljoj evropskoj reakciji u vanrednim situacijama: uloga civilne zaštite i humanitarne pomoći " – COM(2010) 600, 26.10.2010.godine

iskustvo stečeno u Nemačkoj u ovoj oblasti. (Nosioci: Nemačka i Rumunija ; Rok: 2013.godine).

- ⇒ **Primer projekta - “Jačanje operativne saradnje između nadležnih organa za reagovanje u vanrednim situacijama u podunavskim zemljama i unapređivanje interoperabilnosti raspoloživih sredstava, kako bi se smanjile štete, zaštitili građani i odezbedila odgovarajuća reakcija u vanrednim situacijama ”** - Da bi se ostvarili ovi ciljevi, projekat će takođe obuhvatiti i definisanje rizika od zajedničkog interesa i karakterizaciju njihovih nacionalnih specifičnosti, listu/mapu sredstava raspoloživih na nacionalnom nivou, kao i definisanje potencijalnih razlika, opšte i specijalne obuke, razvijanje zajedničkih interoperativnih radnih procedura (uključujući one za rano upozoravanje i operacije reagovanja), vežbe (uključujući i sastanke za utvrđivanje gradiva).
- **Aktivnost - “Predviđanje regionalnog i lokalnog uticaja klimatskih promena putem istraživanja”**. Inicijative u ovoj oblasti istraživanja bi trebalo da budu usmerene na posebne probleme u Dunavskom regionu. Trebalo bi pokrenuti istraživačke projekte o uticaju klimatskih promena na infrastrukturu, zdravlje, bezbednost hrane i životnu sredinu. Osim toga, trebalo bi podržati međunarodnu naučnu saradnju u ovoj oblasti i istovremeno obezbediti dobru koordinaciju celokupnih aktivnosti na nivou EU. Uvodna aktivnost pod nazivom «Klima Karpatskog basena» biće započeta pre kraja 2010.godine. Ova aktivnost će doprineti regionalnim studijama o promenljivosti i nestabilnosti klime i primenjenoj klimatologiji. Ovo će takođe obuhvatiti i analizu podložnosti vode i ekosistema u regionu uticajima klimatskih promena i ostalim uticajima izazvanim ljudskim faktorom, kao i pronalaženje potencijalnih mera za prilagođavanje, stavljajući akcenat na prilagodljivo upravljanje vodama i pristupe koji se zasnivaju na ekosistemima. Ova aktivnost bi se trebala koristiti na nivou sliva.
- **Primer projekta - “Podsticanje transnacionalne saradnje putem ICPDR-a, kako bi se napravila Strategija za prilagođavanje klimatskim promenama u Dunavskom regionu”, uključujući i izradu i sprovođenje Političkog opredeljenja za strategiju prilagođavanja klimatskim promenama u Dunavskom regionu, koju je izrazila ICPDR i koja će se pripremati pod vođstvom ICPDR-a. Ova strategija bi trebalo da se zasniva na postepenom pristupu i da obuhvati pregled bitnih istraživanja i sakupljenih podataka, procene podložnosti i da omogući da mere u vezi sa plovidbom, poljoprivredom i energijom ne budu podložne uticaju klime. (Nosilac: ICPDR; Rok: 2012. godine).**
- ⇒ **Primer projekta - “Izrada i sprovođenje Plana prilagođavanja za vodu i klimu u slivu reke Save”** – Prema poslednjim rezultatima istraživanja o klimatskim promenama, predviđa se da će u slivu reke Save doći do povećanja temperature, kao i mnogo veće količine padavina i suša. Ove promene će uticati na upravljanje vodnim resursima, snabdevanje vodom, hidroelektrane, poljoprivredu, plovidbu i zaštitu od poplava. Uticaji klime će ostaviti značajne posledice na ulaganja u vodne sisteme povezane sa vodosnabdevanjem i upravljanjem vodama. Svetska banka je pokrenula projekat Plan prilagođavanja za vodu i klimu u Savskom slivu (WATCAP), kako bi informisala o uticaju klimatskih promena na vodni sektor i kako bi sektoru za donošenje odluka (vlade i drugi nadležni organi na nacionalnom nivou) predočila kako da poveća otpornost ključnih investicija u vodoprivredne infrastrukture i integrisano upravljanje vodnim resursima na klimatske promene. (Nosilac: ISRBC; Rok: jul 2011.godine).

- **Aktivnost - “Pokretanje aktivnosti u vezi sa prostornim planiranjem i izgradnjom u kontekstu klimatskih promena i povećane opasnosti od poplava”.** Aktivnosti u vezi sa sprečavanjem poplava podrazumevaju saradnju nacionalnih, regionalnih i lokalnih nadležnih organa u smislu korišćenja zemljišta i prostornog planiranja. Infrastruktura za prostorne informacije za Dunavski region se mora izgraditi putem pojačane saradnje, koordinacije i razmene podataka, kao što se to i zahteva u Direktivi INSPIRE. Moraju se definisati odgovarajuće potrebe za korišćenjem zemljišta i uskladiti na integrisan način, dok bi aktivnosti od prioritetnog značaja, poput promovisanja odgovornog upravljanja šumama i pašnjacima, smanjenja broja oranica na padinama ili zaštite biodiverziteta i obnavljanja ekosistema i prirodnih rečnih tokova, trebalo započeti širom Dunavskog sliva. Razvoj urbanih i stambenih naselja trebalo bi da uzme u obzir i faktor klimatskih promena. Manje i veće gradove treba podstaknuti da razmenjuju iskustva i prakse koje su se najbolje pokazale u ovoj oblasti.
- **Primer projekta - “Procena uticaja klimatskih promena na raspoloživost i sigurnost javnog snabdevanja pijaćom vodom uz pomoć postojećeg CC-WaterS projekta koji je u toku (Program evropske teritorijalne saradnje za Jugoistočnu Evropu)” – Potrebno je delovanje na transnacionalnom nivou, kako bi se Jugoistočna Evropa pripremila za izazov koji podrazumeva obezbeđivanje vode za društvo za narednih nekoliko decenija. Kreatori politike i snabdevači vodom treba da razviju prakse održivog upravljanja vodnim resursima, imajući u vidu postojeće i buduće uticaje klimatskih promena. U okviru CC-WaterS projekta, državni organi u Jugoistočnoj Evropi, snabdevači vodom i institucije za istraživanje, zajednički rade i sprovode osmišljena rešenja. Dodano znanje partnera, obogaćeno dodatnim primenljivim rezultatima ranijih projekata, obezbediće snažnu potporu. (Nosilac: Vodovod grada Beča, Austrija; Rok: april 2012.godine).**
- ⇒ **Primer projekta - “Priprema i sprovođenje Rezervnog plana za upravljanje zagađenjem vode u slivu reke Save” – Projekat je usmeren na iznalaženje mera za slučaj nenamernog ispuštanja materija koje mogu uticati na upotrebu vode koja se koristi u različite svrhe (za piće, uzgoj, navodnjavanje, industriju, plovidbu itd.), kao i na kvalitet vode u rekama i vodenim ekosistemima, naročito u oblastima od posebnog značaja. U svrhu efikasnijeg i boljeg upravljanja, napraviće se platforma za modelovanje i razmenu informacija uz pomoć koje će svi odgovorni nadležni organi i institucije biti upozoreni u slučaju izlivanja štetnih materija, pratiti razvoj situacije i koordinisati reakciju na tu situaciju. Vodotokovi, koji predstavljaju medijume za prenošenje slučajnog zagađenja i koji imaju izraženu prekograničnu dimenziju, usmeravaju projekat tako da u njega budu uključene sve zemlje u slivu reke Save. Projektu je potrebna finansijska podrška Programa evropske teritorijalne saradnje «Jugoistočna Evropa». (Nosilac: ISRBC; Rok: 2014.godine).**

Predstavljanje pitanja

Dunavski region predstavlja jedan međusobno povezan i međuzavisan ekosistem koji u sebi sadrži bogatu i jedinstvenu floru i faunu⁵⁷. On je raznolik i obuhvata ne samo reku Dunav, koja je u neposrednoj blizini, njene pritoke, ravnice i neverovatnu deltu, već i najveći deo Karpatskih planina, Staru planinu (Balkan) i deo Alpa.

Priroda i ekosistemi na području Dunava obezbeđuju neprocenjive dobra i usluge prirode (hrana, vlakna i slatka voda, regulisanje klime i količine vode na toj teritoriji, zaštita zemljišta, recikliranje hranljivih sastojaka, asimilacija otpada). Osim toga, raznoliki pejzaži sa netaknutim močvarama i šumama mogu ublažiti efekte klimatskih promena. Oni takođe mogu da apsorbuju zagađenje i otpad. Ovo je neophodno za socio-ekonomski razvoj i dobrobit čovečanstva. Stoga je glavni zadatak za društvo da vodi računa o zdravlju prirode. Imajući u vidu vrednost i potencijalnu osetljivost Dunavskog regiona, zaštita i obnova njegovog prirodnog blaga, kao i izgradnja zelene infrastrukture su od najveće važnosti.

Zagađenje koje potiče od kontaminiranih lokacija i odlaganje otpada u ovom regionu imaju ogroman uticaj na kvalitet vode. Uz to, erozija obradivog zemljišta je glavni izvor poljoprivrednog difuznog zagađenja u slivu reke Dunav. Postoji nekoliko principa kojih se treba pridržavati kako bi se očuvao biodiverzitet i pejzaži.

Da bi bile delotvorne, mere za životnu sredinu se moraju planirati tako da budu povezane sa razvojem potencijala u oblastima kao što su: turizam, građevinarstvo, energetika, saobraćaj i poljoprivreda. Takođe treba uzeti u obzir i migracije ljudi, kulturološke razlike, gradski/ruralni razvoj i regionalnu bezbednost. Trebalo bi razmotriti poboljšanje efikasnosti postojeće infrastrukture (energija, potrošnja po domaćinstvima, transport) pre nego što se izgrade nove infrastrukture. Pejzažno (prostorno) planiranje je ključ za izradu dobrih lokalnih strategija za ruralni/urbani razvoj.

Usaglašenost sa zakonima EU u vezi sa životnom sredinom je presudna i očito će poboljšati stanje životne sredine u podunavskim zemljama EU⁵⁸. Pravne tekovine Evropske unije bi trebalo da, koliko je to moguće, ili makar po sličnim principima, obezbede ekološki okvir u zemljama kandidatima i zemljama potencijalnim kandidatima, kao i u zemljama trećeg sveta koje su uključene u Strategiju.

Specifičnosti Dunavskog regiona

Prirodno nasleđe Dunavskog regiona je od evropskog značaja. Ovaj region sadrži veliki deo preostalih evropskih područja netaknute prirode kao i bogate kulturne pejzaže. Dunav i njegove

⁵⁷ Dunavski region predstavlja stanište za 2000 biljnih vrsta i za preko 5000 životinjskih vrsta. Tu živi više od polovine Evropske populacije medveda, vukova i risova, a region je takođe značajno utočište za ptice i vrste kao što je Dalmatinski pelikan. Delta Dunava je jedna od najvećih močvara na svetu koju karakterišu retka flora i fauna, kao i trideset različitih tipova ekosistema. Ovo bogato prirodno nasleđe je rezultiralo nastankom 2860 Natura 2000 lokacija u dunavskom slivu (uključujući i 230 lokacija duž samog Dunava). Uz to, dve zemlje (Slovenija, Bugarska), od ukupno osam zemalja članica koje učestvuju u Strategiji, imaju najveću površinu koju zauzimaju Natura 2000 lokacije u celoj EU.

⁵⁸ Posebno, Okvirna direktiva o vodama, Direktiva o otpadnim vodama, Direktiva o pticama i staništima, Okvirna direktiva o otpadu i Direktiva za procenu uticaja na životnu sredinu su ključni faktori za očuvanje ekosistema. Osim toga, Okvirna pomorska direktiva je značajna za deltu Dunava i priobalno područje Crnog mora.

prirake su od vitalne važnosti za biljne i životinjske ekosisteme i zaista obezbeđuju ekološke veze koje su neophodne za celokupno evropsko zdravlje prirode.

Raste pritisak na ovo jedinstveno prirodno dobro. Biodiverzitet i raznolikost ekosistema u regionu se postepeno smanjuju-nestaju biljne i životinjske vrste, prostor za život, močvare i plavna područja. Uz to, u porastu su i krčenje šuma, zagađenje vazduha i zemljišta. U ruralnim područjima smanjuje se broj stanovnika, a zemlje ima u izobilju.

Nagli razvoj i nekontrolisano širenje industrije, gradova, saobraćaja i poljoprivrede u proteklih nekoliko godina umnogome su doprineli ovom stanju: preteranoj eksploataciji prirodnih resursa. Potrebna ekološka infrastruktura još nije dovoljno izgrađena. Zagađenje zemljišta se pogoršava zbog nelegalnih opštinskih deponija i brojnih kontaminiranih lokacija. Svest javnosti o ekološkim potrebama u istočnom delu ovog regiona je nedovoljna baš kao i znanje i korišćenje najboljih raspoloživih praksi.

Aktivnosti

Mnoge od aktivnosti za očuvanje biodiverziteta i pejzaža u slivu reke Dunav su već obuhvaćene Zajedničkim programom mera u okviru Plana za upravljanje slivom reke Dunav, koji je izradila ICPDR (vidi poglavlje o kvalitetu vode za detalje). Ova Strategija u potpunosti podržava sprovođenje ovih mera kao i sprovođenje ostalih evropskih i međunarodnih pravno obavezujućih inicijativa, koje su u vezi sa Dunavskim regionom.⁵⁹ Aktivnosti koje su navedene u nastavku zapravo predstavljaju dodatak postojećim.

Pored toga, kada je reč o očuvanju biodiverzitea i održavanju i poboljšanju kvaliteta zemljišta i pejzaža, trebalo bi obezbediti koordinaciju aktivnosti predviđenih na nacionalnom nivou. Trebalo bi u potpunosti iskoristiti postojeće instrumente umrežavanja, koordinacije i saradnje, posebno onih koji su na raspolaganju u okviru Evropskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj, kao što su Nacionalne ruralne mreže i Evropska mreža za ruralni razvoj.

Očuvanje biodiverziteta i pejzaža

- **Aktivnost - “Doprinos viziji EU za 2050 i cilju EU u vezi sa biodiverzitetom u 2020”.** U 2010. godini, šefovi država i vlada u EU su, na prolećnom zasedanju Saveta Evrope, usvojili dugoročnu viziju i glavni cilj u vezi sa biodiverzitetom u Evropi posle 2010. godine. Evropska komisija trenutno radi na izradi strategije koja će predstaviti način za ostvarivanje cilja u vezi sa biodiverzitetom posle 2020. godine. Aktivnosti u okviru Dunavske strategije će u potpunosti doprineti sprovođenju strategije EU za biodiverzitet posle 2010. godine, kako bi se zaustavio gubitak biodiverziteta i degradacija funkcije ekosistema i došlo do njihove obnove u meri u kojoj je to moguće.
- **Action - “Efektno upravljanje Natura 2000 lokacijama i ostalim zaštićenim oblastima”-** Lokacije Natura 2000 koje su određene prema Direktivi o staništima i pticama, kao i druge zaštićene oblasti, trebalo bi u principu da imaju sopstvene planove za upravljanje ili bilo kakav drugi ugovorni okvir. Međutim, u praksi oni obično funkcionišu samostalno i nedovoljno efikasno. Neophodno je efikasno upravljanje potpomognuto transnacionalnom saradnjom (umrežavanjem). Ova aktivnost bi trebalo da obuhvati i razmenu iskustava i povećanje kapaciteta zaštićenih oblasti/administracija lokacija Natura 2000; uključivanje zajednice; upravljanje posetama i razvoj turizma; koordinisano planiranje upravljanja, realizaciju i evaluaciju. Neophodno je takođe povećati svest javnosti o Natura 2000

⁵⁹ Biće spomenuto: Ramsarska konvencija, Alpska konvencija, Karpatska konvencija i Konvencija o dalekosežnom prekograničnom zagađenju vazduha.

lokacijama i zaštićenim oblastima uz pomoć organizacija kao što su Nacionalne ekološke i ruralne mreže i Evropska mreža za ruralni razvoj. Ovu aktivnost bi bilo moguće sprovesti pomoću npr. Mreže zaštićenih područja reke Dunav i Karpatske mreže zaštićenih područja. ALPARC⁶⁰ može poslužiti kao uspešan primer.

- *Primer projekta - “Sprovođenje Mreže zaštićenih područja reke Dunav (DANUBEPARKS)”. Ovaj projekat, uz podršku Programa transnacionalne saradnje za Jugoistočnu Evropu, ima za cilj saradnju, koordinaciju, savetovanje i jačanje veza i nadležnosti nacionalnih uprava zaštićenih područja u podunavskim zemljama. Veze i sinergija između projekta DANUBEPARKS (Dunavski parkovi) i Bavarskih projekata poput «Zeleni Dunav» trebalo bi da se uspostave i iskoriste. (Nosilac: Auen Park, Austrija. Rok: 2012.godine)*
- ⇒ *Primer projekta - “Formiranje rezervata biosfere Mura-Drava-Dunav” – Kada se ovaj rezervat bude oformio, mogao bi postati najveće prekogranično rečno zaštićeno močvarno područje u Evropi i dobar kandidat za dobijanje statusa lokacije pod zaštitom UNESCO-a. Promoteri ovog projekta bi trebalo da se fokusiraju na pronalaženje podrške za rezervat od strane pet zemalja obuhvaćenih tokovima ovih reka⁶¹ (Austrija, Hrvatska, Mađarska, Srbija i Slovenija), za potrebe upravljanja zaštićenim područjem, izgradnje kapaciteta, podizanja svesti javnosti i promovisanja i podsticanja sličnih lokalnih razvojnih aktivnosti, uključujući promociju turizma i lokalnih proizvoda.*
- ⇒ *Primer projekta - “Obezbeđivanje ekspertize u vezi sa deltom Dunava i sličnim zaštićenim područjima”. Ova inicijativa će biti usmerena na osoblje i stručnjake iz oblasti delte Dunava i sličnih zaštićenih područja, u cilju razvijanja znanja, modela i procesa simulacije u vezi sa fenomenom delte Dunava, kao i fenomenom veze s Crnim morem. Ona takođe podrazumeva organizovanje obuke i podsticanje doktorskih i postdoktorskih studija.*
- ⇒ *Aktivnost - “Zaštita i obnavljanje najvrednijih ekosistema i ugroženih životinjskih vrsta”. Poželjno je obezbediti bolju zaštitu preostalih prirodnih ekosistema, kao što su delta Dunava ili Karpati, sanacija močvarnih područja, pošumljavanje neobradivog zemljišta, zaštitu šuma na obodima, kao i bioremedijaciju najugroženijih oblasti, dopunjeno istraživanjima u oblasti životne sredine. Ovo je takođe bitno kada je reč o zaštiti ugroženih životinjskih vrsta, poput Dunavske jesetre⁶², mrkog medveda, vuka, risa i divljeg konja, koji žive u delti Dunava. Istraživanje, popisivanje i praćenje vrsta i staništa, od evropskog i nacionalnog značaja, predstavlja bitan deo ove aktivnosti. Takođe bi trebalo rešavati probleme sukoba sa ljudima i ilegalne trgovine divljim životinjama.*
- ⇒ *Primer projekta - “Obnavljanje prirodnog okruženja, biljnog i životinjskog sveta i vegetacije duž toka Dunava” – Ovaj projekat bi trebalo da se temelji na iskustvu stečenom na projektima u vezi sa Gornjim Dunavom, kao što su »Švapsko Podunavlje« ili «Sunčana strana Dunava». (Nosilac: Bavarska)*
- ⇒ *Primer projekta- “Utvrđivanje i zaštita starih šuma u slivu reke Dunav” – Dunavski region obuhvata najveći preostali deo netaknutih starih šuma u Evropi, ne računajući Rusiju. Iako one pružaju mnogobrojna dobra i usluge ekosistema, mnoge od njih imaju nerešen status i seku se. Aktivnosti obuhvaćene ovim projektom podrazumevaju utvrđivanje*

⁶⁰ Platforma za zaštićena područja u Alpskom regionu.

⁶¹ Do sada su samo Hrvatska i Mađarska potpisale zajedničku deklaraciju za formiranje rezervata.

⁶² O problemima biodiverziteta, direktno povezanim sa vodenim ekosistemima, detaljnije će biti reči u prioritetnoj oblasti 3

i procenu trenutnog stanja starih šuma u regionu; izradu mera za njihovo očuvanje, kao i za edukaciju, podizanje nivoa svesti i izgradnju kapaciteta.

- ⇒ *Primer projekta - “Promovisanje očuvanja genetskog potencijala i saradnje sa bankom gena duž toka Dunava”- Ovaj projekat podrazumeva određivanje i proučavanje useva, voća i povrća i sorti tipičnih za dunavsko plavno područje, koji se nalaze u ex situ bankama i zbirnama gena, kao i u njihovim prirodnim (in situ) staništima. Osim toga, potrebno je i sakupljanje, očuvanje/održavanje i oživljavanje tradicionalnih poljoprivrednih metoda u vezi sa ovim vrstama i sortama. Za postizanje ovih ciljeva, potrebna je prekogranična saradnja između banaka gena, koje se bave očuvanjem i održavanjem biljnog genetskog materijala za prehrambene i poljoprivredne potrebe.*
- ⇒ *Aktivnost - “Zajedničko ispitivanje primerenosti revizije Konvencije o ribolovu u vodama Dunava”.* Konvencija o ribolovu u vodama Dunava potpisana je 1958.godine i od tada je na snazi. Međutim, Konvencija ne pominje ni nedavne geopolitičke promene u tom području, niti dešavanja u politici, u vezi sa zaštitom životne sredine ili održivim ribolovom. Potpisnici Konvencije bi trebalo da ispituju ta pitanja.
- ⇒ *Aktivnost - “Izgradnja zelene infrastrukture kako bi se povezali različiti biogeografski regioni i staništa”.* Staništa (uključujući i lokacije Natura 2000) će se bolje održavati i poboljšati svoj kvalitet ukoliko su međusobno povezana, a to je ujedno i način da se obezbede usluge ekosistema. Ova aktivnost bi mogla obuhvatiti i naučna istraživanja usmerena na iznalaženje načina za povezivanje staništa, kao i konsultacije sa relevantnim zajednicama i zainteresovanim stranama, pažljivo i integrisano prostorno planiranje, kako bi se razvile i primenile prakse i tehnologije za privredne investicije i razvoj infrastrukture, od koristi za biodiverzitet. Izgradnja eko-mostova, eko-duktova i ekoloških «kamenih staza», na primer, trebalo bi da bude uključena u plan za izgradnju infrastrukture.
- ⇒ *Primer projekta - „Završetak projekta Zeleni koridor Donjeg Dunava” - Ovo je najambiciozniji evropski projekat za zaštitu i sanaciju močvara koji su podržale Rumunija, Bugarska, Moldavija i Ukrajina. Aktivnosti podrazumevaju unapređivanje upravljanja zaštićenim oblastima; pripremu i sprovođenje sanacije močvara, konsultacije sa zainteresovanim stranama i mere koje će ponovo povezati plavna područja sa rečnim sistemom; podršku sličnim lokalnim razvojnim aktivnostima, uključujući i razvoj turizma i lokalnih proizvoda.*
- ⇒ *Primer projekta - “Razvoj Alpsko-karpatkog koridora” - Cilj ovog projekta je rekonstrukcija i poboljšanje namene i prohodnosti tradicionalnog koridora za divlje životinje (kao što su crveni jelen, ris, vuk ili medved), koji se nalazi u okviru gradske aglomeracije Beč-Bratislava, uz pomoć «poprečnih prelaza» i zelenih mostova. Projekat prekogranične saradnje između Austrije i Slovačke je već u fazi implementacije. (Nosilac: Gornja Austrija)*
- *Aktivnost - “Smanjenje širenja invazivnih stranih vrsta (IAS)”.* Ova aktivnost bi trebalo da proceni uticaj invazivnih stranih vrsta na ekosisteme u Dunavskom regionu i da pronade ekološki prihvatljive načine za kontrolisanje njihovog razvoja, da promoviše istraživanja usmerena na pronalaženje ekološki prihvatljivih načina za kontrolisanje njihove populacije ili njihovo uništavanje, kao i da se poveća svest javnosti o opasnostima koje nose pomenute vrste.
- *Aktivnost - “Smanjenje unosa pesticida u životnu sredinu Dunavskog regiona”-* Da bi smanjile zagađivanje Dunavskog regiona pesticidima, podunavske zemlje bi trebalo da

efikasno koriste mogućnosti koje pruža Okvirna direktiva o pesticidima (PFD)⁶³, koja predstavlja okvir za aktivnosti Zajednice, usmerene na ostvarivanje održive upotrebe pesticida. Pomenuta Okvirna direktiva predstavlja ciljeve i efikasne načine za smanjenje ukupne količine upotrebljenih pesticida, kao i njihove toksičnosti. Trebalo bi posebno usmeriti ovu aktivnost na izradu zahtevnih programa i koncepata za sveukupno smanjenje upotrebe pesticida ili smanjenje u pojedinim oblastima, kao i na pokretanje inicijative za upravljanje žarištima ili ograničavanje upotrebe pesticida, formiranjem zaštićenih zona ili kompenzacionih oblasti.

- **Aktivnost - “Bezbedno uklanjanje zastarelih pesticida i drugih zastarelih hemikalija na području Dunavskog regiona”** i sprovođenje Rezolucije Svetske zdravstvene organizacije (WHO) o poboljšanju zdravlja putem bezbednog upravljanja zastarelim pesticidima i drugim zastarelim hemikalijama, koja je usvojena na 63. skupštini Svetske zdravstvene organizacije, održanoj u maju 2010. godine u Ženevi.
- **Aktivnost - “Priprema i realizacija transnacionalnog prostornog planiranja i razvojnih politika za funkcionalna geografska područja (rečne slivove, planinske vence itd.)”**. Očuvanje ekosistema i prirodnih bogatstava, uz potvrdu perspektive održivog rasta, doprinose poboljšanju kvaliteta života i poslovnim mogućnostima za lokalno stanovništvo. Cilj je da se kreiraju koordinisane mere za prostorno planiranje, istovremeno usmerene kako na zaštitu, tako i na održivi razvoj funkcionalnih geografskih područja, na osnovu svojih prednosti i potencijala.
- **Primer projekta - “Sprovođenje VASICA – Vizije i strategije za Karpatsku oblast”, uključujući i projekat BIOREGIO Carpathian. VASICA je prvi dokument o transnacionalnom prostornom razvoju u celokupnom Karpatskom području. Njegov glavni cilj je pružanje podrške Karpatskom području, kao oblasti ekonomskog, društvenog i ekološkog napretka i održivosti. BIOREGIO Carpathians će promovisati regionalni razvoj i poboljšati ekološku povezanost u Karpatskom regionu. (Nosilac: Kancelarija UNEP-a za Karpatsku konvenciju)**

Očuvanje i poboljšanje kvaliteta zemljišta

- **Aktivnost - “Obezbeđivanje adekvatne prerade čvrstog otpada”**. Trebalo bi formirati integrisane sisteme za upravljanje otpadom, i realizovati ih na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou. Potrebno je i obezbediti razvoj centara za upravljanje komunalnim i neopasnim otpadom, ali i sprovesti sanaciju i zatvaranje nelegalnih deponija, veoma zagađenih i kontaminiranih lokacija kao i divljih smetlišta. Ova aktivnost takođe treba da poboljša svest o potrebi smanjenja i recikliranja otpada.

- **Aktivnost - “Kreiranje standardizovanih i kompatibilnih informacija o zemljišnom pokrivaču na transnacionalnoj osnovi”**. U okviru Globalnog monitoringa životne sredine i bezbednosti (GMES)⁶⁴, jedna od glavnih raspoloživih usluga biće praćenje zemljišnog pokrivača. Međutim, količina dostupnih informacija o zemljišnim resursima u Dunavskom regionu je prilično ograničena. Stoga bi ove aktivnosti trebalo da se fokusiraju na mogućnost sakupljanja usaglašenih informacija o zemljišnom pokrivaču iz nacionalnih izvora i potom na stvaranje standardizovanih i kompatibilnih informacija o zemljišnom pokrivaču na transnacionalnoj osnovi.

⁶³ Direktiva 2009/128/EC

⁶⁴ Globalni monitoring životne sredine i bezbednosti (GMES) je zajednička inicijativa [Evropske komisije](#) i [Evropske svemirske agencije](#), koja ima za cilj da se omogući funkcija nezavisnog i funkcionalnog osmatranja Zemlje.

➤ **Aktivnost - “Podizanje svesti o zaštiti zemljišta”.** Ova aktivnost se može realizovati u saradnji sa Evropskim savezom za tlo i zemljište (ELSA), koja uključuje više od 100 članova iz 7 država članica⁶⁵. Trebalo bi pokrenuti dalje partnerstvo u Dunavskom regionu na nivou opština i u oblasti obrazovanja⁶⁶.

⇒ *Primer projekta - “Realizacija strategije za zaštitu zemljišta” – koji bi obezbedio odgovorno, multifunkcionalno korišćenje tla i zemljišta, međusobnu vezu sa regionalnim razvojem, kao i nove instrumente upravljanja i koncept «regiona koji još uvek uči». Projekat bi trebalo da se nadoveže na aktivnosti koje je već sprovela Academia Danubiana⁶⁷ u ovoj oblasti.*

Poboljšanje kvaliteta vazduha

⇒ **Aktivnost - “Smanjenje broja zagađivača vazduha”-** Sve zemlje Dunavskog regiona su potpisale Konvenciju o dalekosežnom prekograničnom zagađenju vazduha. U skladu sa Konvencijom, potrebno je izveštavati o količini zagađivača vazduha u regionu. Ova aktivnost trebalo bi da bude usmerena na sakupljanje podataka i mere smanjenja zagađenja.

⇒ *Primer projekta - “Korišćenje baze podataka GIS-a kako bi se ustanovila kritična količina zagađivača ekosistema u Dunavskom regionu” – Ovaj projekat priprema rumunsko Ministarstvo za zaštitu životne sredine i šuma. Oni će utvrditi kritično opterećenje koje nastaje taloženjem zagađivača vazduha sa efektima acidifikacije, eutrofikacije i formiranja ozona na površini tla.*

Edukacija ljudi o prirodnim bogatstvima, ekosistemima i uslugama koje oni pružaju

⇒ **Aktivnost - “Podizanje svesti javnosti kroz prepoznavanje i promovisanje potencijala prirodnih bogatstava kao glavnih pokretača održivog regionalnog razvoja”.** Ovo bi pospešilo doživljavanje očuvane prirode kao vrednog bogatstva. Ova aktivnost predviđa i promovisanje zelenog, ekološkog turizma.

⇒ *Primer projekta - “Povezivanje ljudi sa Dunavom”-* Cilj ovog projekta je da se poveća svest ljudi o prednostima Dunava i njihova briga i podrška njegovim vrednostima. Projekat bi podrazumevao informativno-komunikacione kampanje sa elementima poput Dunavske ture brodom, Turneje izložbe o Dunavu, Filma o Dunavu, Manifestacije Dan Dunava, poseta zaštićenim područjima na Dunavu i slično. (*Nosilac: ICPDR; Rok: 2014.godine*)

⇒ **Aktivnost - “Edukacija dece i omladine”.** Pošto se povećava pritisak na biodiverzitet, a prirodna bogatstva postaju sve ređa, postoji naročita potreba da se mlađe generacije edukuju o tome. Ovo bi obuhvatilo edukaciju o uslugama koje pružaju ekosistemi, o vrednostima prirodnih dobara i prednostima očuvanja biodiverziteta. Deo ove aktivnosti može se posvetiti uvođenju ekološkog obrazovanja u nastavne planove u podunavskim zemljama.

⇒ *Primer aktivnosti - “Izgradnja mreže podunavskih „šumarskih“ škola” –Ove šumarske škole su dokaz uspešnog obrazovanja, kao u slučaju dece u Mađarskoj, koje bi se moglo dodatno proširiti. Ovim projektom bi se odredili delovi Dunava koji su od naročite*

⁶⁵ Velika Britanija, Holandija, Nemačka, Švajcarska, Austrija, Slovačka, neke opštine u Češkoj

⁶⁶ Ova saradnja se može unaprediti putem već postojeće radne grupe „Ekologija sa akcentom na zaštiti zemljišta“ koja radi u okviru ARGE Donauländer-Radne grupe kultura i nauka Dunavskog regiona.

⁶⁷ Academia Danubiana je institucija koja je usmerena na naučnu i obrazovnu mrežu univerziteta i drugih institucija u Dunavskom regionu.

kulturne i ekološke vrednosti, i pripremili različiti nivoi obuke/programa za osnovne i srednje škole, ekoturizam, narodnu tradiciju i drugo. Takođe bi bio izrađen niz programa koji koriste elemente mreže, kao i pilot projekat, zajedno sa prezentacijom najboljih praksi.⁶⁸ (Nosilac: Mađarska; Rok: 2014.godine)

- **Aktivnost - “Izgradnja kapaciteta lokalnih vlasti u pitanjima u vezi sa životnom sredinom”.** Lokalne vlasti su naročito odgovorne za realizaciju pitanja u vezi sa životnom sredinom, poput upravljanja otpadom ili zaštićenim oblastima. Njima često nedostaju znanje i sposobnost za izradu projekata u oblasti životne sredine. Ovom aktivnošću, lokalnim vlastima bi se obezbedila obuka, oformila bi se ekspertska grupa koja pomaže regionima i gradovima u rešavanju problema i uspostavile bi se mreže za razmenu dobrih praksi.

⁶⁸ Trebalo bi pronaći sudejstvo sa projektom „Dunavski kovčeg sa blagom: deca i omladina upoznaju najinternacionalniju reku na svetu“, koji je izradio Naturšuc Bajern e.V

C) IZGRADNJA PROSPERITETA U DUNAVSKOM REGIONU

IZGRADNJA PROSPERITETA U DUNAVSKOM REGIONU

Ovaj stub je usmeren na inovaciju, informatičko društvo, konkurentnost preduzeća, obrazovanje, tržište rada i marginalizovane zajednice. Opšti cilj je da se poboljša prosperitet u Dunavskom regionu. Ovo se može postići boljom saradnjom, kako bi se smanjile izražene razlike širom regiona, u većini oblasti koje su obuhvaćene ovim aktivnostima. Ova saradnja može obuhvatiti unapređivanje zakonskih propisa, razmenu iskustava i sprovođenje zajedničkih projekata.

Naglasak će biti stavljen na tri prioritetne oblasti: (1) razvijanje društva znanja putem istraživanja, obrazovanja i informacionih tehnologija; (2) podršku konkurentnosti preduzeća; i (3) ulaganje u ljude i znanje (obrazovanje i obuka, tržište rada i marginalizovane zajednice).

Ovaj stub snažno zagovara Strategiju Evropa 2020 i:

1. Doprinosi pametnom rastu pošto podržava sve tri teme ovoga cilja: inovaciju kroz poboljšanje okvirnih uslova za pretvaranje ideja u tržišne proizvode i usluge; obrazovanje kroz poboljšanje ljudskog kapitala u regionu; i digitalno društvo, kroz poboljšanje pristupa Internetu i dostupnosti elektronskih sadržaja.
2. Doprinosi održivom rastu pošto će inovacija i nove tehnologije doprineti borbi protiv klimatskih promena; doprinosi povećanju energetske efikasnosti i smanjenju zagađenja od saobraćaja. Pored toga, prioritetna oblast konkurentnosti preduzeća će poboljšati poslovno okruženje, naročito za mala i srednja preduzeća.
3. Doprinosi sveobuhvatnom rastu pošto jača ljudski kapital kroz obrazovanje i obuku. Ovo će biti upotpunjeno boljim funkcionisanjem makro-regionalnog tržišta rada. Njime se takođe naglašava borba protiv siromaštva, naročito protiv marginalizovanih zajednica.

Ove prioritetne oblasti moraju se razmotriti sa drugim političkim oblastima. Ova Strategija podstiče integrisani pristup. Na primer, poboljšanje konkurentnosti preduzeća ima pozitivan uticaj na privredu i tržište rada, ali se mora uskladiti i sa privlačnošću gradova i regiona, kvalitetom života građana i životnom sredinom. Svi ovi uticaji se ne mogu posmatrati izdvojeno, nego im se mora pristupiti na holistički način, kako bi se postiglo najodrživije rešenje.

Primeri finansiranja u Regionu

Troškovi koji se finansiraju iz Strukturalnih fondova⁶⁹ u periodu od 2007-2013⁷⁰

Istraživanja, inovacije, preduzetništvo 13,9 milijardi evra

Inovacije u preduzećima	5,1 milijardi evra
Infrastrukture za istraživanje i tehnološki razvoj	2,6 milijardi evra
Transfer tehnologija	1,4 milijardi evra
Aktivnosti istraživanja i tehnološkog razvoja u istraživačkim centrima	0,9 milijardi evra
Ostalo	3,9 milijardi evra

Informatičko društvo 3,6 milijardi evra

Servisi i aplikacije	1,8 milijardi evra
Tehnologije i infrastrukture	1,4 milijardi evra
Ostalo	0,4 milijardi evra

Ljudski kapital 13,0 milijardi evra

Prilagodljivost radnika	3,0 milijardi evra
Pristup zaposlenju	3,4 milijardi evra
Obrazovanje i obrazovni sistemi	3,5 milijardi evra
Doživotno učenje	1,6 milijardi evra
Ostalo	1,5 milijardi evra

Inkluzija 7,6 milijardi evra

Socijalna inkluzija	1,6 milijardi evra
Zdravstvena infrastruktura	2,2 milijardi evra
Obrazovna infrastruktura	1,8 milijardi evra
Ostalo	2,0 milijardi evra

Ostali izvori finansiranja

Drugi programi EU doprinose ovom stubu, naročito: Sedmi okvirni program za istraživanje, Instrument za pretpriступnu pomoć (IPA), nacionalni programi, programi prekogranične saradnje i programi za veći broj država korisnica, nekoliko programa iz Evropskog instrumenta za susedstvo i partnerstvo (ENPI) (poput regionalnih programa ili programa prekogranične saradnje), Evropski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EAFRD), Evropski fond za ribarstvo (EFF) i Program za konkurentnost i inovacije. Nacionalne, regionalne i lokalne politike takođe obezbeđuju finansijska sredstva za značajne projekte. Osim toga, značajna finansijska sredstva su već obezbeđena za veliki broj projekata putem zajmova i/ili sufinansiranja od strane različitih međunarodnih i bilateralnih finansijskih institucija poput Evropske investicione banke (EIB), Evropske banke za

⁶⁹ Evropski regionalni razvojni fond (ERDF) uključujući i prekograničnu saradnju, Kohezioni fond i Evropski socijalni fond za države članice. Instrument za pretpriступnu pomoć i Evropski instrument za susedstvo i partnerstvo (ENPI) nisu uključeni.

⁷⁰ Međutim, korišćenje Strukturalnih fondova zavisi od određenih operativnih programa, izrađenih i odobrenih na početku procesa planiranja programa za period 2007-2013, u bliskoj saradnji Evropske komisije i određenih država/regiona članica. Ovo bi trebalo da pruži mogućnost za finansiranje posebnih aktivnosti/projekata u zavisnosti od prioriteta i mera/aktivnosti utvrđenih u datim operativnim programima.

obnovu i razvoj (EBRD), Svetske banke, Razvojne banke Saveta Evrope (CEB) ili drugih zajmodavaca.

U skorije vreme, za potrebe zemalja Zapadnog Balkana, uloženi su dodatni naponi da bi se poboljšala koordinacija i udruživanje instrumenata za subvencije i zajmove putem Investicionog okvira za Zapadni Balkan⁷¹ (WBIF). Instrument koji je sličan WBIF-u, pod nazivom Fond za investicije u zemljama politike susedstva, funkcioniše u Republici Moldaviji i Ukrajini.

⁷¹ Investicioni okvir za Zapadni Balkan (WBIF) predstavlja instrument udruživanja subvencija i zajmova za potrebe država kandidata i potencijalnih kandidata.

Predstavljanje pitanja

Sposobnost društva da stvara i koristi znanje, predstavlja ključni faktor za napredak i razvoj. Društvu zasnovanom na znanju potrebni su konkurentna istraživačka i obrazovna infrastruktura, institucije koje podržavaju i omogućavaju inovacije, i informacione i komunikacione tehnologije visokih performansi. Ovi okvirni uslovi se značajno razlikuju u Dunavskom Regionu, međutim, oni su generalno i dalje ispod nivoa EU 27. Ovdje bi se sredstva Evropskog socijalnog fonda (ESF) mogla dodatno iskoristiti kao podrška različitim aktivnostima i projektima.

Izveštaj o napretku evropskih inovacija svrstava neke zemlje u Regionu u "lidere u inovacijama", dok druge samo u grupu "pratilaca inovacija". Što se tiče kvaliteta i konkurentnosti visokog obrazovanja, unutar globalizovanog obrazovnog okruženja, može se primetiti slična podela. Studije o mobilnosti istraživača (studenti, diplomci i zaposleni u visokom obrazovanju) pokazuju da su zemlje Jugoistočne Evrope u nepovoljnom položaju u poređenju sa drugim zemljama EU, posebno u mobilnosti međunarodnih istraživača, kao i kad je u pitanju sposobnost da se uspostavi bilateralna saradnja u okviru istraživanja i razvoja. Međutim, iako je raznovrsan, Region je takođe povezan dugotrajnim i snažnim vezama i zajedničkim istorijskim i političkim događajima, što pruža dobru osnovu za saradnju.

Primena informacionih i komunikacionih tehnologija može unaprediti razvoj u Dunavskom regionu. Postoji mogućnost brze modernizacije, korišćenjem najnovije tehnologije i preskakanjem određenih međukoraka. Privatni i javni sektor bi mogli brzo da se razvijaju, kako bi mogli da efikasnije pružaju usluge, na primer, kroz e-vladu, e-poslovanje, e-obrazovanje i e-zdravstvo, ili kroz inteligentnu komodalnu upotrebu saobraćajne infrastrukture kao što su sistemi rečnih informacionih servisa ili e-vozarinu. Mogla bi postojati mnogo unapređenija razmena informacija i znanja između kompanija, akademske zajednice, uprave i građana. Uzimajući u obzir ovo, Strategija Evropa 2020 ističe značaj potpunog korišćenja informativnih i komunikacionih tehnologija⁷² kako bi se obezbedilo pretvaranje inovativnih ideja u nove proizvode i usluge koji dovode do rasta, kvalitetnih poslova i pomažu u suočavanju sa izazovima Evropskog i globalnog društva. Zdravo i aktivno starenje je izdvojeno od strane Evropske Komisije, kao prvi izazov sa kojim se treba suočiti kroz Evropsko partnerstvo za inovacije, koje je uvela Unija inovacija 6. oktobra 2010. godine.⁷³ Međutim, ovde se mora uzeti u obzir stvarnost u kojoj indikatori informacionih i komunikacionih tehnologija, kao što su pristup Internetu u domaćinstvima ili zastupljenost kablovskih tehnologija, pokazuju niže vrednosti za neke delove Dunavskog regiona, ističući pri tom potrebu za investicijama i saradnjom u ovoj oblasti.⁷⁴

⁷² Učešće građana i preduzeća u informatičkom društvu zavisi od lake dostupnosti informacionih i komunikacionih tehnologija. Ljudima treba pristup računarima, sa dobrim Internet vezama i e-sadržajem/e-uslugama. U okviru EU 2020, EU je postavila sledeće ciljeve: (1) Svako bi trebalo da ima pristup kablovskom sistemu do 2013. godine, (2) Svako bi trebalo da ima pristup Internetu velike brzine do 2020. godine (> 30Mbps) i (3) > 50 % evropskih domaćinstava prijavljenih za Internet konekcije > 100 Mb/s do 2020. godine

⁷³ http://ec.europa.eu/research/innovation-union/pdf/innovation-union-communication_en.pdf#view=fit&pagemode=none

⁷⁴ U 2009. godini, pristup Internetu u domaćinstvima Evropske unije (meren kao procenat od ukupnog stanovništva), iznosio je 65 %, ali mnogo manje u Dunavskom regionu (npr. 30 % u Bugarskoj i Rumuniji). Što se tiče širokog propusnog opsega, dok je prodor fiksnih kablovskih linija iznosio 23 % u EU (broj fiksnih kablovskih linija na 100 stanovnika, uključujući i domaćinstva i preduzeća), on je bio znatno manji u zemljama Dunavskog regiona (npr. u Bugarskoj i Slovačkoj 11 %, u Rumuniji 12%).

Specifičnosti Dunavskog regiona

S obzirom na polarizaciju unutar Dunavskog regiona, koja se tiče inovacija i IKT indikatora, potrebno je promovirati mehanizme difuzije, kao i ciljanu podršku za infrastrukturu istraživanja. Za podsticanje izuzetnosti u istraživanju i razvoju, trebalo bi pojačati saradnju između pružalaca znanja, kompanija i javnog sektora i razviti podstrek za blisku saradnju. Bolja koordinacija nacionalnih i regionalnih fondova je potrebna kako bi se stimulisali istraživanje i razvoj u Regionu i koristile sve prednosti Evropske istraživačke oblasti. Postojeći bilateralni sporazumi bi trebalo da se koriste i unaprede kroz multilateralnu koordinaciju. Takva saradnja se može postići samo geografskom blizinom ili nekim zajedničkim oblastima izuzetnosti. Saradnju bi trebalo izgraditi na nekim već postojećim strukturama, kao što je Dunavska rektorska konferencija⁷⁵, kao i na iskustvima koja su razvijena za potrebe podregiona, kao što je SEE-ERA net plus⁷⁶ istraživački program.

Aktivnosti

Aktivnosti koje su ovde predložene u skladu su sa nekoliko stubova Digitalne Agende za Evropu, pogotovo sa stubom br. 4 o "Brzom i ultra brzom pristupu Internetu", br. 5 o "Istraživanju i inovacijama", br. 6 o "Digitalnoj pismenosti, veštinama i inkluziji" i br. 7 o "Informacionim i komunikacionim tehnologijama – omogućene koristi za društvo EU".

➤ **Aktivnost – Saradnja u implementaciji vodeće inicijative "Unija inovacija"⁷⁷ u okviru Strategije Evropa 2020 u zemljama Dunavskog regiona** i na kraju, praćenje procesa postizanja ciljeva Evropa 2020, uzimajući u obzir istraživanje i razvoj, inovacije, preduzetništvo i obrazovanje.

⇒ *Primer projekta - "Uspostavljanje mehanizma stručnog ocenjivanja pri regionalnim strategijama pametne specijalizacije"⁷⁸, kako bi se pojačala regionalna saradnja i izbegla preklapanja i rasipanje rezultata politike i finansijskih resursa. Stručnjaci iz institucija za istraživanje i razvoj, kao i obrazovnih institucija iz Dunavskog regiona i kreatori politika iz organa uprave iz Dunavskog regiona, takođe će učestvovati u pomenutom ocenjivanju. Pitanje „kritične mase“, jedno od osnovnih tačaka pametne specijalizacije, može biti procenjeno na nivou Dunavskog regiona, gde je to moguće. (Nosilac: Predloženo od strane Zajedničkog istraživačkog centra).*

➤ **Aktivnost - "Bolja koordinacija nacionalnih, regionalnih, kao i fondova EU, kako bi se stimulisala izuzetnost u istraživanju i razvoju, u oblastima istraživanja koja su specifična za Dunavski region."** Politike inovacija, instrumenti i programi finansiranja bi trebalo da podstiču izuzetnost i pametnu specijalizaciju, odnosno, da se fokusiraju na ključne probleme Dunavskog regiona i da razvijaju ključne istraživačke potencijale, u oblastima koje su od značaja za

⁷⁵ Dunavska rektorska konferencija (sastoji se od 51 institucije-članice iz 13 zemalja, kojoj ipak nedostaju zajednička sredstva, kako finansijska, tako i institucionalna).

⁷⁶ SEE- ERA - NET PLUS je projekat umrežavanja čiji je cilj integracija zemalja članica EU i zemalja Jugoistočne Evrope u Evropsku istraživačku oblast, putem povezivanja istraživačkih aktivnosti u okviru postojećih nacionalnih, bilateralnih i regionalnih programa istraživanja i tehnološkog razvoja. (<http://plus.see-era.net/start.html>)

⁷⁷"Unija inovacija" – pretvaranje ideja u poslove, ekološki rast i društveni napredak. (<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/1288&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>)

⁷⁸ Saopštenje Evropske komisije o regionalnoj politici koja doprinosi pametnom rastu u Evropi 2020 (http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/communic/smart_growth/comm2010_553_en.pdf)

dugoročni konkurentni razvoj regiona. Postojeći nacionalni, regionalni i programi EU, kao što su programi Strukturnih fondova, fondovi za ruralni razvoj, Sedmi okvirni program za razvoj i istraživanje, Program poboljšanja konkurentnosti i inovativnosti i Strateški plan za energetsku tehnologiju moraju se iskoristiti na najbolji mogući način. Potrebna je koordinacija sa inicijativama u zemljama kandidatima, kao i sa potencijalnim kandidatima.

- **Primer projekta - “Formiranje Dunavske istraživačke oblasti kroz koordinaciju fondova”.** Ovaj projekat će dobijati sredstva iz postojećih nacionalnih i regionalnih istraživačkih fondova kako bi se stvorila Dunavska istraživačka oblast. Već postojeće inicijative kao što je SEE-ERANET plus će poslužiti kao dobar primer. Projekat utvrđuje oblasti istraživanja⁷⁹ od posebnog značaja za Dunavski region i priprema konkurse za projekte. Projekat će takođe odrediti regionalne centre za izuzetnost. Posebna pažnja će biti posvećena podizanju institucionalnih i istraživačkih kapaciteta potencijalnih partnera u istraživanju iz država članica, kao i država koje nisu članice. Rad će biti zasnovan i koristiće na najbolji mogući način već postojeće inicijative i institucije.⁸⁰ (Nosilac: predloženo od strane Generalnog direktorata za istraživanje, Mađarska).
- **Aktivnost - “Jačanje kapaciteta istraživačke infrastrukture.”.** Cilj je da se poboljšaju regionalni inovacioni sistemi u celom Regionu, da se ojača kapacitet istraživačke infrastrukture i da se poveže sa boljim postojećim naučnim osnovama, kako bi se poboljšali uslovi inovacija. Tamo gde nedostaje konkurentna istraživačka infrastruktura, trebalo bi izgraditi novu infrastrukturu. Postojeći nacionalni i EU programi i inicijative u Regionu biće korišćeni kao osnova.
 - ⇒ **Primer projekta - “Osnivanje zajedničkih međunarodnih istraživačkih centara za napredne studije.”** Centri će privlačiti svetski poznate naučnike i obezbediti istraživačke infrastrukture u oblastima gde ne postoje. Rumunija je dala predlog pilot projekta u vezi sa istraživačkim centrom koji je usmeren na istraživačke teme koje su u vezi sa rekombinacijom Dunav. (Nosilac: Rumunija).
- **Aktivnost - “Jačanje saradnje između univerziteta i istraživačkih institucija i nadogradnja rezultata istraživanja i obrazovanja usmeravanjem pažnje na jedinstvene prodajne tačke.”** Univerziteti i istraživački instituti u Dunavskom regionu, trebalo bi da uspostave jaču saradnju u različitim oblastima, kao što su analiza postojećih obrazovnih i istraživačkih programa u regionu i izrada zajedničkih programa od zajedničkog interesa, šeme mobilnosti za studente i istraživače, zajednički istraživački projekti, razmena najboljih praksi (kao na primer u implementaciji Bolonjskog procesa), ili izrada inovativnih obrazovnih programa za ciljne grupe koje su nove na univerzitetima (programi doživotnog obrazovanja za starije građane). Buduća saradnja bi trebalo da se zasniva na postojećim programima, kao što su programi EU Erasmus i Erasmus Mundus, Leonardo da Vinči ili Žan Mone program, kao i na dobro iskorišćenim strukturama kao što je Dunavska rektorska konferencija.⁸¹

⁷⁹ Oblasti od ključnog istraživačkog značaja u Dunavskom regionu mogle bi, između ostalog, da obuhvate i održiva rešenja za saobraćaj, sprečavanje rizika i upravljanje rizikom, vodoprivreda, klimatske promene, šumarstvo i ekološki efikasne i obnovljive energije, zelene tehnologije ili IKT.

⁸⁰ Postojeće FP7 aktivnosti kao što su ERA-WIDE, WBC upravna platforma, stipendije Marije Kiri, IRSES or Euraxess servisni centri. Aktivnosti treba izgraditi na programima izgradnje kapaciteta kao što “Regioni znanja i istraživački potencijali” i druge povezane mreže klastera, na primer, “Inicijativa klastera hrane”. Inicijative u okviru Instrumenta za pretprijetnu pomoć za jačanje istraživačkih kapaciteta u zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima, trebalo bi koristiti kadgod je to moguće.

⁸¹ Primer postojećih institucija i inicijativa: Dunavska rektorska konferencija, koja povezuje univerzitete u Dunavskom regionu (www.d-r-c.org), Rektorska konferencija Alpsko-Jadranskih univerziteta, Regionalna mreža

- ⇒ *Primer projekta - “Promovisanje razmene studenata i naučnika u Dunavskom regionu”. Projekat BAYHOST⁸² promoviše, određuje i koordiniše razmenu studenata i naučnika u Centralnoj, Istočnoj i Jugoistočnoj Evropi kroz programe stipendiranja i projekte. Osim toga, BAYHOST Dunavski forum je posvećen razmeni između servisa za pružanje pomoći u karijeri u zemljama Dunavskog regiona, kroz razmenu najboljih praksi i uspešnih priča. (Nosilac: Bavarska)*
- ⇒ *Primer projekta - “Isticanje specifičnosti Dunavskog regiona u nastavnom planu univerzitetskih programa. Pilot projekat koji je predložen od strane univerziteta Andrassy iz Budimpešte.⁸³ Posebna dodatna vrednost leži u razvoju zajedničkih studijskih programa sa drugim univerzitetima u Regionu, o temama od značaja za Dunavski region. Trebalo bi koristiti programe EU, kao što su TEMPUS ili Žan Mone. (Nosilac: Univerzitet Andrassy iz Budimpešte)*
- *Aktivnosti - “Izrada i implementacija strategija kako bi se poboljšalo obezbeđivanje i korišćenje informacionih i komunikacionih tehnologija u Dunavskom regionu.”* Posebno bi trebalo istaći potrebu za boljom pokrivenošću i bržim uvođenjem kablovskih sistema u ruralnim predelima. Postoje posebni delovi društva kojima su naročito potrebne ciljne politike u vezi sa informacionim i komunikacionim tehnologijama, kao što su grupe sa nižim nivoom korišćenja, kao i grupe koje nemaju pristup tehnologijama ili grupe koje imaju posebne potrebe u vezi sa obukom. S obzirom na to da više od 30% Evropljana slabo ili uopšte ne koriste Internet, Evrope 2020 i Evropska digitalna agenda odredila je digitalnu pismenost kao ključni prioritet.⁸⁴
- ⇒ *Primer projekta - “Zasnovanost na postojećim projektima za promovisanje informatičkog društva u slabo razvijenim ili u ruralnim oblastima⁸⁵”. Ovo bi se moglo postići podsticanjem interesnih grupa da se pridruže postojećim projektima EU⁸⁶.*
- ⇒ *Primer projekta - “Zasnovanost na postojećim projektima za promovisanje informatičkog društva u malim i srednjim preduzećima⁸⁷”. Ovo bi se moglo postići podsticanjem interesnih grupa da se pridruže postojećim projektima EU, ili da se na njima zasnivaju.⁸⁸.*

za Centralnu i Jugoistočnu Evropu Asocijacije Evropskih univerziteta društvenih nauka (ICA – CASEE), ili Salcburška grupa.

⁸² BAYHOST je akronim za Bavarian Academic Centre for Central, Eastern and South-Eastern Europe (Bavarski akademski centar za Centralnu, Istočnu i Jugoistočnu Evropu).

⁸³ Univerzitet Andraši u Budimešti na kom je radni jezik nemački ima u svom sastavu Dunavski Institut (www.andrassyuni.hu).

⁸⁴ Ciljne grupe posebno izolovanih uključuje osobe sa niskim primanjima, nižim obrazovanjem, starije osobe, osobe sa posebnim potrebama, marginalizovane mlade, imigrante i druge grupe, kao što su Romi.

⁸⁵ Program CADSES (INTERREG IIIB) je finansirao dva značajna projekta u ovoj oblasti: TELEACCESS (izgradnja telecentara za podršku pristupu informatičkom društvu u ruralnim oblastima i EMBRACE (mreža malih i srednjih preduzeća koja obezbeđuju instrumente svojim članovima, kao što su e -trgovinski instrumenti)

⁸⁶ Konkretno, Program poboljšanja konkurentnosti i inovacija, predviđa mogućnost partnera koji bi se pridružili postojećim projektima.

⁸⁷ Program CADSES (INTERREG IIIB) je finansirao dva značajna projekta u ovoj oblasti: EMBRACE (mreža malih i srednjih preduzeća koja obezbeđuju instrumente svojim članovima kao što su e -trgovinski instrumenti) i ELISA (platforma za E - učenje za potrebe malih i srednjih preduzeća). Takođe, CIP – Program podrške razvoju politike IKT, predstavlja dopunu RFID -ROI - MSP projekta, koji ima za cilj podizanje svesti evropskih MSP o potencijalu RFID za podsticanje njihove integracije u globalnu konkurenciju, uz istovremeno povećanje njihove produktivnosti.

⁸⁸ Konkretno, Program poboljšanja konkurentnosti i inovacija, PROGRESS i doživotno učenje, predviđaju mogućnost partnera koji bi se pridružili postojećim projektima.

- ⇒ *Primer projekta - “Organizovanje treninga zasnovanog na informacionim i komunikacionim tehnologijama za širu javnost, naročito za prioritetne ciljne grupe kao što su građani sa niskim primanjima, stara lica ili lica sa specijalnim potrebama”.* Projekat e-Hungary Public Internet Access Points (e-Mađarske javne tačke za pristup Internetu), koji je predstavljao okvir za nekoliko projekata, može da posluži kao primer. Između ostalog, program e-Konsultanti, pruža korisnu obuku o IKT, i na taj način podstiče digitalne sposobnosti šire javnosti. (Nosilac: Mađarska)
- ⇒ *Aktivnost - “Izrada Internet strategija”.* Ove strategije bi trebalo da se pozabave pitanjima kao što su dostupnost pristupa Internetu, sloboda izražavanja na Internetu, i zaštita ključnih infrastruktura.
- ⇒ *Aktivnost - “Iskorišćavanje e-sadržaja i e-usluga kako bi se poboljšala efikasnost i delotvornost javnih i privatnih usluga.”.* Informacione i komunikacione tehnologije uopšte, ili konkretno e-vlada, e-obrazovanje, e-kultura, e-zdravstvo, e-poslovanje i e-inkluzija, koji se bave aktivnim i zdravim starenjem, kao i nezavisnim načinom života, mogu učiniti javne usluge bržim, delotvornijim, efikasnijim i dostupnijim i time uštedeti resurse pružalaca usluga i korisnika. Pažnju bi trebalo posebno usmeriti na dostupnost tehničke infrastrukture, kao što je širokopojasna i tehnička oprema, na izgradnju kapaciteta ili razmenu najboljih praksi u vezi sa kreiranjem i implementacijom e-sadržaja, putem centara za osposobljavanje u oblasti informacionih i komunikacionih tehnologija na nacionalnom i regionalnom nivou. Trebalo bi na najbolji mogući način iskoristiti sredstva iz EU fondova (Strukturnih fondova, Paketa mera EU za opravak⁸⁹, Evropskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj). Posebno komunikacija putem satelita mogla bi da se koristiti u rasutim i udaljenim regionima zahvaljujući projektu „Galileo napredni inovativni servisi (GAINS)”⁹⁰. Takođe bi trebalo da postoji bolja sinergija u izgradnji energetskih, saobraćajnih i telekomunikacijskih mreža, kako bi se smanjili troškovi instalacije kablovskih mreža.
- ⇒ *Primer projekta - “Povećanje upotrebe elektronskih potpisa/ e-identifikacija za e-trgovinu i e-upravu” u saradnji sa vlastima u Dunavskom regionu, u skladu sa Akcionim planom u vezi sa e-potpisima i e-identifikacijom od novembra 2008. godine.*⁹¹ Ovo takođe ima za cilj da obezbedi da aplikacije koje koriste elektronski potpis i potvrdu identifikacije mogu da funkcionišu i izvan granica, u skladu sa velikim Pilot projektom STORK, u kojem su partneri mnogobrojni regioni iz zemalja članica⁹². Ovo bi trebalo da omogući isplativije i celishodnije ponašanje u pružanju javnih usluga u regionu. Iskustva proistekla iz projekta S.A.F.E mogu biti korisna, pogotovo ako uzmemo u obzir fazu implementacije.⁹³ (Nosilac: predlog Slovenije)

⁸⁹ Paketom mera EU za oporavak izdvojeno je oko 360 miliona evra za razvoj širokopojasne komunikacije u ruralnim sredinama (za EU -27). Ovaj paket ima za cilj da poveća pokrivenost širokog propusnog opsega do 100 % u celoj Uniji do 2010., odnosno najkasnije 2013. godine.

⁹⁰ "Galileo napredni inovativni servisi" je projekat (sufinansiran kroz Sedmi okvirni program za istraživanje Evropske Unije), koji ima za cilj da sprovede "inovativni autoput " kao besprekoran proces koordiniranih Galileo inovativnih servisa u vezi sa izlaznom aplikacijom, u tri glavne faze: prepoznavanje ideje, razvoja proizvoda i usluga, kao i osmišljavanje novih poduhvata.

⁹¹ COM(2008) 798, 28.11.2008

⁹² www.eid-stork.eu

⁹³ S.A.F.E. - Secure Access to Federated E-Justice/E-Government (Siguran pristup saveznom e-pravosuđu/ e-vladi)

- ⇒ *Primer projekta - “Promovisanje dostupnosti usluga e-Vlade u regionu”. Ovo može da posluži kao katalizator za razvoj celog regiona putem projekata koji su osmišljeni da promovišu i olakšaju prekograničnu e-Nabavku kao što je projekat PEPPOL (Pan-European Public Procurement On-Line- Pan-evropska Internet javna nabavka).⁹⁴ Celokupna vizija ovog projekta može se videti kroz Ministarsku deklaraciju o e-Vladi⁹⁵ i Akcioni plan EU o e-Vladi. (Nosilac: predlog Slovenije i pokrajine Baden Vitemberg)*
- ⇒ *Primer projekta - “Promovisanje dostupnosti usluga e-Zdravstva u regionu”. Dunavski region bi za cilj trebalo da ima preslikavanje i ravnomerno povećanje preliminarnih rezultata velikog Pilot projekta epSOS⁹⁶ koji imaju za cilj da razviju, provere i potvrde interoperabilnost zdravstvenih kartona pacijenata i e- recepata van nacionalnih okvira, kao i rezultata projekta Netc@rds ⁹⁷, koji imaju za cilj da olakšaju pristup i obezbede naknadu troškova za neplanirane zdravstvene usluge koje su korišćene u inostranstvu. Ovo bi doprinelo sigurnosti pacijenata, povećalo efikasnost zdravstvene nege i podstaklo privredu. Ova aktivnost bi bila od naročitog značaja zbog turističke prirode Dunavskog regiona i visoke mobilnosti građana u ovoj oblasti (Nosilac: predlog Generalni direktorat za informatičko društvo).*
- *Aktivnost - “Stimulisanje stvaranja inovativnih ideja za proizvode i usluge i njihova šira potvrda u oblasti informatičkog društva, korišćenjem koncepta živih laboratorija”. Kroz koncept živih laboratorija, kompanije, univerziteta i državna uprava zajedno razvijaju nove proizvode, uključujući pri tom klijente/korisnike od početnih faza, kao što je na primer faza dizajniranja. Otvorenost ka novim istraživačkim i tržišnim pojavama, na način koji je orijentisan na javnost i ljude, trebalo bi za početak usmeriti na delove Regiona sa sličnim potrebama i karakteristikama, a kasnije je primeniti i šire.*
- ⇒ *Primer projekta - “Promovisanje inovacija i uspešnosti poslovanja na novim tržištima”. Ovaj projekat ima za cilj da podstiče i pomaže razvoj rasprostranjenije kulture inovacija unutar i za potrebe novih tržišta, uključujući i inicijative za stimulisanje stvaranja novih tržišta, širenje novih tehnologija, unapređivanja zaštite intelektualne svojine i standarda i procene uticaja novih predloga zakona i propisa u vezi sa inovacijama.*

⁹⁴ www.peppol.eu

⁹⁵ Novembar, 2009. godine, <http://www.egov2009.se/wp-content/uploads/Ministerial-Declaration-on-eGovernment.pdf>

⁹⁶ www.epsos.eu

⁹⁷ www.netcards-project.com

Predstavljanje pitanja

Neki od najuspešnijih regiona u Evropi se nalaze u ovom makro-regionu, međutim drugi u znatnoj meri zaostaju. Vodeći regioni pokazuju jak, i dobro uhodan sistem podrške inovacijama, dok u drugim regionima nedostaju institucije i okvirni uslovi, ili su tek formirani ili reformisani. Poljoprivreda, ruralna i tradicionalna preduzeća imaju dobru osnovu i prisutnost, koje im omogućavaju da koriste prednosti tehnološke i organizacione modernizacije. Kako bi se u potpunosti iskoristila prednost od razvojnog potencijala Regiona i podržala konkurentnost sektora, moraju se poboljšati okvirni uslovi i njihova koherentnost. Postoje brojne mogućnosti za postizanje ovog cilja.

Dugogodišnje mreže transnacionalne saradnje između institucija koje podržavaju inovacije i poslovanje, moraju se razvijati u različitim sektorima, koristeći takođe prilike u okviru Evropske istraživačke oblasti (ERA). Trebalo bi podsticati razvoj klastera i centara za izuzetnost i omogućavati prekograničnu i međusektorsku saradnju između klastera. Trebalo bi uspostaviti veze sa politikama obrazovanja i istraživanja. Postojeće studije o mapiranju klastera, koje su sprovedene u Regionu i kroz evropske inicijative, trebalo bi iskoristiti i nadograđivati.⁹⁸ Za poboljšanje uslova za preduzeća, naročito za mala i srednja preduzeća, trebalo bi ojačati institucionalni kapaciteti agencija za podršku poslovanju i industrijskih udruženja u Regionu.

Dunavski region poseduje veliki potencijal za nepredovanje u procesu uspostavljanja jedinstvenog tržišta. Zbog nedavnih procesa proširenja EU, još uvek postoje raskoraci u sprovođenju, pogotovo u vezi sa uslužnim delatnostima, poreskom konkurencijom i migracionim tokovima. Međutim, postojeće trgovinske veze između kompanija u Dunavskom regionu ukazuju na veliki potencijal za budući razvoj i ekonomsku integraciju, ukoliko bi se uklonile barijere za poslovanje izvan granica i postojeća pravila pojednostavila.⁹⁹ Osim toga, trebalo bi ukloniti saobraćajna uska grla u regionu (koja sprečavaju regionalnu, a u znatno većoj meri i međunarodnu mobilnost i trgovinu).

Specifičnosti Dunavskog regiona

Za Dunavski region, koji čine različite države i inovativni ambijenti, različitog nivoa zrelosti, od ključnog je značaja jačanje transnacionalne saradnje. Ovo podrazumeva odvijanje ovog procesa kako na političkom, tako i na poslovnom nivou, čime bi se postigla veća regionalna koherentnost i održivi ekonomski razvoj. Najveća dodatna vrednost biće postignuta ukoliko se prioritet da sektorima u kojima Region već ima postojeće prednosti.

Aktivnosti

- **Aktivnost - "Podsticanje saradnje i razmene znanja između malih i srednjih preduzeća, akademskih krugova i javnog sektora u oblastima koje su u nadležnosti Dunavskog regiona".** Ovo se može postići kroz razvoj klastera, kroz izgradnju novih i upotrebu postojećih tehnoloških parkova i povezivanje postojećih mreža. Saradnju bi trebalo podsticati u oblastima gde postoji određeno znanje u Dunavskom regionu. Saradnja i razmena znanja u oblasti

⁹⁸ Evropska opservatorija klastera; CEE-Mreža klastera za Centralnu i Istočnu Evropu; Grupa za evropsku politiku klastera

⁹⁹ Evropska tabela rezultata inovacija za 2009.godinu / Socio-ekonomska analiza za Strategiju EU za Dunavski region

strategija pametne specijalizacije, trebalo bi da usmeri izbore specijalizacije ka njihovoj usklađenosti sa perspektivama razvoja celog Dunavskog regiona¹⁰⁰. Poseban akcenat bi trebalo staviti na aktivnosti koje podržavaju internacionalizaciju malih i srednjih preduzeća i omogućavaju interdisciplinarnu saradnju. Postojeće inicijative, kao što je Evropska opservatorija klastera, Evropska inicijativa za izuzetnost klastera, Naučna i industrijska mreža, CEE- Mreža klastera, ili projekat ACCESS, trebalo bi iskoristiti kao osnovu za nastavak aktivnosti.

- ⇒ *Primer projekta - "Izrada programa Dunavskog regiona za mreže klastera i MSP-a". Cilj je da se podstiče razvoj klastera i transnacionalna saradnja klastera, uključujući i sisteme inovacija i mreža malih i srednjih preduzeća, kako bi se ojačao ekonomski razvoj. Kao prvi korak, projekat bi trebalo da pokrene instrumente podrške Evropske inicijative za izuzetnost klastera¹⁰¹ unutar Dunavskog regiona, posebno šemu obuke za klaster organizacije, indikatore kvaliteta i šemu merenja prema standardima za upravljanje klasterima i povezanu Evropsku platformu za saradnju klastera¹⁰². Drugi korak u okviru projekta bi trebalo da podstiče saradnju klastera i zajedničko brendiranje klastera u Dunavskom regionu. U tu svrhu, projekat bi trebalo da koristi usluge Evropskog kluba menadžera klastera uspostavljanjem decentralizovane platforme u Dunavskom regionu. (Nosilac: Generalni direktorat za preduzetništvo i industriju).*
- ⇒ *Primer projekta - "Omogućavanje transfera kreativnog znanja u Dunavskom regionu". Ovo se može postići kroz izgradnju novih dizajn centara, uključujući i zanatsku proizvodnju, koji imaju za cilj da podrži lokalne ili regionalne industrije u svim sektorima u procesu razvoja novih proizvoda i usluga. Osim toga, novi oblici podrške inovacijama, kao što su inovacijski vaučeri, mogu se smatrati sredstvom koje omogućava transfer znanja od kreativnih usluga do tradicionalnog poslovanja. (Nosilac: Generalni direktorat za preduzetništvo i industriju).*
- ⇒ *Primer projekta - "Promovisanje inovacija usluga u Dunavskom regionu". Projekat ima tri glavna cilja: (a) da prikupi statističke podatke visokog kvaliteta iz zemalja Dunavskog regiona, kako bi se analiziralo trenutno stanje i potencijal za inovacije u uslugama zasnovanim na znanju, (b) da utvrdi obim i ciljeve za transnacionalnu saradnju klastera koji rade u podsektorima kao što su IKT , kreativne industrije i kulturni sektor u celini, eko/zelene inovacije, industriju prevoznih sredstava, turizam, saobraćaj i energija, (c) da uskladi manje nacionalne i regionalne fondove za inovativne projekte saradnje, (d) da poboljša okvirne uslove koji su potrebni za podršku saradnje klastera u oblasti usluga na održiv način, kao i da omogući internacionalizaciju izuzetno razvijenih uslužnih delatnosti. Ovaj rad će biti povezan i sa relevantnim postojećim inicijativama, kao što su EU INNO-Net projekat, koji se finansira u okviru PRO INNO Evropske inicijative za period 2009-2012. (Nosilac: Generalni direktorat za preduzetništvo i industriju).*
- ⇒ *Primer projekta - "Bolje iskorišćavanje vrednosti u oblasti scenskog nastupa, nasleđa i kulture u Regionu, razvijanjem prednosti u kreativnoj industriji, kao i industrijama kulture, zabave i turizma ". Ukoliko je moguće, ovaj projekat bi trebalo da se usmeri na postojeće inicijative na lokalnom nivou i na nivou EU i treba da pospeši saradnju između*

¹⁰⁰ Strategije pametne specijalizacije imaju za cilj da maksimalno povećaju uticaj programa Regionalne politike za postizanje ciljeva utvrđenih u Strategiji Evropa 2020, kao što je predviđeno u Saopštenju Komisije "Regionalna politika doprinosi pametnom rastu u Evropi 2020".

(http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/communic/smart_growth/comm2010_553_en.pdf)

¹⁰¹ Više informacija na www.cluster-excellence.eu

¹⁰² Više informacija na www.cluster-excellence.eu/collaboration

njih. Veliki potencijal u okviru unapređene saradnje može se na primer, naći u medijskoj industriji (TV, radio, filmovi), na festivalima, popularnoj muzici i sportu.

⇒ Primer projekta - **"Uspostavljanje mreže Dunavskog regiona za inovativne ekološke tehnologije"**, sa ciljem da se podstakne razvoj atraktivne, konkurentne i održive infrastrukture u Dunavskom regionu. Mreža povezuje preduzeća, istraživačke organizacije, regionalne i lokalne vlasti i usmerena je na sprovođenje inovativnih ekoloških tehnologija u Dunavskom regionu, kao što su najnovija postrojenja za preradu otpada i otpadnih voda, inovativni energetske sistemi (pre svega obnovljiva energija i visok stepen efikasnosti) i tehnologije za prečišćavanje vazduha i vode. Postojeća saradnja u Dunavskom regionu mogla bi biti sastavni deo mreže Dunavskog regiona. (Nosilac: Nemačka/Pokrajina Baden Vitemberg)

⇒ Primer projekta - **"Podrška sprovođenju ekološki efikasnih procesa proizvodnje u malim i srednjim preduzećima"**. Projekat "delujmo čisto" predstavlja podršku malim i srednjim preduzećima u povećanju ekološkog učinka, smanjenju troškova i povećanju prodaje putem konsaltinga, povezivanja i razmene znanja. Promovisanje ekoloških tehnologija i sistema upravljanja, povezivanjem ponude i potražnje, pružiće, sa jedne strane, malim i srednjim preduzećima stručno tehnološko i menadžersko znanje, dok će sa druge strane omogućiti plasiranje već postojećih rešenja. (Nosioci: Savezna agencija za životnu sredinu i Savezno ministarstvo životne sredine Nemačke)

➤ **Aktivnost - "Unapređivanje poslovne podrške za jačanje kapaciteta MSP-a za saradnju i trgovinu"**. Saradnja bi trebalo da poveže nadležne agencije za podršku poslovanju, klaster organizacije, privredne komore ili industrijska udruženja u Dunavskom regionu, kako bi se razvijale usluge poslovne podrške, u vezi sa prekograničnom saradnjom u oblasti istraživanja i razvoja, trgovinom i internacionalizacijom.¹⁰³ Ključni element saradnje bi trebalo da bude jačanje institucionalnih kapaciteta uključenih agencija za poslovnu podršku, kroz ciljanu podršku i razmenu iskustava i najboljih praksi. Trebalo bi na najbolji način iskoristiti postojeće forume i institucije, kao što je Evropska preduzetnička mreža ili već uspostavljena mreža privrednih komora, kao što je Asocijacija Dunavskih privrednih komora. U slučajevima kada je to moguće i potrebno, trebalo bi uzeti u obzir poseban položaj malih i srednjih preduzeća u zemljama kandidatima, u pogledu finansiranja.

⇒ Primer projekta - **"Održavanje godišnjih poslovnih foruma koji okupljaju kompanije, vlade, regionalne organizacije i akademske krugove u Dunavskom regionu"**. Cilj je da se unapredi saradnja i poslovne mogućnosti za mala i srednja preduzeća u Dunavskom regionu u privatnom sektoru, ali i sa akademskim krugovima i javnim sektorom, kako bi se stimulisali rast, inovativnost i konkurentnost u Dunavskom regionu. Postojeće inicijative, koje mogu poslužiti kao osnova, uključuju inicijative privrednih komora, Centralnoevropske inicijative, Evropske preduzetničke mreže, Bečkog ekonomskog foruma. Po potrebi, mogla bi se realizovati razmena najboljih praksi sa Baltički forum za razvoj. (Nosilac: Privredna komora Austrije, IEDC-Poslovna škola Bled)

⇒ Primer projekta - **"Podrška preduzetnicima i malim i srednjim preduzećima u Dunavskom regionu"**. Ovaj projekat, na koherentan način, razrađuje mogućnosti i izazove za mala i srednja preduzeća koja posluju i istražuju u Dunavskom regionu. On koordinira rad privrednih komora, industrijskih udruženja, klaster organizacija i vladinih agencija u utvrđivanju posebnih potreba sektora u fazi (potencijalnog) razvoja ili sektora sa

¹⁰³ Takve usluge bi trebalo da se odnose na informacije i savete u vezi sa zakonodavstvom EU, jezičkom obukom, konsultantskim uslugama za saradnju u oblasti istraživanja i razvoja, zajedničkim poslovnim putovanjima u Regionu, sastancima u vezi sa saradnjom / mrežom.

ključnim nadležnostima.¹⁰⁴ Konkretno, utvrđuju se i primenjuju inovativni pristupi transferu znanja od univerziteta i istraživačkih instituta, do kompanija, posebno malih i srednjih preduzeća.¹⁰⁵ Projekat, na najbolji način, koristi postojeće inicijative, kao što su inicijative Regionalnog centra za razvoj preduzetničkih kompetencija za zemlje Jugoistočne Evrope – SEECEL¹⁰⁶.

- **Aktivnost - "Podrška preduzećima putem obuke i kvalifikacionih šema visoke delotvornosti".** Nedostatak kvalifikovanih radnika i visok stepen nezaposlenosti nekvalifikovanih radnika u Regionu deluje na konkurentnost preduzeća, a to se može rešiti unapređivanjem kvalifikacionih šema u podunavskim zemaljama čime se podiže ukupni stepen stručne osposobljenosti i povećavaju mogućnosti radne snage. Kroz bližu saradnju nadležnih institucija tržišta rada i privrednih komora, postojeće najbolje prakse mogle bi se razmenjivati i na taj način podržati "Evropski okvir kvalifikacija". Instrumenti podrške treba da budu razvijeni za preduzeća koja se bave povećanjem kapaciteta i produktivnost svojih zaposlenih. Trebalo bi u potpunosti iskoristiti postojeće institucije i organe u Regionu.¹⁰⁷
- ⇒ Primer projekta - "**Izrada zajedničkih programa za stručno obrazovanje i usavršavanje, zajedno sa preduzećima**", sa ciljem da se poboljša efikasnost obuka i kvalifikacionih programa u Regionu. Ovo bi moglo da okupi privatni sektor, državnu upravu u oblasti obrazovanja i tržišta rada, kao i civilno društvo, kao što su privredne komore koji bi zajedno razvili i koordinisali programe stručne i jezičke obuke, nastavne planove i programe i razmenu gostujućih predavača i studenata. Osim toga, trebalo bi ispitati potrebu za novim pilot centrima za obuku. Otvaranje centra za stručno obrazovanje u elektro-tehničkoj industriji u Bratislavi je predložen kao primer. (Nosilac: Slovačka, Asocijacija Dunavskih privrednih komora).
- **Aktivnost - "Prioritizacija efikasnog sprovođenja mera predviđenih Evropskim zakonom o malim preduzećima".¹⁰⁸** Trebalo bi više pojednostaviti administrativne procedure pokretanja biznisa, dobijanja dozvola za rad ili prijavljivanja stečaja. Naglasak bi trebalo staviti na obezbeđivanje pristupa kapitalu za MSP, promovisanjem postojećih i po potrebi, uvođenjem novih i inovativnih instrumenata finansiranja za Region, posebno za preduzeća u fazi pokretanja.¹⁰⁹ Postojeće finansijske instrumente EU bi trebalo koristiti na najefikasniji način, kako bi se obezbedile finansijska sredstva za mala i srednja preduzeća, u slučajevima gde su trenutni tržišni uslovi veoma teški.¹¹⁰ Najbolje primere principa „sve na jednom mestu,, trebalo

¹⁰⁴ Takve oblasti sa prednostima uključuju mašinstvo, mehatroniku, eko-energiju, ekološku tehnologiju, ekološki prihvatljivu mobilnost, tehnologiju plastičnih masa, tehnologiju materijala, zdravstvo, prirodne nauke, informacione i komunikacione tehnologije, kreativnu industriju, prehrambene proizvode i biotehnologiju.

¹⁰⁵ Postojeće institucije i mreže, kao što je Menadžment forum Jugoistočne Evrope Bled – Kopaonik, trebalo bi da se iskoriste na najbolji način.

¹⁰⁶ Što se tiče trećih zemalja, trebalo bi omogućiti koordinaciju sa Evropskom fondacijom za obuku, inicijativama Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj(OECD) i Inicijativom za regionalnu konkurentnost za Zapadni Balkan.

¹⁰⁷ Trebalo bi se koordinisati i sa Evropskom fondacijom za obuku, koja doprinosi razvoju sistema obrazovanja i obuke u zemljama partnerima EU.

¹⁰⁸ Evropski Zakon o malim preduzećima: <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/small-business-act/>

¹⁰⁹ Primeri mogu da uključuju prekogranični preduzetnički kapital, prekogranične šeme garancija ili prekogranične manje subvencije, kojim bi se omogućilo iskorišćavanje ekonomije obima kod investiranja u mala i srednja preduzeća ili davanja garancija za njihove zajmove.

¹¹⁰ Između ostalog, postojeći programi EU, sa mogućnošću da se bave pitanjima finansiranja MSP-a, su: Program poboljšanja konkurentnosti i inovacija (CIP), Okvirni programi, Strukturni fondovi, JASMINE inicijativa, Evropski poljoprivredni fond za ruralni razvoj i IPA- višekorisnički programi. Osim toga, "Praktični priručnik" za potencijalne

bi razmenjivati i primenjivati. Da bi se pomoglo malim i srednjim preduzećima, koja žele da uspostave trgovinu na Zapadnom Balkanu, trebalo bi koristiti usluge postojećih centara za podršku poslovanju u Regionu, ojačati saradnju između njih i proširiti asortiman usluga.

- **Aktivnost - "Poboljšanje konkurentnosti ruralnih oblasti, a posebno poljoprivrednog sektora"** omogućavanjem ruralnog preduzetništva, podržavanjem inovacija i saradnje u poljoprivrednoj industriji, kao i diverzifikacije ruralne ekonomije, uključujući eksploataciju industrije prevoznih sredstava. Ovo se može postići putem programa obuke i obrazovanja, poboljšane saradnje u proizvodnji, distribuciji i plasiranju, kao na primer putem klastera, tako i kroz zajednički razvoj i primenu najboljih praksi u kvalitetu poljoprivrednih proizvoda. Trebalo bi podsticati međusobnu razmenu dobrih praksi od strane nadležnih organa, poslovnih subjekata u prehrambenom sektoru i poljoprivrednika, duž celog lanca ishrane, kao i težiti bliskoj saradnji sa Evropskom agencijom za bezbednost hrane. U tom smislu, trebalo bi, na najbolji mogući način, iskoristiti inicijativu "Bolja obuka za bezbedniju hranu" za države članice i treće zemlje.¹¹¹ Veze između urbanih i ruralnih sredina i potencijal IT za omogućavanje premeštanja nekadašnjih, prevashodno gradskih preduzeća, poslova i aktivnosti, trebalo bi u potpunosti iskoristiti. Na isti način bi trebalo iskoristiti i raspoloživa finansijska sredstva u okviru Evropskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj, putem nacionalnih programa podrške i transnacionalne saradnje (Pristup Nosioca).

⇒ *Primer projekta - "Podrška razvoju ribarskih područja sa učešćem Lokalnih akcionih grupa za ribarstvo (FLAGS)" za promovisanje diverzifikacije privrednih delatnosti i stvaranje novih mogućnosti zapošljavanja u ribarskim područjima. FLAGS je tripartitna partnerska struktura (privredni subjekt, lokalne vlasti i civilno društvo), koja pokriva i ruralne i manje urbane zajednice sa visokim procentom privrednih delatnosti vezanih za ribarstvo. One su pogođene nedovoljnom dostupnošću ribolovnih resursa, zagađenjem vode ili ograničenom ekonomskom efikasnošću ovih privrednih delatnosti. Finansiranje u okviru Evropskog fonda za ribarstvo stoji na raspolaganju za implementaciju integrisanog održivog lokalnog razvoja u ribarskim područjima, istovremeno usmerenog na valorizaciju umetničkog i kulturnog nasleđa, promovisanje inovacija, diverzifikaciju privrednih delatnosti, posebno (eko)turizma, tradicionalnih zanata i uvođenje dodatne vrednosti za ribarske proizvode, tako i na zaštitu prirodnih staništa.*

- **Aktivnost - "Uklanjanje prekograničnih barijera i saobraćajnih uskih grla za ljude i poslovanje - Ujedinjena Evropa za lakši život u Dunavskom regionu".¹¹²** Posebnu pažnju je potrebno usmeriti na razlike u sprovođenju u okviru jedinstvenog tržišta, kao što su oni koje se odnose na usluge, poresku konkurenciju i migracione tokove. Aktivnosti bi trebalo zasnivati na dobro utvrđenim instrumentima, kao što su SOLVIT centri, koji mogu da pomognu građanima i kompanijama u korišćenju evropskih prava na kretanje i poslovanje preko granice. Po potrebi, posebnu pažnju bi trebalo posvetiti i materijalnoj infrastrukturi, kako bi se omogućilo slobodno kretanje robe i ljudi.

korisnike CIP-a i Okvirnih programa, bi trebalo da budu promovisani: http://cordis.europa.eu/eu-funding-guide/home_en.html

¹¹¹ Program Bolja obuka za bezbedniju hranu: http://ec.europa.eu/food/training_strategy/index_en.htm

¹¹² Inicijative za uključivanje zemalja kandidata i potencijalnih kandidata u jedinstveno evropsko tržište bi trebalo da dodatno doprinesu ovoj aktivnosti. Moglo bi se reći da zemlje potpisnice Sporazuma o slobodnoj trgovini u Centralnoj Evropi (CEFTA), koje rešavaju ova pitanja između zemalja kandidata i potencijalnih kandidata, doprinose pomenutoj aktivnosti.

- **Aktivnost - "Poboljšanje okvirnih uslova za MSP u oblastima gde nedostaje konkurentna infrastruktura".** Ovo bi moglo da se sprovede kroz izgradnju zajedničkih ili umreženih industrijskih i tehnoloških parkova, kao i saobraćajnih, logističkih i izložbenih centara. Posebno bi se trebalo usmeriti na ruralne i pogranične regione, gde je konkurentna infrastruktura za mala i srednja preduzeća često slabo razvijena ili ne postoji.

Predstavljanje pitanja

Ulaganjem u ljude i najboljim mogućim iskorišćavanjem ljudskog kapitala, Dunavski region može napredovati i razvijati se na pametan i sveobuhvatan način. Da bi se postigao sveobuhvatan rast, zasnovan na znanju, potrebno je osnaživati ljude kroz visok stepen zaposlenosti, investiranje u veštine, borbu protiv siromaštva i modernizaciju tržišta rada, obuku i sistem socijalne zaštite.

Maksimalno iskorišćavanje ljudskog kapitala, Dunavski region može da zasnuje na nekoliko prilika, ali bi pored toga trebalo i da reši određene probleme.¹¹³ Stanovništvo Dunavskog regiona je mlađe od proseka EU 27, iako je ukupan broj stanovnika počeo da opada zbog negativnog prirodnog priraštaja. Pokazatelji za decu koja rano napuštaju školovanje su znatno bolji u Dunavskom regionu nego u EU 27, uprkos činjenici da je udeo stanovništva sa visokim obrazovanjem niži. Nezaposlenost je manje izražena u Dunavskom regionu, ali je manje ljudi u radnom odnosu, dok je udeo zaposlenosti u tradicionalnim sektorima, kao što je poljoprivreda, još uvek visok. Na tržištu rada, trebalo bi posvetiti pažnju mobilnosti radnika. Ovo bi dalo ljudima realne mogućnosti da rade u blizini mesta prebivališta, i donose odluke u vezi sa mobilnošću, koje su pažljivo razmotrene i od koristi za sve. Bolje mogućnosti za život i rad blizu porodice i mesta rođenja, zahtevaju bolje lokalne poslovne ponude, ali je podjednako važno da Region spreči odliv mozgova i prateći gubitak zarade od investiranja u veštine. Pitanja mobilnosti su naročito povezana sa pravnim i administrativnim faktorima, u vezi sa socijalnim osiguranjem i priznavanjem kvalifikacija. Osim toga, moraju se eliminirati indirektno prepreke, vezane za smeštaj, jezik, zapošljavanje partnera i supružnika, kao i "psihološke" prepreke, naročito pitanje povratka u matičnu zemlju i neprihvatanja mobilnosti. Migracioni tokovi prouzrokovani su zaposlenjem, slede obrazac istok-zapad, i motivisani su značajnim razlikama u prihodima u Dunavskom regionu, na taj način dovodeći do odliva mozgova u određenim delovima i viška ponude u drugim. Otvaranje nemačkih i austrijskih tržišta rada ka Češkoj, Slovačkoj, Mađarskoj i Sloveniji bi takođe moglo dodatno podstaći ovaj proces. Mobilnost istraživača i studenata, a samim tim i znanja, je manja u većem delu Dunavskog regiona, nego u drugim delovima Evrope i zahteva posebnu pažnju.¹¹⁴

Da bi se u potpunosti iskoristio potencijal radne snage i da bi se izborilo protiv siromaštva, tržište rada Dunavskog regiona takođe treba da bude inkluzivno. Što se tiče jednakih mogućnosti muškaraca i žena, nejednakosti su izraženije u gornjim delovima regiona, nego u onim donjim. Opšta stopa zaposlenosti žena i muškaraca je manji nego u EU 27. Pored toga, stanovništvo dobrog zdravstvenog stanja predstavlja presudan faktor održivog ekonomskog razvoja, a velike razlike u zdravstvenim stanjima i dalje preovlađuju u Regionu. Tu živi otprilike jedna trećina stanovništva EU kojima prete siromaštvo, od kojih mnogi pripadaju marginalizovanim grupama, uključujući i 80 % Roma u Evropi .

¹¹³ Izvori: Eurostat, Evropska tabela rezultata inovacija 2009, Generalni direktorat za obrazovanje i kulturu, Socio - ekonomska analiza.

¹¹⁴ Nizak stepen ulazne mobilnosti studenata u većim delovima regiona, izuzev Austrije i Nemačke; visok stepen izlazne mobilnosti u Bugarskoj, Slovačkoj, Hrvatskoj, Nemačkoj i Austriji. (EUROSTAT i Generalni direktorat za obrazovanje i kulturu)

Pored siromaštva, Romske zajednice se suočavaju sa problemima socijalne i ekonomske isključenosti, prostorne segregacije i uslova života, koji su ispod standarda. Iako se njihovom uključivanju mnogo puta prilazilo samo sa stanovišta diskriminacije, socio-ekonomski aspekti i ekološke posledice nepovoljnih uslova života i infrastrukture su podjednako važni. Nerešavanje pitanja deset miliona Roma na adekvatan način, imaće posledice za celu EU.

Specifičnosti Dunavskog regiona

Ova analiza zahteva akcije u čitavom nizu oblasti, sa naglaskom na više koherentnosti. Politike u oblasti obrazovanja, tržišta rada, integracija, istraživanja i inovacija bi trebalo da se uzajamno podstiču. Značaj treba dati izgradnji kapaciteta na svim nivoima, bilo na individualnom, organizacionom, regionalnom, nacionalnom ili makro - regionalnom. Ona treba da obuhvati razvoj ključnih nadležnosti i organizacionih sposobnosti, promovisanje inovativnih partnerstava, kao i upravljanje u regionalnom/nacionalnom kontekstu. Jači zajednički naponi su potrebni za poboljšanje učinka pomoću zajedničkih Evropskih standarda u oblasti obrazovanja i obuke.

Neophodna je jača saradnja institucija tržišta rada u vezi sa politikama, merama i razmenom informacija. Da bi se podstakla međusobna razmena zaposlenih, istraživača, studenata i stručnjaka i smanjio jednosmerni tok migracija, trebalo bi ojačati saradnju između organa u osnovnom, srednjem i tercijarnom obrazovanju i ubrzati uzajamno priznavanje zanimanja i diploma. Dodatna vrednost leži u većem učešću zemalja Zapadnog Balkana i drugih trećih zemalja u Regionu u postojećim programima i strukturama saradnje. Postojeća saradnja između država članica i trećih zemalja može da posluži kao osnova.

Takođe postoji mnogo prostora u Dunavskom regionu za zajedničke aktivnosti u borbi protiv socijalne i ekonomske isključenosti marginalizovanih zajednica, posebno Roma. Trebalo bi pažnju usmeriti na finansiranje. Politike bi trebalo da se izrađuju zajedno, na osnovu najbolje međunarodne prakse. Aktivnosti bi trebalo da budu poučne i efikasne. Na nivou upravljanja, često je potrebno dodatno naglašavati ljudska prava na nivou običnih intervencija u regionima i gradovima. Lokalne, regionalne i nacionalne vlasti imaju ključnu ulogu u njihovoj svakodnevnoj primeni. Kako je navedeno, posebnu pažnju treba posvetiti situaciji u kojoj se nalaze Romske zajednice.¹¹⁵ Projekti koji otvaraju granice zajednica i približavaju Rome i ljude iz drugih zajednica su od naročito velikog značaja.

Aktivnosti

- ***Aktivnost - “Jačanje delotvornosti obrazovnih sistema putem bliže saradnje među obrazovnim institucijama, sistemima i politikama”.*** Podsticanje efikasnosti, inovacija i dobrog upravljanja u obrazovanju i obuci od je ključnog značaja u svetlu izazova koje nameće globalizacija, demografske promene, brzi tehnološki razvoji i povećanje pritiska na državne budžete. Ovo bi posebno trebalo da se uradi kroz razmenu najboljih praksi iz različitih sistema obrazovanja i obuke putem međudržavne saradnje, zajedničku izradu programa i materijala,

¹¹⁵ Deset osnovnih principa za inkluziju Roma utvrđeni su u zaključcima Saveta ministara EU za zapošljavanje, socijalnu politiku, zdravstvo i zaštitu potrošača od 8. juna, 2009.godine. Neki od njih su korišćeni kao osnova za izmenu Uredbe Evropskog regionalnog razvojnog fonda o stambenim pitanjima. Amandman će omogućiti da se eksplicitno, mada ne isključivo, ulaže u nove stambene ili renoviranje postojećih objekata, kako u urbanim tako i ruralnim područjima, ako to čini deo integrisanog pristupa – kroz koordinisanje politika u vezi sa obrazovanjem, stanovanjem, zapošljavanjem, kao i zdravstvom. Takođe je važno da se razvijaju veze i naglase aktivnosti preduzete u okviru Dekade Roma (2005-2015).

promociju istraživanja o ekonomici obrazovanja, vršnjačko učenje, izgradnju kapaciteta, odnosno zarad politike i prakse zasnovane na dokazima i omogućavanja procesa učenja date politike, formulisanja strategije, kao i aktivnosti politike. Posebna dodatna vrednost leži u uključivanju trećih zemalja i najboljoj upotrebi već postojećih programa i struktura saradnje.¹¹⁶

⇒ *Primer projekta - “Podrška održivim obrazovnim reformama u Dunavskom regionu”. Platforme saradnje za održive obrazovne reforme mogu da poboljšaju rezultate u obrazovanju i kvalitet obrazovnih sistema u Dunavskom regionu. Dobro utvrđene platforme uključuju CECE- Centralnoevropsku saradnju u obrazovanju¹¹⁷, koja je usmerena na međusobno učenje, izgradnju kapaciteta i zajedničke projekte između država članica EU u Regionu, i ERI SEE- Inicijativu za obrazovne reforme u Jugoistočnoj Evropi¹¹⁸, koja je posebno usmerena na izgradnju kapaciteta i transfera stručnog znanja između država članica EU i država koje nisu članice, koje deluju kao interfejs za razvoj događaja u relevantnim EU, evropskim i međunarodnim inicijativama u oblasti obrazovanja. Oba projekta uzimaju u obzir strateški okvir za evropsku saradnju u oblasti obrazovanja i obuke (“ET 2020”).¹¹⁹ (Nosilac: Predloženo od strane Saveznog ministarstva za obrazovanje, umetnost i kulturu Austrije).*

⇒ *Primer projekta - “Jačanje mreža škola u Dunavskom regionu”. Akademija škola Centralne Evrope (ACES)¹²⁰ ima za cilj da podrži uspostavljanje Centralnoevropske mreže škola u petnaest zemalja partnera. Cilj je da se podstakne dijalog i saradnja mladih ljudi i stvaranje održive mreže zajedničkog znanja, uzajamnog učenja i inovacija. Najbolje prakse bi trebalo razmenjivati sa drugim aktuelnim međunarodnim partnerstvima škola, kao što je projekat PASCH.¹²¹ (Nosilac: Predloženo od strane Saveznog ministarstva za obrazovanje, umetnost i kulturu Austrije).*

➤ *Aktivnost - “Podsticanje saradnje između ključnih zainteresovanih strana u politikama u vezi sa tržištem rada, obrazovanjem i istraživanjem, kako bi se razvili regioni ili okruženja za učenje”. Da bi se povećali inovativni kapaciteti radne snage u Dunavskom regionu, trebalo bi razvijati nove oblike partnerstava i saradnje ključnih aktera (tržište rada, obrazovanje i obuka, istraživanje i poslodavci). Poslodavci (privatni, javni i volonteri) igraju važnu ulogu u određivanju znanja, veština i sposobnosti potrebnih u radu. Za povećanje zaposlenosti i preduzetničkog potencijala svih učenika, potrebno je dalje razvijati komunikaciju i aktivnu saradnju između institucija obrazovanja i obuke, s jedne strane i poslodavaca sa druge strane.*

⇒ *Primer projekta - “Konsolidacija tržišta rada Dunavskog regiona, u kontekstu tržišta rada EU”. Dok nacionalna tržišta rada u Dunavskom regionu podležu različitim okvirnim uslovima, ekonomske veze i migracija radnika su počele da demontiraju granice između država i tržišta. Ovaj projekat ima za cilj da se razvija na postojećim projektima bilateralne saradnje, proširujući ih na Dunavski region. To bi moglo staviti u prvi plan*

¹¹⁶ Glavni cilj je da se ojača Evropska oblast obrazovanja (EAE), što bi doprinelo uspehu i održivosti procesa evropskih integracija. Specifične potrebe država i zahtevi EAE-a prema Radnom programu EU "Obrazovanje i obuka 2020", bi trebalo uzeti u obzir i nastaviti sa aktivnostima. Sve aktivnosti bi trebalo da se zasnivaju na već postojećim projektima bilateralne saradnje i multilateralnih inicijativa.

¹¹⁷ Centralnoevropska saradnja u obrazovanju www.bmukk.gv.at/europa/bibildung/cece.xml

¹¹⁸ Inicijativa za obrazovne reforme u Jugoistočnoj Evropi: www.erisee.org

¹¹⁹ ET 2020 http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc36_en.htm

¹²⁰ <http://www.aces.or.at/start.asp?ID=120245&b=829>

¹²¹ <http://www.pasch-net.de/deindex.htm>

uzajamno priznavanje zanimanja i kvalifikacija, kao i ciljne politike tržišta rada (žene, mladi, dugoročno nezaposleni, manjine i dr.), time osnažujući tržište rada u Dunavskom regionu.

⇒ *Primer projekta - “Izrada zajedničke statistike za tržište rada u Dunavskom regionu”.* Kako bi se formirala osnova za zajedničke strategije za tržište rada, projekat je usmeren na proizvodnju pouzdanih statističkih podataka o tržištu rada u Dunavskom regionu, uključujući podatke o posebnoj potražnji na tržištu rada, tokovima radne snage, pokretačima i preprekama transnacionalne mobilnosti radne snage, razlikama u uslovima rada, raspoloživim dohocima i sistemima socijalnog osiguranja. Specifična dodatna vrednost leži u uključivanju zemalja koje nisu članice EU u ovu saradnju. Postojeći projekti bilateralne saradnje bi trebalo iskoristiti za razvoj saradnje na makro - regionalnom nivou.

➤ **Aktivnost - “Podrška kreativnosti i preduzetništvu”.** Preusmeravanje na preduzetništvo i kreativnost predstavlja važan preduslov za poslovne subjekte, naročito za mala i srednja preduzeća, a samim tim i za konkurentnost Evrope. Ovo se može postići uvođenjem inovativnih metoda nastave, kako bi se podržala kreativnost i preduzetništvo na svim nivoima obrazovanja, kroz promociju interkulturnog dijaloga ili putem jezičke obuke, koristeći jezičke i kulturne raznolikosti Dunavskog regiona. Posebnu pažnju treba usmeriti na ruralne oblasti i razvoj alternativnih mogućnosti zapošljavanja i ekonomsku diverzifikaciju za ljude koji su zaposleni u tradicionalnim sektorima, kao što je poljoprivreda, gde je restrukturiranje još uvek u toku.

➤ **Aktivnost - “Podrška mobilnosti radnika, istraživača i studenata kroz implementaciju Evropskog okvira kvalifikacija”.** Zemlje u Dunavskom regionu će se usklađivati sa razvojem Nacionalnog okvira kvalifikacija. Posebna dodatna vrednost leži u podršci zemljama koje nisu članice EU u izradi svojih Nacionalnih okvira kvalifikacija.¹²²

⇒ *Primer projekta - “Jačanje kapaciteta ključnih zainteresovanih strana u obrazovanju, nauci i istraživanju”.* Projekat Mobilnost za izgradnju kapaciteta u regionalnoj saradnji u oblasti obrazovanja, nauke i istraživanja,¹²³ ima za cilj podsticanje relevantnih kapaciteta kroz vršnjačko-učenje i razmenu iskustava i znanja, u okviru ministarstava nadležnih za obrazovanje, nauku i istraživanja u upravljanju regionalnim i međunarodnim aktivnostima i programima u dotičnim sektorima. Kao mera za osnaživanje aktera, projekat doprinosi jačanju održivog regionalnog partnerstva i sastoji se od kratkoročnih plasmana u ključnim institucijama i mrežama, u oblasti saradnje za izgradnju ljudskog kapitala. (*Nosilac: Predloženo od strane Saveznog ministarstva za obrazovanje, umetnost i kulturu Austrije.*)

➤ **Aktivnost - “Zajednička analiza razlika u primeni politika doživotnog učenja i razmena najboljih iskustava u toku primene”.** Opsežne strategije doživotnog učenja, kao i njihova primena, su određeni kao prioritet za razvoj zajednica zasnovanih na znanju. Najveći problem i dalje predstavlja njihova efikasnost i povećanje njihovog uticaja na pojedince koji uče. Izgradnja institucionalnih kapaciteta organa koja se bave doživotnim učenjem, predstavlja preduslov za sprovođenje ove politike.

➤ **Aktivnost - “Unapređivanje koordinacije međusektorske politike za rešavanje demografskih i migracionih problema”.** Veće napore bi trebalo uložiti u razvoj znanja o status quo-u, pokretače i uticaj migracionih tokova i demografskih promena, kako bi se razvila osnova za

¹²² Saradnju treba tražiti u okviru Evropske fondacije za obuku.

¹²³ http://www.taskforcehumancapital.info/fileadmin/documents/TF_Mobility_Programme_2010.pdf

poboljšanu saradnju različitih politika na svim nivoima vlasti. Koordinacija međusektorskih politika između nadležnih vladinih resora, obrazovnih organa, socijalnih službi, službi zdravstvene zaštite, organa zaduženih za politiku kulture, organa za stambena pitanja i prostorno planiranje, kao i službi za pružanje usluga azilantima i imigrantima, na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou, uključujući i dijalog sa civilnim društvom, su neophodni da se osigura adekvatan nivo podrške. Prostorne posledice socijalnih, ekonomskih i kulturnih promena prouzrokovanih migracijama i moguća rešenja u okviru urbanog i ruralnog razvoja, bi trebalo uzeti u obzir. Saradnja sa postojećim organizacijama, kao što je Međunarodna organizacija za migracije (IOM), sa njenim postojećim analizama i preporukama, bi bila od posebne koristi.

- **Aktivnost - “Borba protiv siromaštva i socijalne isključenosti marginalizovanih zajednica u Dunavskom regionu, naročito Romske zajednice.”** Da bi se u potpunosti iskoristila populacija Dunavskog regiona, posebna pažnja bi trebalo da se usmeri na osnaživanje, naročito grupa kojima pretilo siromaštvo i na obezbeđivanje pristupa i mogućnosti. Najugroženiji su: deca, stara lica, mentalno i fizički hendikepirane osobe, imigranti, beskućnici, predstavnici marginalizovanih etničkih grupa. Romske zajednice, čije stanje je često posebno zastrašujuće i koje nemaju svoje mesto u Evropi 21. veka, zahtevaju posebnu pažnju. Aktivnosti za smanjivanje broja ljudi kojima pretilo siromaštvo, trebalo bi da se međusobno dopunjuju, primenom integrisanog pristupa¹²⁴.

⇒ *Primer projekta - “Poboljšanje uslova života u Romskim zajednicama”. U Dunavskom regionu, Romi često žive u okruženju bez vode za piće, kanalizacije, pristupa energiji i pristupa telekomunikacionim uslugama. Pored ovih standarda trećeg sveta, oni se suočavaju sa prirodnim opasnostima, kao što su poplave, nestabilnost tla ili blizina opasnog otpada. Projekti bi trebalo da se usmere na osnovne infrastrukturne potrebe, kao i na stvaranje održivog ruralnog života, posebno za romsku populaciju, kombinujući smanjenje siromaštva i održivo upravljanje resursima. Potrebno je na mnogo bolji način koristiti mogućnosti fondova, posebno Strukturnih.*

⇒ *Primer projekta - “Sprovođenje Romskog dijaloga sa pripadnicima neromskih zajednica” je dugoročna obaveza poboljšanja stanja Roma u Evropskom društvu, pružanjem prilike Romima van njihove zajednice u društvenim, ekološkim i kulturnim projektima. Cilj treba da bude proširivanje znanja i veština i podrška njihovim preduzetničkim sposobnostima. To takođe uključuje i učešće pripadnika neromske zajednice u projektima lokalne zajednice koji uključuju Rome, zatim angažovanje u javnom obrazovanju. Inicijative bi mogle da se grade na postojećim mehanizmima - Romska platforma EU, i Dekada Roma i da se realizuju kroz postojeće šeme subvencionisanja i u saradnji sa nevladinim organizacijama.*

- **Aktivnost - “Sprovođenje aktivnosti preduzetih u okviru Dekade Roma i utvrđivanje daljih aktivnosti za sprovođenje”.** Koordinacija aktivnosti između postojećih inicijativa i aktera, kao što su Dekada Roma (2005-2015), Romska platforma EU za inkluziju Roma¹²⁵, Romska mreža

¹²⁴ Konkretno, ovakve aktivnosti mogu biti usmerene na iskorenjivanje siromaštva kod dece, poboljšanje jednakosti u programima obrazovanja (od ranog detinjstva do postdiplomske obuke), smanjenje broja dece koja rano napuštaju školovanje, obezbeđivanjem pristupa zdravstvenoj zaštiti, promovisanjem aktivnog uključivanja u tržište rada, naporima koji se ulažu da se obezbedi pristojan smeštaj za sve, borbom protiv zaduženosti ili sprovođenjem programa obuke za lokalne zvaničnike o upravljanju u multietničkim zajednicama.

¹²⁵ Platforma za inkluziju Roma je usvojena i pokrenuta za vreme češkog predsedavanja u oktobru, 2008. godine. Njen glavni cilj je da pozove vlade i glavne aktere da rasprave o inkluziji Roma, o temama kao što su obrazovanje, zdravstvo i stanovanje, na sastancima koji bi se organizovali dvaput godišnje.

EU i nevladine organizacije, koje su aktivne u ovoj oblasti u Dunavskom regionu , neophodna je za poboljšanje situacije za Rome. Učešće zemalja koje nisu članice EU u Platformi EU za inkluziju Roma trebalo bi podsticati. Aktivnosti Platforme bi trebalo da poboljšaju koordinaciju implementacije i korišćenje resursa na nivou EU, ali i među zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima u Dunavskom regionu, što će dovesti do povećanja uticaja i efikasnog korišćenja raspoloživih resursa. Postoji određena potreba da se iskoriste najbolje prakse drugih, primenom poučnih pristupa iz ostatka Evrope i sveta, na hronične i dramatične društvene i kulturne probleme. Romski ponos i dostojanstvo mora dodatno da napreduje.

D) JAČANJE DUNAVSKOG REGIONA

JAČANJE DUNAVSKOG REGIONA

Stub "Jačanje Dunavskog regiona" bavi se dvema oblastima: "Izgradnja institucija i saradnja" i "Pitanja bezbednosti".

Aktivnosti i projekti imaju za cilj jačanje funkcionisanja demokratskih institucija, državne uprave i organizacija na centralnom, regionalnom i lokalnom nivou, sa posebnim osvrtom na saradnju u regionu. Poseban akcenat je na pretvaranju Dunavskog regiona u sigurnije mesto za život. Bolje političke, civilne i administrativne strukture i veća bezbednost su ključni uslovi za pametan, održiv i sveobuhvatan rast.

Aktivno i dobro organizovano civilno društvo takodje treba snažno podsticati. Izraženije učešće civilnog društva može poboljšati javne službe i jačanje poverenja javnosti prema njima. To takođe omogućava zajedničko iznalaženje rešenja za probleme kroz redovan dijalog. Uključivanje civilnog društva u sprovođenje strategije i udruživanje civilnih aktera, je od presudnog značaja za uspeh Strategije.

U tom smislu, teritorijalna povezanost ističe dodatnu vrednost partnerstva sa snažnom lokalnom dimenzijom. Ovo pruža garancije da su politike osmišljene i implementirane sa lokalnim znanjem, što bi trebalo da doprinese njihovom uspehu.

Kao primer, to podrazumeva razmatranja o unapređivanju vlasništva i učešća u implementaciji Strategije od strane parlamenata, kao i na regionalnom i lokalnom nivou, sa naglaskom na saradnji.

Mobilnost i integrisaniji region takođe nose opasnost od nedostataka naročito u smislu nedostatka bezbednosti. U cilju rešavanja rizika od veće mobilnosti, praćene rastućom prekograničnom trgovinom i ekonomskom integracijom, bezbednost i saradnja u merama bezbednosti trebalo bi da budu u središtu pažnje.

Stub se stoga takođe bavi borbom protiv korupcije i organizovanog i ozbiljnog kriminala, praktičnom saradnjom u oblasti političkog azila i sprečavanjem ilegalnih graničnih prelazaka u Dunavskom regionu. Konkretno aktivnosti uključuju kretanje od prostih informacija i strateških sporazuma sa državama, do operativnih sporazuma, sa ciljem da se vide jasni rezultati.

Stub doprinosi projektu EU 2020. Samo siguran i region sa dobrim upravljanjem može postati istinski prosperitetan i atraktivan za život. Koordinacija delovanja na svim nivoima vlasti i nevladinih organizacija je neophodna za postizanje ciljeva Strategije.

Primeri finansiranja u Regionu

Troškovi koji se finansiraju iz Strukturnih fondova¹²⁶ u 2007-2013¹²⁷

Tehnička pomoć 3,4 milijardi evra

Priprema, sprovođenje	2,5 milijardi evra
Studije i komunikacije	0,9 milijardi evra

Ostali izvori finansiranja

Drugi programi Evropske Unije doprinose ovom stubu, a naročito: Instrument za pretpristupnu pomoć (IPA), nacionalni programi, programi prekogranične saradnje i programi za veći broj država korisnica i nekoliko programa iz Evropskog instrumenta za susedstvo i partnerstvo (ENPI), (kao što su regionalni programi ili programi prekogranične saradnje).

Nacionalne, regionalne i lokalne politike takođe obezbeđuju finansijska sredstva za značajne projekte. Osim toga, značajna finansijska sredstva su već obezbeđena za veliki broj projekata putem zajmova i/ili sufinansiranja od strane raznih međunarodnih i bilateralnih finansijskih institucija, kao što je Evropska investiciona banka (EIB), Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD), Svetska banka, Razvojna banka Saveta Evrope (CEB) ili drugi zajmodavci.

U skorije vreme, za potrebe zemalja Zapadnog Balkana, dodatni napor su uloženi da bi se poboljšala koordinacija i udruživanje instrumenata za subvencije i zajmove putem Investicionog okvira za Zapadni Balkan¹²⁸ (WBIF). Instrument sličan WBIF-u, pod nazivom Fond za investicije u zemljama politike susedstva, funkcioniše u Republici Moldaviji i Ukrajini.

¹²⁶ Evropski regionalni razvojni fond (ERDF), uključujući i prekograničnu saradnju, Kohezioni fond i Evropski socijalni fond za države članice. Instrument za pretpristupnu pomoć i Evropski instrument za susedstvo i partnerstvo (ENPI) nisu uključeni.

¹²⁷ Međutim, korišćenje Strukturnih fondova zavisi od određenih operativnih programa, koji su izrađeni i utvrđeni na početku procesa planiranja programa za period 2007-2013, u bliskoj saradnji između Evropske Komisije i odgovarajućih država članica/regiona. Ovo bi trebalo da pruži mogućnosti za finansiranje za posebnih aktivnosti/projekata, u zavisnosti od prioriteta i mera/aktivnosti utvrđenih u datim operativnim programima.

¹²⁸ Investicioni okvir za zapadni Balkan (WBIF) predstavlja instrument udruživanja subvencija i zajmova za zemlje kandidate i potencijalne kandidate.

Predstavljanje pitanja

Zemlje u Dunavskom regionu karakterišu različito poreklo vezano za na vladavinu prava, transparentnost, demokratiju, tržišnu ekonomiju, i opštu političku stabilnost. Vlade pokazuju različit stepen decentralizacije. Postoje različite strukture finansiranja, političke smernice, političke nadležnosti, teritorijalni okvir, i različite faze u njihovim odnosima sa EU.

Postoje i razlike u političkoj pregovaračkoj moći i institucionalnim kapacitetima između zemalja, među različitim nivoima državne uprave i institucija i civilnog društva, kao i između urbanih i ruralnih oblasti. Institucionalni kapaciteti su pod uticajem razlika između ekonomskih delovanja.

Mora biti istaknut načaj gradova u Dunavskom regionu. Na Dunavu leži više glavnih gradova nego na bilo kojoj drugoj reci. Međutim, nisu samo glavni gradovi važni za teritoriju, nego i veliki broj drugih većih i srednjih gradova, manjih gradova i regiona, koji predstavljaju relativno policentričnu strukturu. Uravnotežena gradska i regionalna struktura pruža veliki potencijal za održivi razvoj, ukoliko se adekvatno koriste kapaciteti osnaženih regionalnih i lokalnih vlasti.

Potpuno iskorišćavanje ovog potencijala zahteva napore uložene u unapređivanje transnacionalnog, nacionalnog, regionalnog i lokalnog sistema uprave. Oni bi trebalo da usmere pažnju na administrativne kapacitete i optimizaciju praksi upravljanja. U kontekstu Strategije EU za Dunavski region, oni bi trebalo bi da pomognu u intenziviranju saradnje.

Zajednički problemi u Dunavskom regionu mogu se najbolje rešavati uz pomoć saradnje na više nivoa. Zajedničko iskustvo i stručno znanje koji dovode do pravih rezultata, biće potpomognuto zaista efikasnim upravljanjem na više nivoa. Ovo predstavlja ključni praktični aspekt teritorijalne povezanosti koji je sada zaštićen Lisabonskim sporazumom. Saradnjom se optimizira upravljanje boljim korišćenjem gradskih i regionalnih potencijala, a takođe i doprinosi ravnomernijem razvoju u regionu.

Postojeće inicijative i oblici saradnje su dragoceni i trebalo bi da posluže kao polazna tačka za aktivnosti pre stvaranja novih mehanizama¹²⁹. Osim toga, Evropski socijalni fond (ESF) se može u većoj meri koristiti da podršku aktivnostima i projektima.

Specifičnosti Dunavskog regiona

Ovaj region ima nasleđe u vidu dubokih političkih transformacija, uključujući i post-komunističku tranziciju, nacionalni separatizam i osnivanje novih država.

Zbog toga je premošćavanje političkih razlika posebno važno, kao i unapređivanje institucionalnih kapaciteta i mehanizama upravljanja na nadnacionalnom nivou. Dobar odnos sa zemljama u okruženju je od ključnog značaja .

Iako je pridruživanje ili moguće pridruživanje EU poboljšalo situaciju, potrebno je vremena da bi se novi sistemi primenili. Oni zahtevaju promene mentaliteta, izgradnju poverenja među akterima i unapređivanje veština¹³⁰. Mnogi aspekti ovoga se najbolje mogu ostvariti kombinacijom prenošenja znanja i razmenom iskustava.

¹²⁹ Odnosno postojeće strukture vlasti u okviru Višegradske grupe za saradnju od 1991. godine.

¹³⁰ Evropski projekat novoosnovane Regionalne škole za državnu upravu za Zapadni Balkan u Danilovgradu, Crna Gora doprinosi ovom cilju. (<http://www.respaweb.eu>)

Ovo naročito važi za probleme za čije je rešavanje potrebna prekogranična saradnja. Kao što je nedavna kriza pokazala, ovo se takođe odnosi na finansijsko upravljanje, koje bi trebalo unaprediti u svim zemljama u regionu, kao deo šireg delovanja EU.

Pored toga, civilno društvo nekih zemalja je i dalje relativno slabo. Saradnja sa organima vlasti, pa čak i komunikacija je i dalje ograničena. Kapacitet civilnog društva da utiče na procese donošenja odluka u regionu, kreiranje politika i sprovođenje, mora se i dalje izgrađivati.

Jedan od pokazatelja ovih nedostataka jeste različitost kapaciteta za efikasno i delotvorno privlačenje finansijskih sredstava za razvoj u regionu. U praktičnom smislu, ovo bi trebalo da bude unapređeno i bolje koordinisano, kroz transfer znanja i druge mere, kao na primer pružanjem pomoći za unapređivanje veština u izradi i realizaciji projekata sa prekograničnim uticajem.

Aktivnosti

➤ ***Aktivnost - “Rešavanje problema vezanih za institucionalne kapacitete i javne službe u Dunavskom regionu”*** – Ova aktivnost ima za cilj poboljšanje kvaliteta javnih službi i optimizaciju mehanizmima upravljanja za međunarodnu saradnju na svim nivoima vlasti. Nacionalna ili međunarodna partnerstva različitih nacionalnih, regionalnih ili lokalnih vlasti igraju ključnu ulogu u ostvarivanju ovog cilja. Ulogu koju organizacije civilnog društva imaju u izgradnji institucionalnih kapaciteta, takođe bi trebalo jačati. Smanjivanje glomazne birokratije, unapređivanje kvaliteta zakona i upravnih postupaka trebalo bi da budu u centru pažnje. Prakse i razmene iskustva E-vlade, u vezi sa većim infrastrukturnim projektima od zajedničkog interesa, trebalo bi takođe uzeti u razmatranje. Trebalo bi takođe ojačati i mere za borbu protiv korupcije. Aktivnosti koje su uključene mogle bi biti u formi obuke i izgradnje kapaciteta na osnovu dobrih praksi i stručnog znanja, koje obuhvataju efikasno donošenje odluka, uslove transparentnosti, protok informacija, metode konsultacija i planiranja proaktivnih politika. Finansijski inženjering, finansijske šeme, izrada i sprovođenje reformi javnih finansija, priprema projekata, procena uticaja, kao i planovi za sprovođenje, takođe zahtevaju zajedničku pažnju. Aktivnosti umrežavanja bi trebalo da doprinesu unapređivanju veština, sposobnosti i motivacije zaposlenih u javnom sektoru. Inovativni i održivi regionalni i urbani razvoj i održivu poljoprivredu trebalo bi podsticati kroz zajedničko učenje i dobre prakse, uključujući na primer, zelene urbane tehnologije. Socijalno uključivanje može se rešavati putem šire razmene novih i naprednijih pristupa. U ovom odnosu, interakcije sa međuregionalnim organizacijama, kao što su Radna grupa podunavskih zemalja, Skupština evropskih regiona, Međunarodna asocijacija za istraživanje Dunava, Institut evropskih regija su od ključnog značaja.

⇒ *Primer projekta - “Proširivanje znanja o upravljanju javnim finansijama”* – Obuka i razmena iskustva je potrebna za razmenu znanja u kreiranju i implementaciji reformi javnih finansija. Smernice će biti obezbeđene za sadašnje i buduće zadatke u reformi upravljanja javnim finansijama, restrukturiranju centralnog bankarstva, kao i usvajanju međunarodnih standarda uključivanjem odgovarajućih obuka i istraživačkih institucija (npr. Centar za finansijsku izuzetnost, Ljubljana, Slovenija).

⇒ *Primer projekta - “Zasnivanje na iskustvu Saveta ministara kulture Jugoistočne Evrope”* – Prihvatajući da zajedničke kulturne vrednosti, razmena iskustava i nasleđe predstavljaju jedinstveni instrument za održavanje mira, prosperiteta i harmonije u Regionu, Albanija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Crna Gora, Rumunija, Srbija, Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija i Turska sarađuju takođe, u okviru Saveta ministara kulture Jugoistočne Evrope (Austrija ima status posmatrača)¹³¹. Ovo bi trebalo

¹³¹ www.culturesee.org

intenzivirati, naročito u pogledu njihovog zajedničkog akcionog plana, koji je usvojen u aprilu 2009. godine.

- ⇒ *Primer projekta - “Sprovođenje Acta Danubiana – predlog za međunarodnu harmonizaciju naučnih studija o Dunavu” - Postoji potreba za usklađenim osnovnim studijama. Potrebno je i zajedničko delovanje za stvaranje sinteze različitih studija, istraživanja, planiranih i dodatnih ulaganja zemalja duž Dunava, usklađivanjem podataka i monitoringa.*
- ⇒ *Primer projekta - “Korišćenje usluga Evropske grupacije za teritorijalnu saradnju u Dunavskom regionu” - EGTC mogu da podrže sprovođenje Dunavske strategije. Oni mogu da dopune i povežu se sa postojećim inicijativama saradnje među vlastima i olakšaju saradnju lokalnih aktera.*
- **Aktivnost - “Jačanje poverenja građana i zainteresovanih strana u političke predstavnike”** – Ova aktivnost bi trebalo da otvori diskusiju o ulozi civilnog društva u ovom pogledu. Otvoren dijalog sa različitim organima i institucijama, kao i bolje priznavanje stručnog znanja i stavova civilnog društva u javnim službama je neophodan. Komunikacione veštine civilnog društva trebalo bi unapređivati u cilju promovisanja mera za izgradnju poverenja u regionu (uključujući post-konfliktno upravljanje). Postoji potreba da se ojača kultura umrežavanja (na primer regionalnih, lokalnih ili gradskih mreža, veza sa privatnim sektorom, kao i sa verskim i kulturnim zajednicama)¹³².
- **Aktivnost - “Uspostavljanje Foruma civilnog društva Podunavlja”** – promovisanje ideje o forumu o dunavskom forumu civilnog društva kao stuba za učešće civilnog društva u Strategiji. Takvi projekti bi mogli da ponude iskustvo u oblasti dijaloga između civilnog društva i države, kao i u prekograničnom i transnacionalnom umrežavanju. Evropski ekonomski i socijalni komitet (EESC) i paralelni organi u partnerskim zemljama, trebalo bi da igraju ključnu ulogu, naročito u privrednim delatnostima, zapošljavanju, radu i socijalnim pitanjima.
- **Aktivnost - “Obezbeđivanje odgovarajućeg toka i razmene informacija na svim nivoima”** – Trebalo bi se baviti pitanjem unapređivanja kapaciteta administracije za razmenu informacija i stručnog znanja (uključujući nove mehanizme za razmenu naučnog stručnog znanja). Jačanje interdisciplinarnih i međuinstitucionalnih mehanizama rada i konsultacija, uključujući i međunarodni nivo, pomoći će u rešavanju mnogih međusobno isprepletanih pitanja i razmatranju međusektorskih veza. Primeri bi takođe mogli da obuhvate mreže gradova, regiona, urbanih i ruralnih područja. Savet dunavskih gradova i regiona¹³³ može biti strateški partner koji aktivno učestvuje u izradi zajedničkih projekata. Takve mreže mogu promovisati saradnju u revitalizaciji gradova, podršku modernim urbanim tehnologijama, stambene projekte i organizovati transfer znanja, kao i druge aktivnosti. Evropska grupacija za teritorijalnu saradnju (EGTC) može biti naročito korisna u tom smislu. Saradnja je takođe potrebna između zavoda za projektovanje i institucija koje se bave pitanjima nadležnosti, kroz razvoj i

¹³² Projekat "Obrazovno bratimljenje za evropsko državljanstvo, u cilju postizanja izuzetnosti u regionu CENTROPA (EdTWIN)" - se realizuje od strane vodećeg partnera grada Beča (Bečki Odbor za obrazovanje). Ovaj projekat ima za cilj (1) da se podigne svest o kulturama i jezicima u okruženju, (2) da se izgrade pozitivni stavovi i (3) da se odrede odgovarajuće mere, u cilju poboljšanja neophodnih standarda stručnosti za otvaranje vrata i proširenje puteva ka CENTROPI, regionu izuzetnosti u Centralnoj Evropi.

¹³³ Završna deklaracija IV Evropske konferencije dunavskih gradova i regiona, održane u Budimpešti 11. juna 2009. godine.

realizaciju prekogranične saradnje u urbanističkom i regionalnom planiranju i proceduri dobijanja dozvola¹³⁴.

- ⇒ *Primer projekta - “Zasnivanje na Dunavskom ekološkom forumu” – jedna od najvećih ekoloških mreža u Evropi. Ova i slične organizacije mogu biti podržane, kako bi ostvarile svoj potencijal da efikasno učestvuju u upravljanju životnom sredinom, obrazovanju javnosti, i drugim važnim funkcijama civilnog društva u regionu.*
- ⇒ *Primer projekta - “Kreiranje mapa saradnje” – za Dunavski region. Ovakva mapa bi mogla da pomogne u proceni i mapiranju trenutno postojećih, planiranih ili tek predloženih projekata saradnje naselja i regiona duž Dunava.*
- ⇒ *Primer projekta - “Utvrđivanje zajedničkih smernica za unapređivanje prostornog planiranja” – Ovo bi bilo korisno kao savet lokalnim vlastima, u vezi sa najboljim praksama za organizovanje naselja u Dunavskom regionu i određivanje prioriteta u vezi sa infrastrukturom i drugim ulaganjima. Integrisano prostorno planiranje trebalo bi da omogući razvoj usklađen sa infrastrukturnim i ekonomskim aspektima, s jedne strane, kao i sa ekološkim i socijalnim aspektima, sa druge strane.*
- ⇒ *Primer projekta - “Transfer znanja i unapređivanje urbanih tehnologija i strategija” – Aglomeracije Dunavskog regiona trebalo bi da razmenjuju i prenose njihova stručna znanja, i razvijaju i primenjuju moderne tehnologije i strategije. Postoji potreba za inovativnim i održivim rešenjima, kao na primer, u stambenom sektoru, u pitanju mobilnosti, u borbi sa ekonomskim strukturnim promenama, i unapređivanju javnih službi. Postoje ekološki prihvatljive tehnologije i strategije za gradove i opštine, koje bi trebalo zajednički koristiti na bolji način.*
- **Aktivnost - “Omogućavanje administrativne saradnje lokalnih zajednica koje žive u pograničnim područjima** – Eliminacija i prevazilaženje administrativnih i zakonskih prepreka za saradnju i prilagođavanje regionalnih nadležnosti lokalnim potrebama, ojačale bi saradnju između institucija i lokalne samouprave, kako na lokalnom, tako i na regionalnom i međunarodnom nivou. Trebalo bi promovisati direktnu regionalnu i lokalnu prekograničnu saradnju. Jedna od karakteristika Dunavskog regiona jeste činjenica da u njemu žive različite nacionalne manjine i to u njegovim u pograničnim područjima. Ovo takođe ukazuje na potrebu za lakšim prelaskom granica i boljom saradnjom. Zapravo, predstavnici nacionalnih manjina su u više navrata dali predloge za poboljšanje prekograničnih veza. Građanima, preduzetnicima i opštinama pograničnih oblasti potrebne su bolje informacije i usluge. Zemlje koje učestvuju u Strategiji za Dunavski region, mogle bi da se dogovore da revidiraju unutrašnje pravne norme i druge administrativne propise, koji sprečavaju razvoj ekonomskih i socijalnih prekograničnih veza. Diskusija i pregled mogućih multilateralnih mehanizama usklađivanja mogli bi dodatno doprineti unapređivanju političke saradnje i dobrosusedskih odnosa. Za određena teška pitanja biće potrebna uzajamno prihvatljiva rešenja za zajednički napredak.
- **Aktivnost – „Izgradnja metropolitanskih regiona u Dunavskom regionu”** – Platforma postojećih i novih metropolitanskih regiona trebalo bi da bude pokrenuta, radi utvrđivanja okvira za prihvatanje i razvoj zajedničkih ideja u svim oblastima od značaja za razvoj metropolitanskih regiona. Mreža gradova trebalo bi da promoviše saradnju i razmenu

¹³⁴ Realizacija saradnje u ovoj oblasti je u toku u zemljama članicama Višegradske grupe (Republika Češka, Mađarska, Poljska, Slovačka), u saradnji sa Rumunijom i Bugarskom, a rezultat te saradnje jeste koordinacija mera prostornog razvoja. Ministarski zaključci sa sastanka ministara odgovornih za regionalni razvoj Višegradske grupe 4, plus Bugarska i Rumunija, održanog u Budimpešti (Mađarska) 29.marta, 2010.godine.

informacija i iskustava među akterima kao što su stručnjaci u upravi, opštinske i regionalne skupštine. Postoji prostor za razmenu znanja o strategijama razvoja aglomeracija. Ovo će dovesti do bržeg prenošenja dobre prakse i otkrivanja perspektivnih oblasti konkretne saradnje na nivou državne vlasti, kao i u privredi.

- **Aktivnost - “Ponovno razmatranje prepreka u vezi sa niskom stopom apsorpcije fondova EU i obezbeđivanje bolje koordinacije finansiranja”** – Trebalo bi na bolji način koristiti različite mogućnosti finansiranja u regionu. Neophodno je pružiti podršku potencijalnim korisnicima u njihovoj pripremi, kao i adekvatnije usmeravanje na ciljne grupe. JASPERS¹³⁵ inicijativa je oblik pomoći državama članicama EU iz Centralne i Istočne Evrope u pripremi velikih projekata čije će efikasno korišćenje pokrenuti ubrzanje apsorpcije raspoloživih sredstava. Veze između "unutrašnjih" instrumenata finansiranja iz evropskih fondova (programi Strukturnih fondova, uključujući programe Evropske teritorijalne saradnje, itd.), i "spoljašnjih" instrumenata finansiranja iz evropskih fondova (Instrument evropske politike susedstva (ENPI), Instrument za pretprijetupnu pomoć (IPA)), takođe bi trebalo unaprediti.
- **Aktivnost - “Podrška razvoju lokalnih finansijskih proizvoda za privredni i lokalni razvoj”** – Podsticanje preduzetništva i razvoj malih i srednjih preduzeća, osnaživanje lokalnih aktera i jačanje lokalnih zajednica, uz istovremeno podsticanje poslovanja orijentisano na budućnost. Ruralnim ili nerazvijenim oblastima potrebno je posvetiti posebnu pažnju. Aktivnosti koje mogle biti tehnička podrška, kao na primer obuka za utvrđivanje mogućnosti za „zelene poslove“, razvoj i planiranje poslovanja; mikro-kreditne šeme ili kreditne šeme pod liberalnim uslovima, na primer u saradnji sa komercijalno kreditnim institucijama ili kroz nebirokratska bespovratna davanja manjeg iznosa. Ovakvo kreiranje proizvoda ne podrazumeva stvaranje novih izvora finansiranja. Preporučuje se efikasno i usklađeno korišćenje finansijskih mehanizama.
- **Aktivnost - “Ispitivanje izvodljivosti Dunavskog investicionog okvira”** – Korišćenje ili proširivanje iskustva "Investicionog okvira za Zapadni Balkan (WBIF)" bez stvaranja paralelnih struktura, moglo bi da okupi institucije koje finansiraju projekte koje podnose koordinatori za prioritetne oblasti, predstavnike Evropskog instrumenta za susedstvo i partnerstvo (ENPI), nacionalne izvore finansiranja i međunarodne finansijske institucije. Projekti će biti prezentovani od strane svakog koordinatora za prioritetnu oblast. Projekti će biti pregledani nekoliko puta godišnje, na primer, tokom sastanaka sa svim učesnicima. Cilj je da se predloži mogući model finansiranja podnosiocima predloga projekta (subvencije, zajmovi ili spoj oba).

¹³⁵ Predstavništva JASPERS-a nalaze se u Beču i Bukureštu.

11) ZAJEDNIČKI RAD U SVRHU PROMOCIJE BEZBEDNOSTI I BORBE PROTIV ORGANIZOVANOG I OZBILJNOG KRIMINALA

Predstavljanje pitanja

Preduslovi daljeg razvoja podunavskih zemalja, uz mir, slobodu, bezbednost, pravdu i ekonomski prosperitet, jesu: dalje jačanje vladavine prava, borba protiv korupcije i organizovanog i ozbiljnog kriminala, saradnja u oblasti pitanja azila i sprečavanja ilegalnog prelaska granice u Dunavskom regionu.

Rastuća ekonomska integracija i povećanje prekogranične trgovine nosi opasnost od porasta organizovanog i ozbiljnog kriminala u regionu (krijumčarenje, trgovina ljudima, crno tržište). Pored društvene štete koju nanosi, organizovani kriminal također može predstavljati smetnju razvoju privrede i ograničiti dalji ekonomski rast.

Novija istorija i različite faze procesa evropskih integracija u Dunavskom regionu čine ovo pitanje posebnim problemom. Razlike u nacionalnim zakonskim okvirima mogu da produže i otežaju primenu prekograničnih zakona i omoguće razvoj organizovanog i ozbiljnog kriminala. Prema tome, trebalo bi unaprediti okvire međunarodne saradnje i postojeće inicijative.

U većini zemalja Dunavskog regiona, bile su potrebne radikalne promene državne uprave, nakon promene režima 1989. godine i nakon raspada Jugoslavije. Iako je pristupanje EU (ili izgledi za pristupanje) poboljšalo situaciju, potrebno je određeno vreme da novi oblici saradnje počnu da se primenjuju, jer zahtevaju promenu mentaliteta, izgradnju poverenja između zainteresovanih strana i unapređivanje veština. To je od ključne važnosti, posebno u pitanjima bezbednosti i kriminala. Evropol kao jedna od agencija EU pruža nove mogućnosti za jačanje aktivnosti u ovoj oblasti.

Specifičnosti Dunavskog regiona

U tom smislu, mnogi problemi su zajednički (ili utiču na) za ceo region. Iako je saradnja u regionu poboljšana, još uvek postoje određene nepodudarnosti i razlike koje bi trebalo rešiti. Ovo zahteva kombinaciju zajedničkih aktivnosti i razmenu iskustava.

Ovu oblast karakteriše povećanje mobilnosti ljudi unutar EU, kao i preko njenih spoljnih granica. Dakle, neophodna je bolja prekogranična saradnja kako bi se postigao visok stepen bezbednosti u čitavom regionu, ne dovodeći u pitanje zaštitu ljudskih prava. Zajednička delovanja za unapređivanje saradnje na različitim nivoima sprovođenja zakona, trebalo bi da imaju jasan uticaj na građane koji žive u Dunavskom regionu.

Evropska unija postepeno liberalizuje viznu politiku na Zapadnom Balkanu i ostvaruje napredak u razgovorima o pitanjima vezanim za vize, sa zemljama u neposrednom okruženju. Moldavija je započela svoj dijalog sa EU o pitanju viza. Ovi pozitivni pomaci su opšte prihvaćeni u Regionu i pokazuju da se EU i zemlje u njenom neposrednom okruženju sve više slažu sa načinom na koji se rešava pitanje kretanja ljudi.

Aktivnosti

- **Aktivnost - “Podrška podunavskim zemljama u administrativnoj saradnji i poboljšavanju kvalifikacija organa za sprovođenje zakona, sudskih organa i drugih službi”.** Postojeći programi promovišu saradnju podunavskih zemalja u ovoj oblasti trebalo bi da se nastave i prošire gde god je to moguće. Zajedničke akcije u borbi protiv trgovine ljudima su od ključnog značaja. Razvoj kriminalnih organizacija i smer njihovih aktivnosti moraju da se bolje pratiti. Sledeći oblici kriminalnih aktivnosti su uobičajene pretnje za vodotok i okolinu Dunava: krijumčarenje robe; zloupotreba u prometu robe od strane posade brodova, privredni kriminal, krijumčarenje i trgovina ljudima. One se moraju zajedno rešavati. Rezultati u ovoj oblasti su od ključnog značaja za razvoj regiona i njegov ekonomski potencijal.
- ⇒ **Primer projekta - “Poboljšanje protoka informacija između država članica i država koje nisu članice u Dunavskom regionu”.** Razmena stručnog znanja, praksi i informacija između zemalja uzvodno i nizvodno od Dunava je od suštinske važnosti. Kvalitetna obuka i razvoj koncepta za poboljšanje transparentnosti, kako u upravama, tako i u privredi predstavljaju elemente ovog projekta. To bi moglo takođe da uključuje mrežu izuzetnosti postojećih javnih institucija za obuku zvaničnika u upravi u Dunavskom regionu.
- ⇒ **Primer projekta - “Utvrdjivanje Europol platforme za stručnjake (EPS) u vezi sa korupcijom, u saradnji sa mrežom kontaktnih tački protiv korupcije (EACN)u EU¹³⁶, kako bi se poboljšao tok informacija između država članica i država koje još nisu članice u Dunavskom regionu.”** Pragmatičan pristup u borbi protiv korupcije. EPE bi obezbedio stručnjake iz organa policije, kao i organa nadležnih za borbu protiv korupcije na nacionalnom i lokalnom nivou sa platformom za razmenu informacija i ekspertiza. Ovo bi podstaklo razvoj i unapređivanje zajedničkih radnih standarda i najboljih praksi, kao i informacija o javnim nabavkama, pozivima na tender, kao i drugim stvarima. Kvalitetna obuka i razrada koncepta za unapređivanje transparentnosti kako u upravama, tako i u privredi, predstavljaju značajne elemente ovog projekta. Trebalo bi razmotriti i učešće privatnih partnera takođe.
- ⇒ **Primer projekta - “Unapređivanje bolje saradnje između stručnjaka i članova akademskih krugova u oblasti krivičnog prava kako bi se podržale podunavske zemlje u poboljšavanju kvalifikacija organa za sprovođenje zakona, sudskih organa i drugih službi”.**
- ⇒ **Primer projekta - “Sprovođenje programa Fiscalis”.**¹³⁷ Program¹³⁸ podržava sledeće tipove aktivnosti u oblasti fiskalne politike: razvoj sistema za komunikaciju i razmenu informacija, uključujući i Zajedničku komunikacionu mrežu /Opšti interfejs sistema (CNN/CSI), Sistem razmene informacija o PDV-u (VIES), akcizni sistem, Sistem akciznog kretanja i kontrole (EMCS). Ovo uključuje primenu multikulturalne kontrole u vezi sa oporezivanjem pojedinaca u različitim zemljama učesnicama, kao i organizovanje

¹³⁶ Odluka Saveta 2008/852/JHA od 24.oktobra, 2008.godine.

¹³⁷ Program je otvoren za sve države članice, kandidate i potencijalne kandidate i pojedine zemlje koje učestvuju u Evropskoj politici susedstva, u zavisnosti od stepena usklađenosti njihovih sistema sa *acquis communautaire*. Programom rukovodi Generalni direktorat za poresku i carinsku uniju (DG TAKSUD) zajedno sa Odborom programa Fiscalis 2013.

¹³⁸ Memorandum o razumevanju za učešće u programu Fiscalis 2007 potpisan je 28.avgusta, 2006.godine i ratifikovan je 1.decembra, 2006.godine . Primena ovog Memoranduma je automatski produžena i uključuje glavne aktivnosti programa Fiscalis 2013.

seminara, radionica, projektnih grupa, studijskih poseta i aktivnosti obuke.

➤ **Aktivnost – „Unapređivanje prikupljanja ciljeva i razmene ključnih informacija o kriminalu; ilustracija najvećih pretnji u zemljama učesnicama; da se sprovede Procena bezbednosnih pretnji ozbiljnog i organizovanog kriminala u Dunavskom regionu”(OCTA).** Postoji jasna potreba za prilagođenim analizama postojećih pretnji i efikasnijim korišćenjem Evropol-ovih sporazuma o saradnji sa trećim zemljama. Pored toga, trebalo bi izraditi posebnu procenu bezbednosnih pretnji ozbiljnog i organizovanog kriminala za Podunavsku oblast. Kriterijumi u obaveštajnom smislu trebalo bi da budu izrađeni u skladu sa postojećim procenama bezbednosnih pretnji organizovanog kriminala koje je izradio Evropol. Trebalo bi razmotriti jedinstveni obaveštajni proces za procene bezbednosnih pretnji ozbiljnog i organizovanog kriminala u EU i Podunavskoj oblasti. Evropol će identifikovati glavne pretnje u vidu grupa za organizovani kriminal (OC) i ozbiljni kriminal (SC), i proceniti stepen korupcije i transparentnosti poslovanja u Dunavskom regionu. Ova procena pretnji će takođe sugerisati planirane ciljeve i preporuke za rešavanje najrelevantnijih oblika organizovanog i ozbiljnog kriminala. Na osnovu tih preporuka biće izrađena Regionalna strategija Saveta za pravosuđe i unutrašnje poslove (JHA), uključujući i bezbednosne programe i akcione planove, sa ciljem da se sprovedu osnovne operativne aktivnosti. Na osnovu Spoljne strategije Evropol¹³⁹ i Odluke Saveta 2009/934/JHA¹⁴⁰, trebalo bi unaprediti razmenu kriminalnih obaveštajnih podataka između Evropol¹³⁹ i trećih zemalja u regionu.

⇒ **Primer projekta - “Povećanje protoka kriminalnih obaveštajnih podataka iz zemalja Dunavskog regiona ka Evropolovoj analitičkoj radnoj datoteci (AWF)”.** Zemlje Dunavskog regiona trebalo bi ohrabriti da koriste sve mogućnosti Evropol¹³⁹ i da razmenjuju relevantne kriminalne obaveštajne podatke u okviru analitičke radne datoteke (AWF), u skladu sa odredbama Odluke Saveta, kojom se usvajaju pravila za realizaciju Evropolove analitičke radne datoteke (AWF)¹⁴¹. Ishod analize će poslužiti kao osnova za Dunavsku procenu bezbednosnih pretnji ozbiljnog i organizovanog kriminala. Povećano korišćenje Evropolove analitičke radne datoteke (AWF) će garantovati sprovođenje svih strateških inicijativa preduzetih u regionu u konkretne operativne rezultate za istražitelje. Osim toga, Evropol bi mogao organizovati sesije za podizanje svesti i obuku, kako bi se povećao doprinos Podunavskih zemalja Evropolovoj analitičkoj radnoj datoteci (AWF) i proceni bezbednosnih pretnji.

⇒ **Primer projekta - “Podrška implementaciji Aplikacije evropske mreže za bezbednu razmenu informacija (SIENA) u zemljama Dunavskog regiona koje nisu članice EU”.** Od novembra 2010. godine, sve zemlje Dunavskog regiona koje nisu članice EU, a sa kojima je Evropol zaključio strateški sporazum o saradnji¹⁴² će imati mogućnost da komuniciraju i razmenjuju informacije sa svim članicama EU preko Evropol¹³⁹/SIENA-e. Podsticanje opšte upotrebe ovog zajedničkog evropskog informacionog sistema (koji već koriste države članice EU) od strane svih zemalja koje nisu članice EU u regionu, značajno će povećati interoperabilnost, saradnju i protok informacija između organa za sprovođenje zakona u regionu.

¹³⁹ Evropolova spoljna strategija 2010 – 2014.

¹⁴⁰ Odluka Saveta 2009/934/JHA od 30. novembra, 2009. godine kojom se usvajaju pravila sprovođenja kojima se regulišu odnosi Evropol¹³⁹ sa partnerima, uključujući razmenu privatnih podataka i poverljivih informacija; O.J. L 325/6.

¹⁴¹ Odluka Saveta 2009/936/JHA od 30. novembra, 2009. godine kojom se usvajaju pravila sprovođenja za Evropol¹³⁹ analitičku radnu datoteku, O.J. L 325/14.

¹⁴² Hrvatska, Srbija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Moldavija, Ukrajina.

- **Aktivnost - “Jačanje saradnje Evropola sa Inicijativom za saradnju u Jugoistočnoj Evropi – Regionalnim centrom za borbu protiv prekograničnog kriminala (u daljem testu SECI/SELEC)”** kao bitnim faktorom u oblasti bezbednosti u regionu.
- **Aktivnost - “Dalji razvoj funkcionalnih sistema upravljanja granicama¹⁴³”**. Postoji potreba: da se ojačaju granične provere i nadzor isporuka unutrašnjim plovnim putevima, uključujući i slučajevne spoljašnjih granica koje presecaju Dunav, da se omogući razmena informacija između graničnih službi u Dunavskom regionu; da se opreme granični prelazi sa čitačima biometrijskih pasoša, kamerama za video nadzor, Internet vezama sa Interpolovom bazom podataka, da se pojača nadzor granica sa opremom za noćno posmatranje, i infra-crvenim senzorima; da se nastavi obuka graničnih službenika; da se poboljšaju uslovi (tarife, propisi za izdavanje dozvola, redovi vožnje i transportni putevi) za pogranični promet putnika i robe, kao i da se uvede jedinstveni sistem sertifikacije kvaliteta i analiziraju propisi u vezi veterinarstva i javnog zdravlja koji onemogućavaju slobodno kretanje roba i usluga .
 - ⇒ *Primer projekta – „Utvrdjivanje objedinjenih podataka, u okviru Rečnih informacionih servisa, koji bi sadržali podatke o pravnim licima, plovilima i osobama koje su interesantne sa aspekta bezbednosti”, kao i evidencije o kretanju plovila, tereta i putnika kako bi se omogućila efikasnija prevencija i suzbijanje kriminalnih aktivnosti, prevashodno krijumčarenje i trgovina ljudima.*
- **Aktivnost - “Intenziviranje krivično gonjenje Internet kriminala (sajber kriminala)”**, koji predstavlja globalnu, tehničku, prekograničnu, i anonimnu pretnju informacionim sistemima, suočavajući nacionalne organe za sprovođenje zakona sa sve novijim problemima. Ključni problemi tiču se oblasti krivičnih dela protiv imovine, kao i dečje pornografije.
- **Aktivnost - “Ispitivanje mogućnosti za proširivanje postojećih pilot projekata na razmenu naprednih carinskih informacija u Regionu”**. Carinske uprave izvan EU, u zemljama Zapadnog Balkana, već su angažovane u razvoju dve IT aplikacije, koje se koriste za elektronsku razmenu informacija pre dolaska na granicu, uz pomoć i podršku EU. Takođe, Moldavija i Ukrajina su uključene u projekat automatske razmene informacija pre dolaska na granicu (uz pomoć EUBAM-a).
 - ⇒ *Primer projekta - “Planiranje projekta S.A.F.E. u vezi sa e- pravosuđem, Siguran pristup saveznom e-pravosuđu/ e-vladi”*. S.A.F.E. projekat definiše tehnički okvir za interoperabilno i bezbedno korišćenje digitalnog identiteta preko administrativne granice ("domeni poverenja"). Svrha ove inicijative je unapređivanje elektronske komunikacione

¹⁴³ Politika EU u vezi sa carinama i porezima u Dunavskom regionu određene su principima koji se odnose na jedinstveno tržište i carinsku uniju (države članice EU), Strategijom proširenja (Hrvatska, Srbija, Crna Gora i Bosna i Hercegovina) i Evropskom politikom susedstva (ENP) / Istočno partnerstvo (EAP) za Ukrajinu i Moldaviju. EAP Program je usvojen od strane Saveta u maju 2009. godine.

Za Ukrajinu i Moldaviju posebni ciljevi koji su utvrđeni u Akcionim planovima sporazuma o partnerstvu i saradnji (PCA), uključuju usklađivanje carinskih/ poreskih zakona sa evropskim i međunarodnim standardima, poboljšanje carinske kontrole, uključujući i upravljanje rizikom, unapređivanje saradnje carinskih i poreskih uprava sa ekonomskim operaterima i poreskim obveznicima, unapređivanje kompjuterizacije procedura i standarda integriteta.

U okviru Istočnog partnerstva, ciljevi politike EU uključuju podsticanje razvoja legitimne trgovine i ekonomskih odnosa unutar regiona i sa EU, jačanje bezbednosti i sigurnosti u lancu snabdevanja i borbe protiv carinskih prevara. U oblasti poreske politike, ciljevi su: pružanje aktivne podrške zemljama partnerima u poreskoj reformi, usklađivanje sistema indirektnog oporezivanja, saradnja u merama borbe protiv prevara i primena principa dobre uprave u oblasti oporezivanja.

infrastrukture u oblasti pravosuđa, sa ciljem definisanja otvorenih, interoperabilnih i međunarodno standardizovanih interfejsa, kojima se omogućava siguran pristup komunikacionim uslugama, kao i sigurna i pouzdana elektronska komunikacija. S.A.F.E. koncept ima za cilj da obezbedi registraciju, autentikaciju i autorizaciju, kao i bezbedno skladištenje učesnika komunikacije. Projekat je od zajedničkog interesa za većinu službi e-uprave, koje obuhvataju područja van komunikacije i e-pravosuđa.

⇒ *Primer projekta - “Implementacija projekta Sistem ranog upozoravanja na reci Dunav (DREW)”, uključuje automatizovanu razmenu informacija o teretu koji prolazi između Srbije i Hrvatske, preko Dunava i implementaciju SEEMS/SEED, koja uključuje razmenu informacija pre dolaska pošiljki između nekoliko zemalja koje nisu članice EU na Zapadnom Balkanu.*

➤ *Aktivnost - “Razmatranje teme boljeg upravljanja pitanjima migracija u Dunavskom regionu”. Regionalni profil može da bude razrađen za Dunavski region, na osnovu nacionalnih proširenih migracionih profila 14 zemalja, obuhvaćenih Strategijom za Dunavski region. Regionalni profil može da bude dopunjen preporukama, kao i regionalnim akcionim planom. Cilj bio bi da se promoviše diskusija i saradnja u vezi sa migracionim politikama, povezanošću i koordinacijom između vlasti, ministarstava i drugih aktera na lokalnom i regionalnom ili pokrajinskom nivou (Međunarodna organizacija za migracije).*

➤ *Aktivnost - “Nastavak procesa čišćenja od mina u oblastima Dunavskog regiona u kojima postoji mogućnost postojanja mina” (poljoprivreda, voda, kanali, nasipi, transportne rute, oblasti sklone poplavama, zaštićene oblasti);*

➤ *Aktivnost - “Unapređivanje bezbednosti hrane” u Regionu: objedinjavanjem tehničkih standarda i normi, što bi rezultovalo smanjenjem tehničkih prepreka u trgovini poljoprivrednim proizvodima, bezbednost hrane u Dunavskom regionu može biti suštinski poboljšana. U tom kontekstu, različitim zemljama je od ključnog interesa bliska saradnja sa drugim partnerima u Dunavskom regionu, u vezi sa uspostavljanjem sistema bezbednosti hrane, kao i ruralnog razvoja u širem smislu.*

➤ *Aktivnost - “Razvijanje standardizovanih operativnih procedura za zajedničke aktivnosti u slučaju prekograničnih tehničko-tehnoloških nesreća u vodenom saobraćaju”.*

⇒ *Primer projekta - “Uspostavljanje centara za hitnu pomoć na plovnim putevima”, koji bi imali kancelarije, organe i prostorije za obuku, koji su uključeni u operativne aktivnosti u vezi sa plovidbom (rečna policija, vatrogasci, nacionalnih uprava carinskih i finansijskih službi, organa nadležnih za plovidbu, brodovi za spašavanje, heliodrom za hitne slučajeve, nautički informacioni centar, centar za obuku).*

Uloga Evropske investicione banke (EIB) u Strategiji EU za Dunavski region

Komisija i Evropska investiciona banka (EIB) imaju dugogodišnju saradnju. Kao takve, uloga Evropske investicione banke u Strategiji može da bude presudna, posebno u mobilizaciji i udruživanju izvora finansija za profitabilne projekte.

EIB ima mnogo iskustva u saradnji sa većinom zemalja članica i zemalja koje nisu članice EU u Dunavskom regionu, kroz niz različitih sektora. Ključna uloga EIB u obezbeđivanju dostupnosti dugoročnog finansiranja ključnih infrastruktura je naglašena već značajnom podrškom od strane banke u Dunavskom regionu u poslednjih 10 godina. Pored toga, inicijativa JASPERS¹⁴⁴ (Zajednička pomoć za podršku projektima u evropskim regionima), koja je pokrenuta 2006. godine za pomoć državama članicama u pripremi boljih prijava za projekte, predložene za bespovratnu pomoć Strukturnog fonda EU. Tu su takođe i druge aktivnosti tehničke pomoći u regionu, uključujući i Inicijativu za Zapadni Balkan, koja pruža tehničku pomoć na osnovu njihovog iskustva i detaljnog uvida u sektorske politike i učinak, zajedno sa ogromnom mrežom koja uključuje države članice, Evropsku komisiju i druge međunarodne finansijske institucije.

Snažno prisustvo EIB u regionu je obeleženo povećanim obimom kreditiranja; potpisani krediti su porasli sa 8,6 milijardi evra u 2007. godini na 11,8 milijardi evra u 2009. godini, uključujući i kredite strukturalnih programa u Bugarskoj, Češkoj, Mađarskoj, Rumuniji i Slovačkoj za sufinansiranje operativnih programa. Što se tiče sektora, oko 5,1 milijardi evra bilo je usmereno na održivi saobraćaj i energetska povezanost, 4,1 milijardi evra na životnu sredinu i vodene resurse i 1,9 milijardi evra za socio-ekonomski i ljudski razvoj. Osim toga, na početku 2010. godine, bilo je 274 tekućih i 122 završene misije JASPERS-a u regionu, sa Rumunijom, Češkom i Bugarskom, kao glavnim korisnicima tehničke pomoći.

Glavni cilj Akcionog plana za Dunav, koji se trenutno izrađuje u okviru EU Strategije za Dunavski region, jeste da se formuliše ciljana politika za Dunav, koja zadovoljava ekološke, saobraćajne i društveno-ekonomske potrebe. Dunavska strategija se oslanja na pozitivne rezultate Strategije EU za region Baltičkog mora, koja je usvojena u Evropskom Savetu 26. oktobra 2009. godine i kojoj je EIB dala svoj doprinos. U prošlosti je Banka finansirala nekoliko postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda i sufinansirala najprioritetnije projekte čišćenja. EIB je isto tako promovisala poboljšanje infrastrukture neophodne za integraciju različitih pojedinačnih oblasti u veći region Baltičkog mora. Ukupno, EIB je dala više od 20 milijardi evra za aktivnosti u regionu Baltičkog mora u periodu od 2007-2009.godine, sa povećanjem obima kreditiranja od 4 milijarde evra na 10 milijardi evra godišnje između 2007 i 2009.godine.

Iskustvo EIB iz Strategije za region Baltičkog predstavlja takođe vredan doprinos Dunavskoj strategiji. Doprinos Banke Dunavskoj strategiji će nastojati da pruži dodatnu vrednost u svim priobalnim zemljama.

Imajući u vidu iskustvo Banke u sektorima i njenim prioritetnim ciljevima kreditiranja, EIB se nalazi u dobroj poziciji da podrži razvoj u svim oblastima navedenim u Dunavskoj Strategiji, sa posebnim akcentom na sledeće dve oblasti:

¹⁴⁴ Zajednički pokreću Evropska komisije, EIB, kfw i Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD).

- Podrška EIB plovidbi na Dunavu;
- Podrška EIB održivoj vodoprivredi u slivu Dunava.

Kao i u svim oblastima aktivnosti EIB, kreditiranje saobraćaja je rukovođeno politikom EU. Konkretno, u skladu sa Politikom kreditiranja transporta (2007), unutrašnjim plovnim putevima dat je prioritet od strane EIB-a, kao jednom najperspektivnijem modalitetu u smislu smanjenja emisije gasova staklene bašte po jedinici transporta. Međutim, u Dunavskom regionu, broj projekata u vezi sa saobraćajem unutrašnjim plovnim putevima (IWT) je bio relativno ograničen u poslednjih nekoliko godina (vidi tabelu 1). U oblasti upravljanja životnom sredinom u slivu reke Dunav, Banka je aktivno uključena u velikom broju investicionih projekata, uključujući inicijative za tehničku pomoć sa direktnim uticajem na obnovu stanja životne sredine u slivu Dunava, kako bi se ubrzale investicije kroz bolju, bržu pripremu projekata i kako bi se podržali promotori da dostave svoje projekte na vreme (vidi tabelu ispod) .

EIB bi mogao da odigra ključnu ulogu u sprovođenju komponenata Strategije za Dunavski region u vezi sa plovidbom i sanacijom stanja životne sredine. Pored kreditne aktivnosti EIB u regionu, Evropska investiciona banka bi mogla da proširi svoju tehničku pomoć za podršku zemljama u regionu i njihovim međuvladinim organizacijama u (i) pružanju pomoći za plovidbu i strategije za sanaciju stanja životne sredine, (ii) institucionalnim kapacitetima, uključujući i podršku za slabije promotere, i (iii) u pripremi za identifikaciju i pripremu stabilnih projekata za finansiranje od strane EIB. Tehnička pomoć je već predviđena u regionu, u okviru inicijative JASPERS, Investicionog okvira za Zapadni Balkan (VBIF)¹⁴⁵, ili bilo kom drugom posvećenom projektu, sektorskom ili finansijskom instrumentu podrške. JESSICA (Zajednička evropska podrška održivim investicijama u gradska područja) je inicijativa pokrenuta u 2006. godini i koristi izdvajanja Strukturnog fonda 2007-2013 za uspostavljanje instrumenata revolving ulaganja, a ne subvencija, u korist projekata razvoja gradskih područja. Inicijativa JEREMIE¹⁴⁶ (Zajednički evropski resursi za mala i srednja preduzeća), takođe je lansiran u 2006. godini i nudi državama članicama EU priliku da, preko svojih nacionalnih i regionalnih rukovodećih organa, deo izdvojenih sredstava Strukturnog fonda EU iskoristi za finansiranje malih i srednjih preduzeća (MSP), putem učešća u kapitalu, zajmova ili garancija, kroz obrti akcionarski fond koji deluje kao krovni fond. EPEC (Evropski centar za oblast JPP)¹⁴⁷ je pokrenut u septembru 2008. godine i ima za cilj jačanje organizacionih kapaciteta javnog sektora za uključivanje u transakcije javno-privatnog partnerstva (PPP).

EIB takođe saraduje sa drugim međunarodnim finansijskim institucijama koje su aktivne u regionu (Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD), Svetska banka, itd) i instrumenata Evropske komisije za razvoj projekata.

Primer odabranih glavnih projekata EIB-a i JASPERS-a u Dunavskom regionu:

Plovidba na Dunavu	Sanacija stanja životne sredine u slivu Dunava
Projekti EIB	
Rumunija: zaštita obale kanala Sulina: poboljšanje navigacionih uslova u delti	Republika Češka: Rekonstrukcija štete od poplava 2009, Rekonstrukcija štete izazvane

¹⁴⁵ EIB, u partnerstvu sa Evropskom Komisijom, EBRD i CEB.

¹⁴⁶ Razvijeno od strane Evropske Komisije i Evropskog investicionog fonda (EIF), koji je deo Grupe Evropske investicione banke.

¹⁴⁷ Pokrenuto od strane EIB i Evropske Komisije.

Dunava (38 miliona evra)	poplavama u Moravskoj i južnoj Bohemiji u junu 2009-e (265 miliona evra)
Bugarska: Luka Lom na Dunavu: rekonstrukcija i modernizacija lučke infrastrukture i opreme (Pan-evropski koridor VII) (17 miliona evra)	Republika Češka: Pozajmica za Okvir vodenog sektora III uglavnom za unapređenje, poboljšanje, modernizaciju i proširenje sistema snabdevanja vodom i sistema otpadnih voda (112 miliona evra)
Bugarska: Most na Dunavu: izgradnja novog kombinovanog (drumskog i železničkog) mosta na Pan-evropskom koridoru IV između Vidina (Bugarska) i Kalafata (Rumunija) (70 miliona evra)	Austrija: Sicherung Energieversorgung Linz Izgradnja fabrike za dobijanja energije iz otpada i nadogradnja elektrane kombinovanog ciklusa na gasni pogon u gradu Lincu (110 miliona evra)
Slovačka: Košická most u Bratislavi: izgradnja novog drumskog mosta preko Dunava, zajedno sa povezanim gradskim putevima (45 miliona evra)	Rumunija: Kluž/Salaž Cassa Vodoprivredni projekat: Investicioni krediti za sufinansiranje proširenja i rehabilitacije vodenih i sistema otpadnih voda u okruzima Kluž i Salaž, Rumunija, podržani od strane Kohezionog fonda (26 miliona evra)
JASPERS Projekti	
Unapređivanje plovidbe Dunavom – Rumunija: Deo 1 Zajedničkog sektora između Rumunije i Bugarske; Deo 3 Plovnih kanala (formacija konvoja/rasklopiva); Deo 4 luke Kalafat	Mađarska: Zaštita od poplava: Ojačavanje nasipa na Dunavu
Modernizacija i razvoj luke Konstanca – Rumunija – završeno i zatvoreno	Slovačka: Upravljanje vodama i otpadnim vodama: Intenzifikacija postrojenja za pročišćavanje otpadnih voda, kanalizacija i snabdevanja pijaćom vodom u regionu Puhov
Razvoj javne infrastrukture duž Dunava i u dunavskim lukama – Rumunija: Razvoj javne infrastrukture u dunavskim lukama; Sistem skupljanja otpada – brodovi za čišćenje na Dunavu Sulina – Braila; Sistem skupljanja otpada – brodovi za čišćenje na Dunavu Harsova – Bazjaš; RORIS II - Danube VTMS - Kanali – <i>završeno i zatvoreno</i> ; RORIS II - Danube VTMS – Danube – <i>završeno i zatvoreno</i>	Slovačka: Upravljanje vodama i otpadnim vodama: Projekat skupljanja i prečišćavanja otpadnih voda Ruzomberok, Liptovska Tepla, Liplovske Sliace
Radovi na zaštiti obale kanala Sulina – Rumunija	Rumunija: Upravljanje vodama i otpadnim vodama: Proširivanje/modernizacija sistema vodosnabdevanja/kanalizacionih sistema u okrugu Jaši

Praćenje zaštite životne sredine na Dunavu – Rumunija	Rumunija: Sprečavanje poplava: Zaštita od erozije obale
--	--